

PLEIDOOI VOOR DE INVOERING IN BELGIE VAN HET FIDUCIECONTRACT NAAR HET TRUSTNABOOTSENDE FRANSE MODEL

1. Een nieuw contract v. een oude instelling. — De nieuwe benoemde overeenkomst, *le contrat de fiducie*, die naar verhoopt binnenkort in het Franse Burgerlijk Wetboek opgenomen zal worden en waarvan in deze bijdrage sprake zal zijn, werd geïnspireerd door de trust. Daarom precies trok mevrouw Guillenschmidt, ambtenaar van het Franse Ministerie van Justitie naar professor Hayton van het King's College te London, om vakkundig over de trust gebriefd te worden¹. Dat getuigt wel van een hele mentaliteitsverandering. Tja, die trust is bij ons een vreemde eend in de bijt. «Julle trust, daar begrijp ik geen snars van», zei de Duitse rechtsgeleerde Gierke tegen de Engelse rechtshistoricus Maitland. Volgens onze bloedeigen Laurent moesten trusts gewoon als immoreel beschouwd worden, en het is ook bekend dat de grote Meijers van de trust niet moest hebben.

2. Wat is een trust? — Wat precies een trust is, zal men nergens gedefinieerd vinden in Anglo-Amerikaanse arresten of wetteksten². Common lawyers zijn veel te praktisch gericht om zo'n soepel begrip te willen vangen in een definitie. Soms heeft de rechtsleer hiertoe een poging gedaan, maar die definities werden dan dikwijls bekritiseerd. Onze studenten zijn nochtans begrijpelijkerwijze verzot op definities. Te hunner intentie kan men dan ook proberen er eentje te zoeken. Een bijzonder duidelijke definitie van de trust werd, tussen de plooiën door, gegeven in het Verdrag van Den Haag van 1 juli 1985 m.b.t. de op de trust toepasselijke wet en op de erkenning van de trust. Eigenlijk gewaagt het verdrag zeer handig niet van een definitie in artikel 2. Er wordt in dat artikel alleen gezegd dat met het oog op het

voorliggende verdrag de term trust «betrekking heeft» op de rechtsbetrekkingen die gecreëerd worden door een persoon, de trustgever, door een rechtshandeling onder levenden of bij testament, wanneer goederen onder de macht van een trustee geplaatst worden in het belang van een begunstigde of met een bepaald doel. De goederen worden dus onder de macht gebracht van de *trustee*. Met deze formulering wordt een overdracht van eigendom bedoeld en dit vormt een voorwaarde voor het ontstaan van de trust. De trust maakt geen veinzing uit. Artikel 2 duidt vervolgens de andere kenmerken van de trust aan:

«a) De goederen van de trust vormen een gescheiden massa en maken geen deel uit van het vermogen van de *trustee*;

b) De titel m.b.t. de in trust gegeven goederen is gesteld op naam van de *trustee* of van een andere persoon voor rekening van de *trustee*;

c) De *trustee* heeft de bevoegdheid en de plicht, m.b.t. welke hij rekenschap moet afleggen, om de goederen te beheren, te gebruiken of erover te beschikken in overeenstemming met de termen van de trustakte en met de bijzondere verbintenissen die hem wettelijk zijn opgelegd.»

Het is mogelijk dat de trustgever bepaalde rechten behoudt als begunstigde, of dat de *trustee* zelf bepaalde rechten bezit in de hoedanigheid van begunstigde. Wel kan de *trustee* niet de enige begunstigde zijn. Hij mag uit zijn opdracht geen profijt halen, behalve eventueel zijn honorarium. De trustgever kan zich ook zelf tot trustee verklaren³. Dit lijkt ons op het eerste gezicht misschien eigenaardig, maar zo is het.

3. Geïmpliceerde trust. — Omdat het Trustverdrag slechts betrekking heeft op trusts die door wilsuiting gecreëerd worden (*express trust*), werd het definiëren van de trust natuurlijk vergemakkelijkt. In het Anglo-Amerikaans recht bestaan er ook trusts die door de rechter geïmpliceerd worden (*implied trust*; *constructive trust*)⁴.

4. Fiducia, erfstelling over de hand en fiducie. — Men weet dat in de continentale rechtssystemen in het verleden de trustfiguur nooit bestaan heeft. In het Romeinse recht bestond er wel een instelling, de *fiducia*, waarbij een persoon goederen aan een andere toevertrouwde met opdracht er iets mee te doen voor een derde begunstigde. Daaruit had misschien een trustfiguur kunnen ontstaan en groeien. Maar de *fiducia* verdween bij de Justiniaanse codificatie.

In het Romeinse erfrecht bestond daarnaast een andere figuur, die van de fiduciaire substitutie (onze erfstelling over de hand). Die bleef in de Justiniaanse codificatie wel bestaan in het erfrecht, en men vindt ze in ons *Ancien Régime*

¹ D.J. HAYTON doceert «the law of trusts» in King's College en was de Engelse afgevaardigde in Den Haag op de conferentie die tot het Trustverdrag zou leiden. De Franse afgevaardigde op die conferentie was de hieronder geciteerde J.-P. BERAUDO.

Zie over de trust HAYTON, D.J., *The law of trusts*, Sweet and Maxwell; UNIKEN VENEMA, C.A.E., *Law en Equity in het Anglo-Amerikaanse privaatrecht*, Kluwer, 1990; FRATCHER, W.F., in *International Encyclopaedia of comparative law*; DYER, A. en VAN LOON, J.H.A., «Anglo-Amerikaanse trusts en het Nederlandse recht», *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht*, Kluwer, 1983; *Rapport sur les trusts et institutions analogues*, Conférence de la Haye de dr.int.pr. Actes et documents de la quinzième session, II; WILSON, W.A. (editor), *Trusts and trust like devices*, U.K. national committee of Comparative law, 1981; BERAUDO, J.-P., *Les trusts anglo-saxons et le droit français*, L.G.D.J., 1992.

² Niet ingewijden moeten zich hoeden voor een misverstand. In het courante taalgebruik vindt men het woord *trust* in de zin van «combinatie van grote ondernemingen», of ook nog van «zeer grote onderneming». Dit vloeit voort uit een ondernemingsgerichte toepassingsvorm van de trustfiguur. De toepassing van de trust als middel tot concentratie van ondernemingen gaf in de U.S.A. ook aanleiding tot het ontstaan van het begrip *anti-trust law*. Dat heeft niets meer te maken met het trustrecht in de privaatrechtelijke zin; het anit-trustrecht is mededingingsrecht, of kartelrecht.

³ Zie voor het fiduciecontract verder, nr. 12.

⁴ Zie verder, nr. 15.

terug. De erfstelling over de hand werd echter afgeschaft ten tijde van de Franse Revolutie ⁵.

Terloops kan vermeld worden dat, naast die *substitution fiduciaire* (die dus door de Franse revolutionairen en later door het Burgerlijk Wetboek afgeschaft werd), in de periode vóór de Franse Revolutie ook nog een andere instelling bestond, namelijk de *fiducie*. Deze fiducie had helemaal niets te maken met de oude en afgeschafte Romeinse *fiducia*. Deze fiducie, die in de eerste helft van de 19e eeuw in onze rechtspraak bleef voortleven tot ze door *desuetudo* een zachte dood stierf, was niets anders dan een aanstelling door de *de cuius* van een soort bewaarnemer die de opdracht had de hem toevertrouwde goederen na enige tijd, zonder er zelf van geprofiteerd te hebben, te bezorgen aan een begunstigde.

De terminologie die door de Franse wetgever vandaag gebruikt wordt om, zoals we verder gaan zien, een nieuw fiduciair contract in het leven te roepen, namelijk *le contrat de fiducie*, kan dus geen adelbrieven vinden in de oude instelling van de *fiducie* van het *Ancien Régime* ⁶. Ook in de Zwitserse rechtspraak vinden we heden ten dage de uitdrukking «fiducie», maar die heeft niets met de trust te maken en verwijst naar de oude Romeinse *fiducia*. In Quebec daarentegen beduidt de wettelijke term *fiducie*, zoals in het Franse wetsontwerp, een door de trust geïnspireerde figuur, in wezen een doelvermogen (*un patrimoine affecté*). Dit laatste is wezenlijk voor de «echte» trustachtige *fiducie*.

5. Het Haagse Trustverdrag. – Even terug naar het reeds aangehaalde Haagse Trustverdrag ⁷. In 1985 werd door de Conferentie van Den Haag van het Internationaal Privaatrecht, in haar 15e gewone zitting, waaraan 32 staten deelnamen, een ontwerp van verdrag aangenomen m.b.t. de op de trust toepasselijke wet en op de erkenning van de trust. Italië, Luxemburg en Nederland tekenden onmiddellijk op 1 juli 1985. Vandaar dat het verdrag voortaan die datum draagt. Het Verenigd Koninkrijk tekende het verdrag op 10 januari 1986.

In het Trustverdrag werden om zo te zeggen twee vliegen in één klap gevangen. Enerzijds heeft men te maken met een klassiek verdrag waarin aangeduid wordt welk recht van toepassing is op een trust wanneer er een wetsconflict rijst, bijvoorbeeld tussen het Engelse recht en het Australische. Dat is het klassieke probleem dat ook kan rijzen bij een internationaal contract bijvoorbeeld of bij een onrechtmatige daad die gepleegd wordt in een ander land dan dat van schadeverwekker en schadelijder. Maar anderzijds bepaalt het Trustverdrag, en dit is zeer origineel, dat de landen waarin de trust niet bestaat, de trustfiguur als dusdanig zullen erkennen zonder te proberen deze onbekende figuur in hun eigen rechtssysteem binnen te wringen aan de hand van be-

kende rechtsfiguren zoals schenking, lastgeving, enz. In de staten die het Trustverdrag ratificeren, zal een elders opgerichte geldige trust in beginsel alle rechtsgevolgen hebben die hij heeft in het land van herkomst.

6. Gevreesde concurrentie. – Een gevolg van de inwerkingtreding van het Trustverdrag zou bij ons eenvoudigweg hierin bestaan dat een Belg in Engeland bijvoorbeeld een trust kan oprichten die in België volledige uitwerking heeft. In de bankwereld gaat hier natuurlijk een alarmlichtje flikkeren. Waarom zou men dat deel van de markt laten ont-snappen ten voordele van de banken in de common-lawlanden? Waarom zou men ook bij ons geen trust kunnen instellen? Omdat in de common-lawlanden ook bij successies zeer dikwijls de trust gebruikt wordt, en dit dus ook frequenter mogelijk zou zijn bij ons na de inwerkingtreding van het trustverdrag ⁸, is het notariaat eveneens begrijpelijkerwijze meer en meer in de trust geïnteresseerd. De ongerustheid in die kringen mondde in Frankrijk uit in het initiatief van het Ministerie van Justitie om een figuur die op de trust zou lijken, in het Franse recht in te voeren. De gevolgde techniek bestond erin een nieuw contract, genoemd het fiduciacontract, in te voeren in het B.W. Onderstreept moet worden dat het fiduciacontract een gemeenrechtelijke overeenkomst is ⁹ en dus verschilt van de fiduciaire overeenkomst die in sommige andere landen door de wetgever ingevoerd werd uitsluitend voor gebruik in de banksector.

Het Ministerie van Financiën ging in het begin dwarsliggen. Met de geboden mogelijkheden voor ontduikingsmanoeuvres is het fiscale aspect uiteraard zeer belangrijk ¹⁰. Dat werd echter geregeld. De plooiën werden gladgestreken en een wetsontwerp kon in februari 1992 ingediend worden met de zegen van het Ministerie van Financiën en met een belangrijk fiscaal onderdeel ¹¹.

⁸ In de huidige stand van ons internationaal privaatrecht is de ratificatie van het Haagse Trustverdrag geen voorwaarde voor de erkenning van alle gevolgen van de trust, indien de *lex successionis* een common-lawjurisdictie is. Reeds nu worden door de rechtspraak geen moeilijkheden gemaakt. Veronderstellen we bijvoorbeeld dat een Amerikaanse dame, mevr. Alice Morgan, weduwe van Henri Morgan, een New Yorkse bankier, in New York sterft en twee meerderjarige kinderen achterlaat, Tony en Jane Morgan, die in California verblijven. In haar testament dat in een New Yorks advocatenkantoor opgemaakt werd, werd een trust opgericht. De trustee is de Morganbank en de begunstigde haar dochter Jane en de kleinkinderen. Ze had ruzie met de zoon en die werd niet als begunstigde aangewezen. De trust behelst gronden in New York en in California, een bankrekening in een Brusselse bank en een aandelenportefeuille in dezelfde bank. Deze trust kan in België zonder problemen uitgevoerd worden. Volgens de rechtspraak zijn er trouwens evenmin problemen wanneer de nalatenschap beheerst wordt door het Belgische recht, op voorwaarde dat de reservataire erfgenamen geen bezwaren maken. Toch zou een toetreding tot het Trustverdrag de zaken vereenvoudigen. Elke twijfel zou uitgesloten zijn. In die zin zou er bij de Minister van Justitie op moeten worden aangedrongen om het nodige te doen.

⁹ GRIMALDI, *art.cit.*, nr. 28.

¹⁰ HAELTERMAN, A., *Fiscale transparantie: theorie en praktijk in België*, Kalmthout, Biblo, 1992; LE GALL, J.-P., «Première réflexion sur les dispositions fiscales de l'avant-projet de loi relatif à la fiducie», *J.C.P.*, éd. CI, 1991, I, 40.

¹¹ Projet de loi instituant la fiducie (Document n° 2583 mis en distribution le 25 février 1992), présenté au nom de Mme Edith

⁵ De erfstelling over de hand werd afgeschaft met uitzondering van het bepaalde in de artt. 1048 en 1049 B.W.

⁶ Men had trouwens nog aan een andere benaming gedacht voor het fiduciacontract, namelijk «l'affidation».

⁷ GAILLARD, E., en TRAUTMAN, D.T., «La Convention de la Haye du 1er juillet 1985 relative à la loi applicable au trust et à sa reconnaissance», *Rev. Crit. dr. int. pr.*, 1985, 1; JAUFFRET-SPINOSI, C., «La Convention de la Haye relative à la loi applicable au trust et à sa reconnaissance», *Journal Dr. intern.*, 1987, 23; REVILLARD, M., «La Convention de La Haye du 1er juillet 1985 sur la loi applicable au trust et à sa reconnaissance», *Rép. Defrénois*, 1986, art. 3373.

7. Van de middeleeuwse use tot de trust. — Nog even terug naar de geschiedkundige wortels van de trust. Toen in de middeleeuwen de trust (die toen nog de *use* heette) in Engeland ontstond, was er ook al een fiscaal geurtje aan. Was het immers niet precies met de bedoeling te ontsnappen aan de successierechten dat lokale heren, die bijvoorbeeld op kruistocht togen, hun goederen overdroegen aan een vriend, met de opdracht die goederen bij overlijden van de kruisvaarder aan diens erfgenaam over te maken; aldus zouden de koninklijke successierechten niet verschuldigd zijn, aangezien er helemaal geen nalatenschap was maar een overdracht onder levenden tussen de vriend en de erfgenaam. Op de lange duur werkte die omzeiling de koning op de heupen en de *use* werd afgeschaft. Maar de Equity-rechtspraak bleef de figuur, die in de praktijk nuttig bleek, in leven houden onder een andere naam, de trust. De trust was een typische creatie van de Equity-rechtspraak. Wanneer de kruisvaarder zijn goederen had overgedragen aan de vriend, gebeurde dit volgens de geëigende regels van de Common Law. Indien die vriend later een schurk bleek te zijn die zijn gewetensplicht aan zijn middeleeuwse laarzen lapte en de goederen in strijd met het gegeven woord niet wou overdragen aan de begunstigde, kon daar in de Common Law niets aan gedaan worden. De schurk was wettelijk eigenaar en daarmee basta. Slechts van de (van de common-lawrechtbanken gescheiden) Equity-rechtbank kon een bevel verkregen worden krachtens hetwelk de gewetensplicht toch afgedwongen kon worden. Dat is een lang verhaal. Maar hieruit ontstond de voor het Anglo-Amerikaans recht zo typische scheiding tussen *legal* en *equitable ownership*.

8. Waarom wij geen trust hebben. — Die scheiding tussen *legal* en *equitable ownership* bestaat nu te enen male niet in de continentale rechtstelsels en daarmee is meteen aangevoeld hoe het komt dat de trustfiguur bij ons geen voet aan de grond kon krijgen. In continentale rechtstelsels bestaat een *numerus clausus* van zakelijke rechten, waarvan het eigendomsrecht het volste is. Men is eigenaar, en daarmee uit. Men kent geen onderscheid tussen «wettelijke» eigendom en «fiduciaire» eigendom¹².

Daarbij is het zo dat in onze rechtstelsels elk persoon een vermogen heeft, maar ook slechts één vermogen kan hebben. Wil men, als handelaar bijvoorbeeld, bepaalde goederen van zijn vermogen afscheiden, dan zit er niets anders op dan een nieuwe rechtspersoon op te richten, zeg maar een vennootschap. Een trust echter, en dit moet onderstreept worden, is geen rechtspersoon¹³. Het Engelse recht kent, terloops gezegd, geen theorie van het vermogen, noch een theorie van de rechtspersoon.

Nu is het niet zo dat de continentale rechtssystemen onderontwikkelde sukkelregimes zijn omdat ze de trust (die zogenoemde «maid of all works») niet kennen als een soepel en kneedbaar instrument dat in tal van omstandigheden diensten kan bewijzen. Het effect van een trust kan in continentale landen bereikt worden, maar dan door telkens op andere figuren een beroep te doen¹⁴. Als men hiervan een voorbeeld wil geven, moet men niet verder gaan zoeken dan de instelling van de voogdij van minderjarige kinderen. Ook hiervoor wordt in de Common Law de trust gehanteerd. Wij hebben daarentegen een instelling *ad hoc*.

9. Fiduciaire figuren in Nederland. — De Nederlandse wet kent evenmin als de onze de figuur van de trust volgens Angelsaksisch recept. Ook naar Nederlands recht kan geen trust worden opgericht of gevormd¹⁵. Ook zonder een algemeen wettelijke regeling van trusts zijn in Nederland wel een aantal trustachtige figuren tot bloei gekomen. Eisma beschrijft enkele dergelijke figuren, zoals de certificering van goederen, in het bijzonder van aandelen in naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, de situatie van deelnemers in beleggingsfondsen, de kwaliteitsrekeningen¹⁶.

10. Fiduciaire figuren en trustnabootsingen in de wereld. — Men weet dat sommige landen die tot de Romaanse of tot de Germaanse rechtsfamilie behoren een trustachtige figuur hebben ingevoerd, die in vele gevallen aan de banksector voorbehouden is¹⁷. Dit laatste zal echter, zoals reeds gezegd, niet zo zijn voor het nieuwbakken Franse fiduciecontract, noch voor het nieuwe B.W. van Quebec, waar de fiducie uitdrukkelijk als doelvermogen erkend werd in de artikelen 1256 tot 1298 die op 18 december 1991 bekrachtigd werden.

Even ter herinnering een lijstje van die landen opstellen:

Liechtenstein: *fondation de famille* (die een rechtspersoon uitmaakt) (1962); *Treuhandenschaft* (geïnspireerd door de Engelse trust) (1928);

Luxemburg: *fiducie bancaire* (groothertogelijk reglement van 19 juli 1983 op de fiduciaire contracten, geïnspireerd door de trust);

Mexico; Panama: *El fidei comiso*;

Puerto Rico; Venezuela: *fideicommisso*;

Quebec; *fiducie* (1879); nieuw Burgerlijk Wetboek (1991);

Louisiana: een uitzondering op de verboden *substitution fideicommissaire* wordt in 1882 ingevoerd; banken kunnen *trustee* worden (1902); *trust* (1964);

Frankrijk: wetsontwerp op de *fiducie* (1992);

Schotland; Israël; Ceylon; Zuid-Afrika; Japan.

¹⁴ DYER, A en VAN LOON, H., «Rapport sur les trusts et institutions analogues», in *Actes et documents de la Quinzième session*, Den Haag, Bur. Perm. Conf., 1985, II, 40.

¹⁵ EISMA, S.E., «Trustachtige figuren in Nederland», *T.P.R.*, 1992, 1059.

¹⁶ Zie voor een commentaar hierop vanuit Belgische hoek: SWENNEN, H., «Trustachtige rechtsfiguren in België», *T.P.R.*, 1992, 1097.

¹⁷ Cf. Verslag van het colloquium van de I.D.E.F. van 1989 te Luxemburg, «La fiducie ou le trust dans les droits occidentaux francophones», *Revue juridique et politique. Indépendance et coopération*, 125-369; «La fiducie et ses applications dans plusieurs pays européens: Allemagne, Angleterre, Liechtenstein, Luxembourg, Suisse», o.l.v. Claude WITZ, Parijs, GLN éditions, 1991.

Cresson, Premier ministre, par M. Henri Nallet, garde des sceaux. Zie M. CANTIN-CUMYN, «L'avant-projet de loi relatif à la fiducie, un point de vue civiliste d'outre-atlantique», *Rec.Dalloz Sirey*, 1992, chron. XXIII (met talrijke nuttige verwijzingen); GRIMALDI, M., «La fiducie: Réflexions sur l'institution et sur l'avant-projet de loi qui la consacre», *Rép. Defrénois*, 1991, art. 35085.

¹² Economisch gezien spreekt men in sommige gevallen van de «juridische» eigenaar en de «economische», maar dit zijn so wie so geen rechtsbegrippen.

¹³ Zie HERBOTS, B., «Can the most characteristic product of the English legal genius survive in a civil law environment?», *Jura Falconis*, 1991-92, nr. 2, 61.

In Duitsland blijft de oude gewoonterechtelijke instelling van de *Treuhand* («Salman») voortleven in de rechtspraak. Recentelijk werd die techniek aangewend door de *Treuhandgesetz* van 1 juli 1990. De privatisering van de Oostduitse staatseigendommen werd toevertrouwd aan een «Treuhandanstalt» onder het toezicht van de federale minister van Financiën. De *Treuhand* verschilt echter essentieel van de trust (zoals de oude Romeinse *fiducia*).

11. Het Franse fiduciecontract. – Het kan een Nederlandstalig jurist interesseren hier een vertaling te vinden van de tekst van het Franse wetsontwerp over de fiducieovereenkomst.

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Art. 1. In het derde boek van het Burgerlijk Wetboek wordt een titel *XVibis* «Het fiduciecontract» ingelast, dat de artikelen 2062 tot 2070/11 bevat, die als volgt luiden :

Titel XVibis Het fiduciecontract

Art. 2062. De fiducie is een overeenkomst krachtens welke een fiduciegever¹⁸ zijn zaken en rechten in hun geheel of gedeeltelijk overdraagt aan een fiduciair die deze zaken en rechten van zijn persoonlijk vermogen gescheiden houdt, en die een bepaald doel nastreeft ten voordele van één of meer begunstigten in overeenstemming met de bepalingen van de overeenkomst.

De fiduciegever kan zelf begunstigde zijn.

Wanneer het fiduciecontract tot zekerheid gesloten wordt, kan de fiduciair begunstigde zijn onder de overeengekomen voorwaarden.

Het fiduciecontract is onderworpen aan de hierna bepaalde regels, onverminderd de bijzondere bepalingen van openbare orde die eigen zijn aan de betreffende materie.

Art. 2063. Het fiduciecontract moet op straffe van nietigheid de volgende bepalingen bevatten :

1° het bepaalt de zaken en de rechten die er het voorwerp van uitmaken ;

2° het bepaalt de opdracht van de fiduciair, alsook de draagwijdte van diens bevoegdheden tot beheer en beschikking ;

3° het moet de begunstigten aanwijzen of de regels aangeven voor hun aanwijzing ;

4° het moet de voorwaarden aangeven waaronder de zaken en rechten aan de fiduciegever teruggegeven moeten worden of aan de begunstigten overgedragen moeten worden ;

5° het moet de duur van het fiduciecontract bepalen, die niet langer dan 99 jaar mag zijn vanaf de datum van de overeenkomst.

Het fiduciecontract moet op schrift worden gesteld. Wanneer het gesloten wordt met het doel goederen om niet over te dragen, moet het op straffe van nietigheid verleden worden voor notaris.

Het fiduciecontract moet uitdrukkelijk overeengekomen worden.

Art. 2064. Wanneer het fiduciecontract de overdracht van zaken en rechten aan één of meer begunstigten die niet de fiduciegever zijn, tot voorwerp heeft, kan de aanwijzing van die ene of meerdere begunstigten niet meer gewijzigd worden.

Art. 2065. Indien het tot zekerheid gesloten fiduciecontract er niet anders over beschikt heeft, moet de waarde van het goed dat overgedragen werd aan de fiduciair, in geval van in gebreke blijven van de debiteur, door deskundigen bepaald worden, behalve wanneer het geldsommen, schuldvorderingen, waardepapieren of op een georganiseerde markt gecoteerde contracten betreft.

Art. 2066. Niemand kan fiduciair of bestuurder van een fiduciaire rechtspersoon zijn, indien hij onderworpen werd aan een maatregel van verbod te besturen, te beheren of toezicht te houden op een onderneming, of aan een maatregel van persoonlijk faillissement, of indien hij een strafrechtelijke veroordeling opliep of een professionele sanctie voor feiten die strijdig zijn met de eer, de eerlijkheid en de goede zeden.

Art. 2067. De fiduciair moet zijn opdracht persoonlijk uitvoeren. De uitvoering van bepaalde handelingen kan hij nochtans delegeren aan een persoon die onder zijn toezicht en aansprakelijkheid blijft.

Art. 2068. In zijn rechtsbetrekkingen met derden wordt de fiduciair geacht over de ruimst mogelijke bevoegdheden te beschikken met betrekking tot de zaken en rechten die het voorwerp zijn van de overeenkomst, tenzij aangetoond wordt dat de derde van de beperking van die bevoegdheden kennis had.

Art. 2069. De fiduciair moet alle maatregelen nemen die ertoe strekken de vermenging van de overgedragen zaken en rechten en de ermee betrekking hebbende schulden hetzij met zijn persoonlijke goederen, hetzij met andere fiduciaire goederen te voorkomen.

Goederen die aan de fiduciair overgedragen worden, kunnen slechts in beslag genomen worden door de schuldeisers wier vorderingen ontstaan zijn uit de bewaring of het beheer van die goederen door de fiduciair, onverminderd de rechten van de schuldeisers van de fiduciegever die een volgrecht hebben op grond van een zekerheid die vóór het sluiten van het fiduciecontract publiciteit genoot, en onverminderd het geval van bedrog ten nadele van de rechten van de schuldeisers van de fiduciegever.

Art. 2070. Wanneer het fiduciecontract zaken en rechten tot voorwerp heeft waarvan de overdracht aan een publiciteitsmaatregel onderworpen is, moet deze publiciteit de naam van de fiduciair *qualitate qua* vermelden.

Art. 2070/1. In de uitvoering van zijn opdracht moet de fiduciair zijn best doen om het vertrouwen dat in hem gesteld is door de fiduciegever niet te beschamen.

Indien de fiduciair grovelijk in gebreke blijft zijn plichten na te komen of de hem toevertrouwde belangen in gevaar brengt, kunnen de fiduciegever of de begunstigten de aanstelling van een voorlopig beheerder of de vervanging van de fiduciair in rechte vorderen. Ze kunnen er eveneens om verzoeken dat aan het fiduciecontract een einde gemaakt wordt. De rechterlijke uitspraak m.b.t. zulk een vordering brengt van rechtswege de beëindiging van de functies van de fiduciair met zich.

¹⁸ «Le constituant» werd verkozen boven «le fiduciair». «Le constituant» wordt vertaald als de fiduciegever naar analogie van de trustgever (*settlor*). Fiducie (klemtoon *du*) betekent in het Nederlands vertrouwen op de goede afloop.

De bepalingen van het voorgaande lid zijn van toepassing in geval van schending van de bepalingen van art. 2066.

Art. 2070/2. Bij overlijden van de fiduciair maken de zaken en rechten die het voorwerp van het fiduciecontract uitmaken, van zijn nalatenschap geen deel uit. In geval van ontbinding van een fiduciaire rechtspersoon maken de zaken en rechten die het voorwerp van het fiduciecontract uitmaken, geen deel uit van de verdeelbare of onder algemene titel overdraagbare activa.

Art. 2070/3. Het fiduciecontract kan de rechten van de reservataire erfgenamen niet aantasten. Indien bij het overlijden van de fiduciegever de waarde van de zaken en rechten die overgedragen zijn aan de fiduciair, het beschikbaar gedeelte overtreffen, kan het fiduciecontract verminderd worden volgens de regels die van toepassing zijn op de schenkingen onder levenden, volgens de bijzondere regels vervat in de artikelen 2070/5, 2070/7 en 2070/8.

Art. 2070/4. De waarde van de aan de fiduciair overgedragen zaken en rechten wordt toegerekend op de reserve of op het beschikbaar gedeelte van de nalatenschap van de fiduciegever volgens de in de artt. 864 en 865 gemaakte onderscheidingen.

Art. 2070/5. De vordering tot vermindering wordt tegen de begunstigde ingesteld, wanneer de zaken en rechten aan hem zijn overgedragen, en tegen de fiduciair in het andere geval.

Wanneer het fiduciecontract een onderneming met een industrieel, commercieel, artistiek, landbouwkundig of liberaal doel of de meerderheid van de aandelen van een vennootschap die zo'n doel tot voorwerp heeft, kan de vermindering steeds in waarde gebeuren.

Art. 2070/6. Wanneer het fiduciecontract de overdracht om niet van zaken en rechten aan de begunstigde met zich brengt, kan in afwijking van de artikelen 893, 896 en 1130 overeengekomen worden dat de overdracht pas bij het overlijden van de fiduciegever zal plaatsvinden.

Art. 2070/7. Voor de toepassing van artikel 922 wordt rekening gehouden, na aftrek van de schulden, met de waarde en de staat van de fiduciaire goederen op het ogenblik van het overlijden van de fiduciegever, indien zij niet overgedragen zijn aan de begunstigde. Voor de goederen die overgedragen zijn aan de begunstigde, wordt rekening gehouden met hun staat op de dag van de overdracht en met hun waarde op de dag van het overlijden van de fiduciegever. Indien de goederen vervreemd zijn door de begunstigde, wordt rekening gehouden met hun waarde op het ogenblik van de vervreemding en, indien er een indeplaatsstelling gebeurd is, met de waarde van de nieuwe goederen op de dag van het overlijden van de fiduciegever.

Art. 2070/8. Voor de toepassing van artikel 923 wordt voor de goederen die overgedragen zijn aan de begunstigde, rekening gehouden met de datum waarop de aanwijzing van laatstgenoemde niet meer gewijzigd kan worden, en voor de goederen die nog niet overgedragen zijn aan de begunstigde, met de datum van het overlijden van de fiduciegever.

Art. 2070/9. De fiduciair kan de herroeping of de herziening van het fiduciecontract vragen onder de voorwaarden van de artt. 900/1-900/8.

Art. 2070/10. Het fiduciecontract neemt een einde wanneer de overeengekomen termijn verlopen is, of wanneer het nagestreefde doel verwezenlijkt is, wanneer dit gebeurde vóór het verloop van de overeengekomen termijn.

Aan het fiduciecontract wordt eveneens door een rechterlijke uitspraak een einde gemaakt, wanneer, bij gebreke van bepalingen die de voorwaarden aangeven waarin de overeenkomst zal voortduren, één van de volgende gebeurtenissen zich voordoet:

1° de afstand van hun rechten door alle begunstigten;

2° het overlijden van de fiduciair;

3° de rechterlijke vereffening van de fiduciair;

4° de ontbinding van de fiduciaire rechtspersoon, hoewel de overeenkomst voortgezet kan worden tot aan de beëindiging van de vereffening verrichtingen;

5° de verdwijning van de fiduciaire rechtspersoon door een fusie of een overdracht die bevolen wordt bij een gerechtelijke reorganisatie of een gerechtelijke vereffening.

In de gevallen die in het voorgaande lid bepaald zijn, kan de rechter op verzoek van de fiduciegever of van de begunstigde nochtans alle maatregelen die de voortzetting van de overeenkomst toelaten, bevelen.

Art. 2070/11. Wanneer het fiduciecontract beëindigd is, en bij gebreke van begunstigten om welke reden ook, worden de zaken en rechten die overblijven, teruggegeven aan de fiduciegever of zijn rechthebbenden.

In hoofdstuk 2 van het wetsontwerp vindt men boekhoudkundige bepalingen, in hoofdstuk 3 fiscale bepalingen en in hoofdstuk 4 diverse bepalingen waarin andere artikelen van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek, het Vennootschapsrecht en het decreet op de onroerende publiciteit aangepast worden aan het bestaan van een nieuw contract in het Burgerlijk Wetboek.

12. Men moet nu niet denken dat door het beschreven wetsontwerp de trust in het Frans recht geïntroduceerd wordt. Enige relativering is hier vereist. Een brok Angelsaksische rechtstraditie kan niet zomaar overgeplant worden op vreemde bodem. Waarin verschilt dan wezenlijk de fiducie-overeenkomst van de trust?

13. Geen contract. — Om te beginnen is de trust zeer zeker geen overeenkomst. Het trustrecht hoort niet thuis in het contractenrecht. De trust is een instelling van het zakenrecht¹⁹. Zoals we zagen, is daar een historische reden voor. Het trustrecht ontwikkelde zich buiten de Common Law en dus buiten het contractenrecht. In onze categorieën uitgedrukt is de trust eigenlijk een eenzijdige rechtshandeling.

14. Uitgesloten cumulatie van fiduciegever en fiduciair. — Aangezien de *fiducie* daarentegen een overeenkomst is en een overdracht van goederen bewerkstelligt, is de cumulatie van de hoedanigheden van fiduciegever en fiduciair uitgesloten. Dit maakt een verschil uit met de trust. De fiduciegever kan echter wel begunstigde zijn, zoals trouwens ook de fiduciair dit zijn kan (bij fiduciecontract tot zekerheid)²⁰.

15. Een geschrift van het fiduciecontract en een duidelijke wilsuiting is vereist. — Een geschreven akte is in beginsel niet vereist voor het in leven roepen van een trust. De fiducieovereenkomst daarentegen moet niet alleen bij geschrift worden aangegaan; het geschrift moet daarenboven uitdrukkelijk de bedoeling om een fiducieovereenkomst te sluiten veruitwendigen. Stilzwijgend kan een fiducieover-

¹⁹ Zie LAWSON, F.H. en RUDDEN, B., *The law of property*, Oxford, Clarendon Press, 2e uitg., 1982.

²⁰ GRIMALDI, *art. cit.*, nr. 37. Zie boven, nr. 2 in fine.

eenkoms niet gesloten worden. Het bestaan ervan kan niet vermoed worden.

Trusts daarentegen kunnen impliciet zijn en ontstaan uit de vermoede wil van de trustgever. Men noemt ze ook *constructive trusts*, namelijk interpretatieve trusts. Het Engelse werkwoord *to construe* betekent namelijk interpreteren. Om precies te zijn omvat deze categorie de *implied trusts*, de eigenlijke impliciete trusts, de *resulting trusts*, die ontstaan uit een vermoeden met automatische werking, en de *constructive trusts*, de eigenlijke interpretatieve trusts²¹. De *constructive trust* wil eigenlijk de verrijking zonder oorzaak verhinderen.

16. De wil van de fiduciegever blijft als een lichtbaken schijnen. — Is de trust eenmaal gecreëerd, dan verdwijnt de *settlor*. Hij heeft niets meer te zeggen aan de *trustee*. De *trustee* heeft alleen nog aan de begunstigde(n) rekenschap af te leggen. Lepaulle, een Fransman die vele jaren geleden als continentale pionier een boek schreef over de trust, gebruikte het beeld van de vader die aan een *trustee* enkele in een doek geknoopte bezittingen meegaf voor een verre zoon. Hij neemt afscheid van de *trustee* en kijkt hem van in de deuropening na tot hij waar de weg een bocht maakt, verdwijnt...²².

In de *fiducie* moet de fiduciër altijd de richtlijnen van de fiduciegever volgen, aangezien er tussen die twee personen een contractuele verhouding bestaat.

17. De fiduciër is volle eigenaar, en houder van een apart vermogen. — Er kan bij ons geen opsplitsing zijn tussen een «legal property» en een «beneficial property». Om de onmogelijkheid te rechtvaardigen die voor de persoonlijke schuldeisers van de fiduciër bestaat om beslag te leggen op de goederen die het voorwerp uitmaken van de fiducieovereenkomst, kan het Franse wetsontwerp niet anders dan te steunen op het concept van doelvermogen (*patrimoine d'affectation*)²³. Hier lijkt artikel 11 van het Haagse Trustverdrag de inspiratiebron te zijn²⁴.

De *trustee* heeft slechts een «legal ownership». De fiduciër integendeel wordt volle eigenaar. Dit kan op het con-

tinents niet anders. Maar de «fiduciaire goederen» vormen een aparte massa die gescheiden is van het persoonlijk vermogen van de fiduciër.

18. De begunstigde heeft in beginsel geen volgrecht. — De begunstigde van de *fiducie* heeft geen zakelijk recht tegen wie in het bezit komt van de goederen die aan de fiduciër toevertrouwd zijn. Hij heeft geen volgrecht. De begunstigde heeft slechts een obligatoire band met de fiduciër. Maar uitzonderlijk heeft de begunstigde ten opzichte van een derde-verkrijger te kwader trouw te gelegener tijd wel degelijk een volgrecht, lijkt het, en hij kan intussen bewarende maatregelen nemen²⁵.

De begunstigde van een trust daarentegen kan de trustgoederen, en ook de andere goederen die door zakelijke subrogatie in hun plaats komen, volgen in welke handen ook (behalve dan in de handen van een derde verkrijger onder bezwarende titel die te goeder trouw is; men noemde laatstgenoemde «Equity's darling», of, in 't Antwerps, «de febberkak» van de kanselier). Een voorbeeld: de *trustee* koopt met trustgelden een huis, dat hij later weer verkoopt; met de koopprijs koopt hij enerzijds een Magritte en anderzijds een Porsche. De Magritte schenkt hij aan zijn vrouw, terwijl de Porsche in handen komt van zijn maîtresse. De begunstigde van de trust kan zowel de Magritte als de Porsche revindiceren. In de Common Law gebruikt men wel niet de uitdrukking «revindiceren», want de *rei vindictio* was daar steeds onbekend, maar wel de uitdrukking «to trace the assets of the trustfund».

19. Fiducie bij erfopvolging. — Voor de fiducie-overeenkomst die gebruikt wordt om een nalatenschap te regelen zal een common-lawjurist met verbijstering vernemen dat de fiduciegever de rechten van zijn reservataire erfgenamen niet mag aantasten. De continentale instelling van de reserve of het «Pflichtteil» is nu te enen male niet alleen onbekend maar ook onbemind in de common-lawlanden.

De *fiducie* kan slechts door een contract tot stand komen, en niet door een testament zoals de trust. Een fiduciecontract kan echter wel pas gevolgen sorteren na de dood van de fiduciegever. Dit is een uitzondering op het verbod van overeenkomsten m.b.t. toekomstige nalatenschappen.

20. De paternalistische Equity-rechter. — Ten slotte moet op de bijzondere paternalistische rol gewezen worden van de in de common-lawlanden ter zake bevoegde rechter. Dit is de opvolger van de vroegere Equity-rechter, nu dus in Groot-Britannië de Chancery-afdeling van de High Court. Die gespecialiseerde rechter is niet alleen een strenge en sanctionerende vader voor de *trustee*, maar ook een raadsman die aan de *trustee* op diens verzoek een geruststellende machtiging voor bepaalde uitgaven kan geven. Hiervan kunnen straffe voorbeelden gegeven worden. Aldus vroeg een *trustee* of hij in een Afrikaans land onder tafel «een omslag» mocht overmaken aan een ambtenaar, en in een ander geval of hij voor een abortus in Nederland gelden ter beschikking mocht stellen²⁶. Met de woorden van Hayton is de kanselarijrechter voor de *trustee* «een gids, een mentor en een vriend». De afwezigheid van zo'n traditie in de continentale procedures, en van zo'n rechterlijke mentaliteit, zal wel tot

²¹ Zie BERAUDO, *op.cit.*, nrs. 63 e.v.

²² LEPAULLE, P., *Traité théorique et pratique des trusts*, 1932.

²³ GRIMALDI, *art.cit.*, nr. 45.

²⁴ Artikel 11 van het Trustverdrag luidt als volgt: «Een trust die tot stand is gekomen, in overeenstemming met het in het voorgaande hoofdstuk bepaalde rechtsstelsel, zal als trust erkend worden. De erkenning impliceert minstens dat de trustgoederen gescheiden zijn van het persoonlijk vermogen van de *trustee* en dat de *trustee* als eiser of verweerder kan optreden, of in zijn hoedanigheid van *trustee* verschijnen voor notaris of voor om het even welke persoon die een openbare gezagsfunctie uitoefent. Voor zover dus de op de trust toepasselijke wet dit vereist of bepaalt, impliceert deze erkenning met name: a) dat de persoonlijke schuldeisers van de *trustee* de trustgoederen niet in beslag kunnen nemen; b) dat de trustgoederen gescheiden blijven van het vermogen van de *trustee* in geval van onvermogen of van faillissement van laatstgenoemde; c) dat de trustgoederen geen deel uitmaken van het huwelijksvermogen, noch van de nalatenschap van de *trustee*; d) dat de revindicatie van de trustgoederen toegelaten is in het geval waarin de *trustee*, de uit de trust voortvloeiende verbintenissen schendend, de trustgoederen met zijn persoonlijke goederen heeft vermengd of erover beschikt. De rechten en verbintenissen van de derde-houder van de trustgoederen blijven evenwel beheerst door het recht dat aangewezen wordt door de conflictregels van het forum.»

²⁵ GRIMALDI, *art. cit.*, nr. 58.

²⁶ HAYTON, D.J., *The law of trusts*, Sweet and Maxwell, 138.

gevolg hebben dat, ondanks het fiduciecontract, Frankrijk nooit «echt» de trust zal kennen.

21. Een doelvermogen. — Dit allemaal gezegd zijnde lijkt de *fiducie* wel op de trust. Beide zijn, terloops gezegd, van tijdelijke aard. Wat origineel en nieuw is, is dat er, zoals reeds gezegd, een apart doelvermogen gecreëerd wordt (zie de artikelen 2062 en 2070/2)²⁷. Hierdoor verschilt de *fiducie* van de Romeinse *fiducia* en van de op die leest geschoeide fiduciaire verhoudingen (zoals ze nog beschreven werden in het baanbrekende proefschrift van C. Witz, *La fiducie en droit français*, 1981). De goederen die het voorwerp uitmaken van het fiduciecontract, maken geen deel uit van het algemeen onderpand van de schuldeisers van de fiduciair, in tegenstelling tot het statuut van die goederen bij de Romeinse *fiducia*.

Het concept van doelvermogen brengt noodzakelijkerwijze een toepassing van de zakelijke indeplaatsstelling met zich, om te voorkomen dat het persoonlijk vermogen van de fiduciair zich verrijkt ten nadele van het fiduciair vermogen.

22. Een pleidooi. — Met recht en reden kan voor de navolging in ons land van dit Franse initiatief gepleit worden. Op het kabinet van de Belgische minister van Justitie werkt men eraan. Ook in Nederland heeft Uniken Venema onlangs gesuggereerd om een algemene regeling voor een fiduciair bewind op te nemen in het B.W.²⁸ Eisma valt hem

bij en vindt dat een algemene regeling naar het voorbeeld van het Franse regeringsontwerp een facilititeit zou kunnen bieden aan die partijen die daarvan gebruik willen maken²⁹. Maar de Nederlandse minister van Justitie heeft afwijzend gereageerd. Wel stelt Eisma zich de vraag of er geen verandering in het denken zal ontstaan als de Franse wet op de fiducieovereenkomst in werking getreden zal zijn³⁰. Om met zijn woorden te besluiten: «De Franse wetgever heeft al heel wat denkwerk verricht. Het lijkt dus een minder zware opdracht voor onze wetgever om alle consequenties van de invoering van een dergelijke regeling op het gebied van het personen- en familierecht, het erfrecht en het vermogensrecht door te denken. Een belangrijk argument dat er voor pleit om een dergelijke regeling in overweging te nemen is de Europese eenwording. Meer en meer kiezen natuurlijke personen en rechtspersonen niet alleen de overheid die hen bevalt, maar ook de wetgever die hen bevalt. 'Europa' plaatst ook de wetgevers in een concurrentiepositie. Men kan zich afvragen of de wetgevers van de kleinere landen er niet wijs aan doen om het voorbeeld van de grotere landen te volgen, althans in dit opzicht. Wat Napoleon's nazaten kunnen, moeten wij ook kunnen.»

J.H. HERBOTS

Gewoon hoogleraar K.U.Leuven

²⁸ UNIKEN VENEMA en EISMA, «Eigendom ten titel van beheer naar komend recht», Preadvies van de Vereniging Handelsrecht, 1990, 302 e.v.

²⁹ EISMA, *art.cit.*, 1090, nr. 42.

³⁰ EISMA, S.E., *art.cit.*, nr. 32.

²⁷ LARROUMET, C., «La fiducie inspirée du trust», *Rec.Dalloz Si-rey*, Chron. XXI, 119.

WIJZIGINGEN AAN DE FISCALE VOORRECHTEN

1. Bij de wet van 22 juli 1993 houdende fiscale en financiële bepalingen (*B.S.*, 26 juli 1993) bracht de wetgever enkele belangrijke wijzigingen aan m.b.t. het voorrecht voor de invordering van de directe belastingen en het voorrecht voor de BTW. Omdat een aantal bijzondere fiscale wetten de bepalingen van het voorrecht inzake de directe rijksbelastingen van toepassing verklaren op de invordering van de daarin opgelegde belastingen, heeft die wetwijziging tevens haar weerslag op andere fiscale voorrechten. Hierna zal de draagwijdte van die voor de praktijk niet onbelangrijke wetwijziging worden toegelicht.

2. Het nieuwe art. 422 W.I.B. luidt als volgt:

«Voor de invordering van de directe belastingen en voor de voorheffingen in hoofdsom en opcentiemen, van de interesten en van de kosten, heeft de Openbare Schatkist een algemeen voorrecht op de inkomsten en op de roerende goederen van alle aard van de belastingschuldige, met uitzondering van schepen en vaartuigen.

Het voorrecht bezwaart insgelijks de inkomsten en de roerende goederen van de echtgenoot en van de kinderen van de belastingschuldige in de mate dat de invordering van de

aanslagen kan worden vervolgd op de bewuste inkomsten en goederen.»

Bij een vergelijking met het oude art. 422 W.I.B. springt onmiddellijk in het oog dat de wet thans uitdrukkelijk bepaalt dat de fiscus ook voor de invordering van de onbetaalde voorheffingen zijn voorrecht kan laten gelden. Reeds vóór deze wetwijziging werd algemeen aangenomen dat de fiscus zich voor niet-betaalde voorheffingen op zijn voorrecht kon beroepen (bv. inzake bedrijfsvoorheffing: Antwerpen, 5 juni 1980, *Limb.Rechtsl.*, 1980, 132; Gent, 22 mei 1990, *F.J.F.*, 1990, 376). Als verantwoording voor die toevoeging wordt in de memorie van toelichting verwezen naar de rechtspraak van het Hof van Cassatie die beslist dat voorheffingen niet de aard hebben van een zelfstandige belasting (M.v.T., Ontwerp van wet houdende fiscale en financiële bepalingen, *Gedr.St.*, *Senaat*, 1992-93, nr. 762/1, 9). De controverse rond de vraag of de roerende, de onroerende en de bedrijfsvoorheffing ten aanzien van de schuldenaar te beschouwen zijn als zelfstandige belastingen dan wel als inningsmodaliteiten, is echter steeds vreemd gebleven aan het toepassingsgebied van het fiscaal voorrecht.

De wetgever vond het tevens nodig om art. 425 W.I.B. in dezelfde zin aan te passen. Het nieuwe art. 425, eerste lid, W.I.B. bepaalt dan ook uitdrukkelijk dat zowel de directe belastingen als de voorheffingen worden gewaarborgd door de wettelijke hypotheek.

Wat de aard van het voorrecht betreft, vermeldt de tekst van de wet net als voorheen dat het een «algemeen voorrecht» betreft. Anders dan de bijzondere voorrechten slaat dit voorrecht niet op een welbepaalde zaak, maar op alle inkomsten en roerende goederen van de belastingplichtige. Ook indien de belastingsschuld verhaalbaar is op het vermogen van de echtgenoot van de belastingsschuldige of van zijn kinderen, kan de fiscus zich op het voorrecht beroepen (art. 422, tweede lid, W.I.B.).

3. Wat de rang van het voorrecht inzake de directe belastingen betreft, bepaalde het oude art. 423, eerste lid, W.I.B. dat «het voorrecht rang neemt onmiddellijk na die vermeld in art. 19 en art. 20 der wet van 16 december 1851 en in art. 23 van boek II van het Wetboek van koophandel». Het fiscaal voorrecht heeft dus geen gunstige rang. Het wordt immers in rang voorafgegaan door de voorrechten vermeld in de artt. 19 en 20 Hyp.W., voor schuldvorderingen waaraan hetzij een algemeen voorrecht op roerend goed, hetzij een bijzonder voorrecht op roerende goederen is toegekend. Dat het algemeen voorrecht rang neemt na de bijzondere voorrechten van art. 20 Hyp.W. is slechts een toepassing van de gemeenschappelijke regel van art. 26 Hyp.W. krachtens deze bepaling hebben de bijzondere voorrechten voorrang boven de algemene. Het algemeen voorrecht van de fiscus kan dus niet raken aan de positie van de bijzonder bevoorrechte schuldeisers. Het voorrecht neemt daarenboven slechts rang na de algemene voorrechten opgesomd in art. 19 Hyp.W. De aangroei in de loop der jaren van het aantal algemeen bevoorrechte schuldeisers opgesomd in art. 19 Hyp.W. door de toename van de sociale voorrechten had tot gevolg dat het fiscaal voorrecht steeds meer aan belang inboette. Slechts zelden kon aan de fiscus een dividend van de verkoopprijs van de roerende goederen van de belastingplichtige worden uitgekeerd om er de openstaande belastingsschuld mee aan te zuiveren.

4. Om zijn voorrecht meer slagkracht te verlenen, stelde de Schatkist zich op het standpunt dat zij net als de algemeen bevoorrechte schuldeisers van art. 19 Hyp.W. een beroep kon doen op het subsidiair voorrecht van art. 19 *in fine* Hyp.W. Krachtens deze bepaling wordt het resterend saldo van de verkoopprijs van een onroerend goed, na voldoening van de hypothecaire en de bevoorrechte schuldeisers, aangewend voor de algemeen bevoorrechte schuldeisers vermeld in art. 19 Hyp.W. De fiscus argumenteerde dat aan het niet opnemen van de fiscale voorrechten in art. 19 Hyp.W. geen grote draagwijdte moest worden toegekend. Aangezien de Hypotheekwet slechts één categorie van algemene voorrechten op roerende goederen kent, waarin het voorrecht van de fiscus noodzakelijkerwijze moest worden ondergebracht, was het immers conform de bedoeling van de wetgever dat de fiscus zich op dit subsidiair voorrecht kon beroepen. In het geval dat de fiscus had nagelaten tijdig inschrijving te nemen van de wettelijke hypotheek (art. 425 W.I.B.), wenste hij dan ook via een beroep op art. 19 *in fine* alsnog mee te delen in de opbrengst van de onroerende goederen van de belastingplichtige. De fiscus wenste tot elke prijs te vermijden dat hij bij de verdeling van de verkoopprijs

van de onroerende goederen op gelijke voet zou staan met de gewone schuldeisers.

Het standpunt van het bestuur vond regelmatig bijval in de lagere rechtspraak, maar werd door de rechtsleer fel bestreden (zie hierover Van Heuverswyn, C., «Civielrechtelijke waarborgen tot inning van de personenbelasting. Het voorrecht en de wettelijke hypotheek van de fiscus», *R.W.*, 1989-90, 833-840). Door twee arresten van het Hof van Cassatie van 22 november 1990 kwam een einde aan die controverse (Cass., 22 november 1990, *Arr.Cass.*, 1991, nr. 159, *R.W.*, 1990-91, 1370, *J.T.*, 1991, 366, met noot Moreau-Margrève, *Rev.Not.B.*, 1991, 214, met noot Ledoux, *T.Not.*, 1991, 345, met noot Weyts, *Not.Fisc.M.*, 1991, 183, met kritische noot Vandenberghe). Deze rechtspraak ontzegde de fiscus de mogelijkheid om zich op dit subsidiair voorrecht te beroepen. Het Hof van Cassatie baseerde deze oplossing o.m. op art. 15 Hyp.W., dat bepaalt dat het voorrecht van de Schatkist en de orde waarin het wordt uitgeoefend, worden geregeld in bijzondere wetten. Uit de lectuur van art. 15 Hyp.W. volgt onmiskenbaar dat het voorrecht van de fiscus buiten de bepalingen van de hypotheekwet staat. Aangezien art. 422 W.I.B. zelf bepaalt dat het voorrecht rang neemt na de voorrechten vermeld in de artt. 19 en 20 Hyp.W. en na die vermeld in art. 23 Zeewet en omdat de fiscale wetgeving geen verwijzing naar art. 19 *in fine* bevat, is een uitbreiding van het toepassingsgebied van deze bepaling onverenigbaar met de enge uitlegging van de voorrechten. De doctrine legde er terecht de nadruk op dat deze oplossing niet alleen gold voor het voorrecht inzake directe belastingen en B.T.W., maar dat ze telkens van toepassing was indien de fiscale wetgever een bij bijzondere wet ingesteld voorrecht rang deed nemen na de voorrechten vermeld in de artt. 19 en 20 Hyp.W. (Moreau-Margrève, I., «Le privilège général sur meubles du Trésor public et l'article 19, dernier alinéa, de la loi hypothécaire» (noot onder Cass., 22 november 1990), *J.T.*, 1991, (368), 370).

Voor de Schatkist was de gedachte dat men, bij de verdeling van het resterend saldo van de verkoopprijs van de onroerende goederen van de belastingplichtige, op gelijke voet zou staan met de gewone schuldeisers uitermate beklappend. Als praktisch gevolg van de arresten van 22 november 1990 werd dan ook voorspeld dat het bestuur bij wanbetaling van de belastingplichtige sneller zou overgaan tot inschrijving van de wettelijke hypotheek om zijn aanspraken veilig te stellen. Door de rechtsleer werd het voorzienbare voorspeld: de fiscus zou wellicht aandringen op een wetswijziging. «Ce ne serait pas la première fois que le ministre prendrait ainsi sa revanche sur les juges»... (Moreau-Margrève, I., *o.c.*, *J.T.*, 1991, 370).

5. Door de wet van 22 juli 1992 werd art. 423 W.I.B. gewijzigd, zodat aan dit fiscaal voorrecht voortaan meer slagkracht toekomt. Het nieuwe art. 423 W.I.B. luidt als volgt: «Het voorrecht vermeld in art. 422, neemt rang onmiddellijk na dat vermeld in artikel 19, 5°, van de wet van 16 december 1851. Het wordt uitgeoefend gedurende twee jaar, te rekenen vanaf de datum van de uitvoerbaarverklaring van het kohier.

In afwijking van het eerste lid, heeft het voorrecht inzake bedrijfsvoorheffing dezelfde rang als dat vermeld in artikel 19, 4ter, van de wet van 16 december 1851. Het wordt uitgeoefend gedurende drie jaar te rekenen vanaf de eisbaarheid van de bedrijfsvoorheffing ingevolge artikel 412.

De aanwending bij voorrang, vermeld in artikel 19 *in fine* van de wet van 16 december 1851, is van toepassing op de belastingen en op de voorheffing in dit wetboek.»

Het eerste lid van dit artikel bepaalt dat het voorrecht inzake directe belastingen rang neemt na het voorrecht voor levering van levensmiddelen (art. 19, 5°, Hyp.W.). Net zoals vroeger geldt dus de regel dat het fiscaal voorrecht slechts wordt uitgeoefend na de andere voorrechten vermeld in art. 19 Hyp.W. Bij conflict met de bijzonder bevoorrechte schuldeisers van art. 20 Hyp.W. of met de krachtens art. 23 Zeewet op schip en vracht bevoorrechte schuldeisers zullen deze laatsten respectievelijk op grond van art. 26 Hyp.W. of op grond van art. 3 Internationale Conventie van Brussel van 10 april 1926 de bovenhand hebben op de algemeen bevoorrechte fiscus. De nieuwe formulering van art. 423, eerste lid, W.I.B. wijzigd derhalve niets aan de rang die aan dit voorrecht toekomt.

Aan het voorrecht voor de invordering van de bedrijfsvoorheffing wordt daarentegen door art. 423, tweede lid, W.I.B. een betere rang toebedeeld. Dit voorrecht krijgt dezelfde rang als de R.S.Z.-bijdragen vermeld in art. 19, 4ter, Hyp.W. Aangezien de numerieke volgorde van art. 19 bepalend is voor de rang van de algemene voorrechten, gaat het voorrecht inzake bedrijfsvoorheffing de voorrechten die na art. 19, 4ter, vermeld zijn vooraf. Bij samenloop tussen het voorrecht van de R.S.Z. op grond van art. 19, 4ter, en het voorrecht voor de bedrijfsvoorheffing vindt met toepassing van art. 14 Hyp.W. pondspondsgewijze verdeling plaats omdat beide voorrechten in gelijke rang staan.

6. Met de bedoeling om de verplichte inning van de bedrijfsvoorheffing ook in geval van samenloop te verzekeren, werd art. 270 W.I.B. aangepast. Krachtens het nieuwe art. 270, 6°, W.I.B. zijn de curators en de vereffenaars bij het uitbetalen van lonen aan dezelfde verplichtingen onderworpen als de werkgever (artt. 8, 9 en 23, § 3, Wet van 22 juli 1993). In het verleden bestond hieromtrent enige discussie aangezien sommige curators van oordeel waren dat zij geen belastingschuld inzake bedrijfsvoorheffing hadden omdat zij bij het uitbetalen van dividenden geen brutolonen uitbetaalden, maar schuldvorderingen honoreerden ten belope van het nettoloon (zie hierover Gysen, S., «Ontslag en belastingen», in *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, Rigaux, M. (red.), Antwerpen, Kluwer, 1984, (202), 216-217). In verband met de verplichting tot inhouding van de bedrijfsvoorheffing werd door het bestuur overigens een voor de curators bestemde circulaire uitgevaardigd (circulaire van 7 juli 1982, nr. Ci.D. 51/324.806, *Bull. Bel.*, 1982, 2413; zie hierover Parijs, R., «Art. 19, 3°bis Hyp.W.», in *Comm. Voorr. & Hyp.*, Dirix, E., Cuypers, A. en Lanoye, L. (red.), 14, nr. 10). Omdat de curator vaak niet over de precieze gegevens van de werknemers beschikt aan wie een nettodividend toekomt, werd op grond van die circulaire getolereerd dat brutodividenden worden uitgekeerd op voorwaarde dat de fiscus hierover wordt ingelicht, zodat er rekening mee gehouden kan worden bij het bepalen van het belastbaar inkomen.

7. Wat het bevoorrecht karakter van de bedrijfsvoorheffing betreft, kan voor de duidelijkheid een onderscheid gemaakt worden tussen de twee volgende situaties. De bedrijfsvoorheffing die vóór de samenloop is ingehouden maar niet is doorgestort, geniet op grond van art. 423, tweede lid, W.I.B. een voorrecht met de rang van art. 19, 4ter, Hyp.W. De fiscus kan zich hiervoor om twee voor de hand liggende

redenen niet beroepen op het voorrecht van art. 19, 3°bis, Hyp.W. Allereerst benadrukt de rechtspraak terecht dat dit voorrecht door de wetgever uitdrukkelijk voorbehouden is aan de werknemer, zodat de fiscus de vereiste hoedanigheid mist om dit voorrecht te laten gelden. Tevens staat vast dat alleen de nettolonen door de werknemer kunnen worden geëist. Het voorrecht van art. 19, 3°bis, is, aldus een recent arrest van het Hof van Cassatie, niet van toepassing op de sociale-zekerheidsbijdragen verschuldigd aan de R.S.Z. en op de bedrijfsvoorheffing verschuldigd aan het Ministerie van Financiën (Cass., 23 november 1992, *R.W.*, 1992-93, 1036).

Wanneer na de samenloop bezoldigingen, opzeggingsvergoedingsvergoedingen e.d. worden uitbetaald in het kader van de rangregeling, is de curator eveneens bedrijfsvoorheffing verschuldigd. De fiscus kan zich ook in dit geval alleen beroepen op het voorrecht van art. 423, tweede lid, W.I.B. en niet op het voorrecht van art. 19, 3°bis, Hyp.W. (Gent, 22 mei 1990, *F.J.F.*, 1990, 376). In het verleden bestond hierover wel enige betwisting (vgl. Coppens, P. en t'Kint, F., «Examen de jurisprudence : les faillites, les concordats et les privilèges : 1984-1990», *R.C.J.B.*, 1991, 577-579; Parijs, R., l.c., in *Comm. Voorr. & Hyp.*, 14, nr. 10).

8. Door de wet van 22 juli 1993 zijn de bepalingen inzake het voorrecht voor de nog verschuldigde B.T.W. volledig in overeenstemming gebracht met het voorrecht voor de directe belastingen. Met dit oogmerk werd de formulering van art. 86 W.B.T.W. aangepast. Zo verduidelijkt het nieuwe art. 86 W.B.T.W. dat dit voorrecht niet alleen slaat op de roerende goederen van de belastingplichtige maar tevens op alle inkomsten. De bijkomende aanduiding van de inkomsten als onderpand is echter overbodig omdat deze uiteraard ook roerende goederen zijn.

Net als het voorrecht inzake directe belastingen neemt dit voorrecht krachtens het nieuwe art. 87, eerste lid, W.B.T.W. rang na het voorrecht voor de levering van levensmiddelen. Op grond van art. 87, tweede lid, kan de fiscus bij de invordering van de B.T.W. eveneens een beroep doen op art. 19 *in fine* Hyp.W.

9. Door de wijziging van art. 423, derde lid, W.I.B. en van art. 87 W.B.T.W. kan de fiscus voortaan net als de voorrechten van art. 19 Hyp.W., zijn aanspraken laten gelden op het eventueel overschot van de opbrengst van de onroerende goederen van de belastingplichtige. Hierbij rijst dan onmiddellijk de vraag of de rangorde van art. 19 Hyp.W. ook van toepassing is bij de verdeling hiervan. Deze vraag kwam in de rechtsleer en de rechtspraak slechts weinig aan bod (zie hierover Moreau-Margrève, I., o.c., *J.T.*, 369, voetnoot 16). Aangezien de aanhef van art. 19 hierop geen duidelijk antwoord formuleert, zou men kunnen pleiten voor de toepassing van art. 14 Hyp.W., zodat een pondspondsgewijze betaling plaatsvindt. De wetsgeschiedenis levert daarentegen voldoende argumentatie voor de stelling dat de numerieke rangorde van art. 19 mede bepalend is bij de verdeling van het resterend saldo van de verkoopprijs van de onroerende goederen. Onder de Code civil strekte het onderpand van de algemene voorrechten zich zowel uit tot de roerende als tot de onroerende goederen van de schuldenaar (artt. 2104 en 2105). De algemeen bevoorrechte schuldeisers hadden destijds zelfs de bovenhand op de hypothecaire schuldeisers, wat nefaste gevolgen had voor het grondkrediet. Daarom werd de categorie van de algemene voorrechten op roerend

en onroerend goed door de Hypotheekwet afgeschaft. Slechts voor de gerechtskosten werd een uitzondering gemaakt. Het onderpand van de andere algemeen bevoorrechte schuldeisers bleef voortaan in principe beperkt tot de roerende goederen van de schuldenaar, hoewel deze schuldeisers krachtens art. 19 *in fine* ook een voorrang hebben op het eventueel overschot van de gehypothekeerde goederen. Een redelijke wetstoepassing verzet er zich niet tegen dat de numerieke rangorde van art. 19 Hyp.W. van toepassing wordt geacht bij de verdeling van het resterend saldo van de verkoopprijs van het onroerend vermogen, nu onder de Code civil de numerieke volgorde van de algemene voorrechten ook bij de verdeling van het onroerend vermogen bepalend werd geacht voor de rangorde (Baudry-Lacantinerie, G. en De Loynes, P., *Traité théorique et pratique de droit civil*, XXV, tome I, Parijs, 1906, 699, nr. 728).

10. Wat de werking van de wet in de tijd betreft, zullen zich wellicht geen bijzondere problemen voordoen. De problematiek van de rechtsopvolging inzake voorrechten kwam immers in het verleden reeds uitvoerig aan bod in de rechtspraak van het Hof van Cassatie. Overeenkomstig de vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie is de wet die een nieuw voorrecht verleent van toepassing op elke samenloop ontstaan na het van kracht worden van de wet, en dit eveneens t.o.v. schuldvorderingen die ontstaan zijn vóór het van kracht worden van die wet (Cass., 22 februari 1988, *Arr. Cass.*, 1988-89, 808-809, *Pas.*, 1988, I, 742, met conclusie advocaat-generaal Liekendaal; Cass., 31 oktober 1988, *Arr. Cass.*, 1988-89, nr. 125, *T.B.B.R.*, 1991, 67 met noot Lechien;

Dirix, E. en De Corte, R., *Zekerheidsrechten*, Antwerpen, 1992, nr. 157).

Indien slechts de rang van een bestaand voorrecht wordt verbeterd, geldt uiteraard dezelfde regel. Omgekeerd zal een wet die een nieuw voorrecht invoert of een bestaand voorrecht meer slagkracht verleent, niet toegepast worden wanneer al vóór het tijdstip van de inwerkingtreding ervan samenloop is ontstaan. Ook art. 15, tweede lid, Hyp.W., dat bepaalt dat de Staatskas geen voorrecht kan krijgen ten nadele van vroeger door derden verkregen rechten, doet daaraan geen afbreuk. Deze bepaling wordt immers in ons huidige recht slechts beschouwd als een overbodige herhaling van art. 2 B.W. (Van Haegenborgh, G., «Art. 15 Hyp.W.», *Comm. Voorr. & Hyp.*, nr. 3). Daarenboven beschikken de concurrente schuldeisers voor de samenloop niet over een verkregen recht, zodat men aan de toepassing van dit artikel niet toekomt.

Aangezien de nieuwe bepalingen inzake de fiscale voorrechten in werking zijn getreden op 5 augustus 1993, d.i. tien dagen na de publikatie van de wet, betekent dit dat de fiscus zich voor reeds ontstane belastingschulden op het subsidiair voorrecht van art. 19 *in fine* Hyp.W. kan beroepen op voorwaarde dat de concursus creditorum ten vroegste is ontstaan op 5 augustus 1993.

G. VAN HAEGENBORGH
Assistent K.U. Leuven

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

8 JULI 1993

Voorzitter: de h. Debaedts

Rapporteurs: de hh. De Baets en François

Advocaten: mrs. Vervaeke, Rauws, De Keersmaecker, Lenaerts, Schyvens en Peeters

Arbeidsovereenkomst – Opzeggingstermijnen – Verschil voor werkmán en bediende – Verschil voor bediende volgens jaarlijks loon – Grondrechten – Gelijkheid en niet-discriminatie

De artt. 59 en 82 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten schenden de artt. 6 en 6bis Gw. niet, in zoverre ze een verschillende termijn vaststellen voor de opzegging

gedaan respectievelijk aan een werkmán en een bediende die dezelfde anciënniteit als werknemer hebben.

De §§ 2 en 3 van art. 82 schenden de artt. 6 en 6bis Gw. niet, in zoverre ze een verschillende termijn vaststellen voor de door de werkgever gedane opzegging aan de bedienden naargelang het jaarlijks loon al dan niet hoger is dan 650.000 fr.

J. t/ N.V. E.
Van B. t/ P.V.B.A. L.
D. t/ V.Z.W. F.
Arrest nr. 56/93

I. Onderwerp

a. Bij vonnis van 5 februari 1992 heeft de derde kamer van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen de volgende prejudiciële vraag gesteld: (...)

b. Bij vonnis van 27 maart 1992 heeft de vierde kamer van de Arbeidsrechtbank te Gent de volgende prejudiciële vraag gesteld: (...)

c. Bij vonnis van 15 juni 1992 heeft de tweede kamer van de Arbeidsrechtbank te Brussel de volgende prejudiciële vraag gesteld: (...)

d. Bij beschikking van 9 maart 1993 heeft het Arbitragehof de drie prejudiciële vragen als volgt geherformuleerd: «Schenden de artikelen 59 en 82 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, in zoverre zij een verschillende termijn vaststellen voor de opzegging gedaan respectievelijk aan een werkmán en een bediende die dezelfde anciënniteit als werknemer hebben, en schenden de paragrafen 2 en 3 van artikel 82 van dezelfde wet de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, in zoverre zij een verschillende termijn vaststellen voor de door de werkgever gedane opzegging aan de bedienden naargelang het jaarlijks loon al dan niet hoger is dan 650.000 frank?»

...

IV. In rechte

...

Ten aanzien van de aangevoerde discriminaties

B.5.1. De prejudiciële vragen hebben betrekking op de bestaanbaarheid, met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, van twee wettelijke regelingen betreffende de opzeggingstermijnen voor werknemers, namelijk de wettelijke regeling vervat in de artikelen 59 en 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten, in zoverre die bepalingen voorzien in een verschillende opzeggingstermijn voor werklíeden en bedienden met een zelfde anciënniteit, en de wettelijke regeling vervat in de paragrafen 2 en 3 van artikel 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten, in zoverre die paragrafen voorzien in een verschillende opzeggingstermijn voor de bedienden naargelang van hun jaarloon.

B.5.2. Artikel 59 bepaalt:

«De bij artikel 37 bepaalde opzeggingstermijn gaat in de maandag volgend op de week waarin de opzeggingstermijn betekend werd.

De opzeggingstermijn is vastgesteld op achtentwintig dagen wanneer de opzegging van de werkgever uitgaat en op veertien dagen wanneer de opzegging van de werkmán uitgaat.

Deze termijnen worden verdubbeld wat de werklíeden betreft die gedurende ten minste twintig jaar ononderbroken bij dezelfde onderneming in dienst zijn gebleven.

Zij moeten berekend worden met inachtneming van de verworven anciënniteit op het ogenblik dat de opzeggingstermijn ingaat.»

Artikel 82 bepaalt:

«§ 1. De bij artikel 37 bepaalde opzeggingstermijn begint te lopen op de eerste dag van de maand volgend op die waarin kennis van de opzegging is gegeven.

§ 2. Wanneer het jaarlijks loon niet hoger is dan [650.000] frank, bedraagt de opzeggingstermijn welke door de werkgever moet worden in acht genomen, ten minste drie maanden voor de bedienden die minder dan vijf jaar in dienst zijn.

Deze termijn wordt vermeerderd met drie maanden bij de aanvang van elke nieuwe periode van vijf jaar dienst bij dezelfde werkgever.

Indien de opzegging wordt gegeven door de bediende, worden de in het eerste en het tweede lid bedoelde termijnen van opzegging tot de helft teruggebracht zonder dat ze drie maanden mogen te boven gaan.

§ 3. Wanneer het jaarlijks loon [650.000] frank overschrijdt worden de door de werkgever en de bediende in acht te nemen opzeggingstermijnen vastgesteld hetzij bij overeenkomst, gesloten ten vroegste op het ogenblik waarop de opzegging wordt gegeven, hetzij door de rechter.

Indien de opzegging wordt gegeven door de werkgever, mag de opzeggingstermijn niet korter zijn dan de in § 2, eerste en tweede lid, vastgestelde termijnen.

Indien de opzegging wordt gegeven door de bediende, mag de opzeggingstermijn niet langer zijn dan vier en een halve maand indien het jaarlijks loon hoger is dan [650.000] frank zonder [1.300.000] frank te overschrijden, noch langer dan zes maanden indien het jaarlijks loon [1.300.000] frank overschrijdt.

§ 4. De opzeggingstermijnen moeten berekend worden volgens de verworven anciënniteit op het ogenblik dat de opzegging ingaat.»

Ingevolge de aanpassing aan het indexcijfer van de consumptieprijzen bedragen de in artikel 82, §§ 2 en 3, vermelde jaarlijkse lonen thans 838.000 en 1.675.000 frank (bericht verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 3 december 1992).

B.5.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en van de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling volgens bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld met inachtneming van het doel en de gevolgen van de bestreden maatregel en van de aard van de terzake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

Ten aanzien van de aangevoerde discriminatie tussen werklíeden en bedienden in de artikelen 59 en 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten

B.6.1. Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten blijkt dat de wetgever beoogde de verschillende arbeidsovereenkomsten voor werklíeden, bedienden, handelsvertegenwoordigers, dienstboden en studenten in één wet te coördineren, en, door het aanbrengen van enkele wijzigingen in de alsdan geldende regelingen, tevens meer eenvormigheid te brengen in het statuut van de verschillende categorieën van werknemers, evenwel zonder dat fundamentele hervormingen verwezenlijkbaar werden geacht (*Gedr.St.*, Senaat, 1977-78, nr. 258/2, p. 39; *Gedr.St.*, Kamer, 1977-78, nr. 293/4, p. 2).

Diezelfde tweevoudige bekommernis kwam tot uiting ten aanzien van de vastheid van de dienstbetrekking, doordat de daaromtrent voor de werklíeden en bedienden geldende wettelijke regelingen werden gecoördineerd en — in mindere mate — geharmoniseerd wat betreft de modaliteiten van de opzegging van de arbeidsovereenkomst, namelijk de duur van de opzeggingstermijn en de motivering van het ontslag. Te dien aanzien verklaarde de minister in de commissie Tewerkstelling en Arbeid van de Kamer:

«Het verschil in duur tussen de opzeggingstermijn van arbeiders en die van bedienden zal waarschijnlijk nooit worden weggewerkt door een aanpassing aan de toestand der bedienden, want men geeft zich steeds meer rekenschap van het feit dat de vastheid van betrekking niet te danken is aan de lange opzeggingstermijnen die aan de bedienden worden verleend; ze zou beter gediend zijn met de verplichting om het ontslag met redenen te omkleeden en die redenen na te gaan.

Dienaangaande is er evenwel neiging om de wettelijke opzeggingstermijnen te verlengen via sectoriële maatregelen, die de wettelijke maximumtermijn van 56 op 112 dagen hebben gebracht.

Daarenboven zullen de in de wettelijke bepalingen aangebrachte verbeteringen betreffende het willekeurige ontslag van arbeiders (art. 63) — welke een motivering *a posteriori* van het ontslag en het gerechtelijk toezicht op die motivering in geval van betwisting in zich houden — efficiënt bijdragen om een betere stabiliteit van de betrekking te waarborgen.

Ten slotte wordt erop gewezen dat in sommige collectieve arbeidsovereenkomsten — nadat werd vastgesteld dat de door het personeel uitgeoefende functies, als gevolg van de evolutie in hun bedrijfstak, van overwegend intellectuele aard waren geworden — bepaald werd dat de contractuele betrekkingen tussen werkgevers en werknemers onderworpen zijn aan de wettelijke bepalingen betreffende de overeenkomst van bedienden.» (*Gedr.St., Kamer, 1977-78, nr. 293/4, p. 4*).

B.6.2.1. Door het onderscheid tussen arbeiders en bedienden te baseren op de voornamelijk manuele respectievelijk intellectuele aard van hun werk, heeft de wetgever een verschil in behandeling gegrond op een criterium dat de invoering ervan op dit ogenblik bezwaarlijk objectief en redelijk zou kunnen verantwoorden. Die vaststelling leidt evenwel niet tot het besluit dat de wetgever, door dat onderscheid in de wet van 3 juli 1978 niet meteen en volledig te doen verdwijnen maar het alleen maar te verzachten, de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet zou hebben geschonden.

B.6.2.2. Het Hof stelt immers vast dat het onderscheid tussen arbeiders en bedienden wat betreft de na te leven opzeggingstermijnen bij het opzeggen van de arbeidsovereenkomst niet werd ingevoerd door de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, maar in vroegere wetgeving aanwezig was. De oorsprong ervan gaat terug tot het begin van deze eeuw. De wetgever heeft evenwel in de loop der jaren de bescherming van de arbeiders tegen ontslag op een niveau willen brengen dat dichter aansluit bij dat van de bescherming van de bedienden. Om die doelstelling te bereiken heeft hij voor de arbeiders een bijzondere bescherming ingevoerd tegen willekeurig ontslag (artikel 63 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten) en heeft hij aan de Koning de bevoegdheid toegekend om op voorstel van het bevoegd paritair comité of van de Nationale Arbeidsraad de opzeggingstermijnen te wijzigen «in het belang van bepaalde bijzondere categorieën van werknemers of voor de opzeggingen die om sociale of economische redenen zijn gedaan» (artikel 61 van die wet).

B.6.2.3. Het onderscheid moet dus worden beoordeeld, niet met inachtneming van het doel dat de wetgever destijds heeft nagestreefd toen hij het onderscheid instelde, maar

wel met inachtneming van het doel waarop de wet van 3 juli 1978 is geïnspireerd.

Men zou wellicht niet kunnen aanvaarden dat de wetgever aarzelt een einde te maken aan een discriminatie wanneer de in het geding zijnde beginselen de aard zelf van een fundamenteel recht raken. Zulks is echter niet het geval voor een regeling die, in haar huidige toestand, de vastheid van dienstbetrekking van twee categorieën van werknemers verschillend organiseert zonder evenwel het vereiste ervan te miskennen.

B.6.3.1. Het voormelde onderscheid kon, rekening houdend met de toen heersende denkwijzen, bij de invoering ervan een verantwoording vinden in de duidelijk verschillende economische en sociale situatie van de arbeiders- en bediendengroep, die een invloed kon hebben op de kans om na ontslag een nieuwe, gelijkwaardige betrekking te vinden.

Hoewel de sociaal-economische en technologische evolutie de verschillen tussen beide werknemersgroepen geleidelijk aan heeft afgezwakt en nog steeds afzwakt, dient bij de toetsing van de artikelen 59 en 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten, die het onderscheid tussen arbeiders en bedienden behouden, rekening te worden gehouden met het feit dat wat overblijft van het desbetreffende onderscheid, dat vele gebieden van het sociaal recht had doordrongen, zijn verklaring vindt in de geschiedenis. Gedurende generaties zijn beroepskeuzes gemaakt en situaties gegroeid op basis van het verschil in de juridische statuten; het bestaan van voorrechten voor de bedienden wat de vastheid van betrekking betreft, heeft gewogen op hun eisen inzake bezoldiging alsmede op het succes van dergelijke eisen; het onderscheid tussen arbeiders en bedienden heeft zoveel weerslag gehad dat het tot uiting is gekomen in de vakbondsorganisatie en de afbakening van de paritaire comités. Daaruit volgt dat de sedert decennia op gang gekomen vervaging van de gewraakte ongelijkheid slechts geleidelijk kan plaatsvinden. Het feit dat het onverantwoord zou zijn thans een dergelijk onderscheid in te voeren, is niet voldoende om de plotselinge afschaffing ervan te rechtvaardigen.

B.6.3.2. Overigens wordt het onderscheid tussen de twee categorieën van werknemers ook aangewend voor andere verschillen in behandeling. Dat is met name het geval voor de bezoldigingswijze, de proefperiode, het gewaarborgd inkomen, de gedeeltelijke werkloosheid en de jaarlijkse vakantie.

Die verschillende regelingen zijn thans nu eens voor de arbeiders, dan weer voor de bedienden gunstig. Het zou niet coherent zijn het onderscheid slechts te beschouwen ten aanzien van de duur van de opzeggingstermijnen en het te veroordelen zonder rekening te houden met de gevolgen die het heeft in andere aangelegenheden van het arbeidsrecht en de sociale zekerheid, die op hetzelfde onderscheid berusten.

De wetgever heeft dus een maatregel genomen die in overeenstemming is met zijn doelstelling van toenadering tussen de statuten van de arbeiders en de bedienden door de voorkeur te geven aan een geleidelijke harmonisering ervan, boven een plotselinge afschaffing van het onderscheid tussen die beroepscategorieën, inzonderheid in een aangelegenheid waarin de normen kunnen evolueren ten gevolge van collectieve onderhandelingen. Die overweging toont ook aan dat de handhaving van het onderscheid niet klaarbij-

kelijk onevenredig is met een doelstelling die slechts in opvolgende stadia kan worden bereikt.

Ten aanzien van de beweerde discriminatie tussen lagere en hogere bedienden in de paragrafen 2 en 3 van artikel 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten

B.7.1. De paragrafen 2 en 3 van artikel 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten voorzien in verschillende modaliteiten voor de opzegging van de arbeidsovereenkomst voor bedienden, naargelang het jaarlijks loon het geïndexeerde bedrag van 650.000 frank, thans 838.000 frank, al dan niet overschrijdt. Die modaliteiten hebben betrekking op de duur van de opzeggingstermijn en op de wijze waarop die duur wordt vastgesteld. De gestelde prejudiciële vraag beoogt alleen het al dan niet discriminatoire karakter van de duur van de opzeggingstermijn die verschilt naargelang de opzegging is gedaan door de werkgever aan bedienden van de ene of de andere categorie.

Voor de bedienden met een jaarlijks loon dat het geïndexeerde bedrag van 650.000 frank niet overschrijdt, is de opzeggingstermijn door de wet vastgesteld en bedraagt ten minste drie maanden voor bedienden die minder dan vijf jaar in dienst zijn. Die termijn wordt vermeerderd met drie maanden bij de aanvang van elke nieuwe periode van vijf jaar dienst bij dezelfde werkgever.

Voor de bedienden met een jaarlijks loon boven het geïndexeerde bedrag van 650.000 frank, bepaalt de wet dat de duur van de opzeggingstermijn wordt vastgesteld hetzij bij overeenkomst tussen de partijen, gesloten op zijn vroegst op het ogenblik waarop de opzegging wordt gedaan, hetzij door de rechter, waarbij de voor de lagere bedienden geldende opzeggingstermijn de in acht te nemen minimale opzeggingstermijn is.

B.7.2. Het Hof stelt vast dat de regeling in de paragrafen 2 en 3 van artikel 82 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten zelf geen verschillende termijnen toekent aan de beide categorieën van bedienden, doch alleen de mogelijkheid biedt om voor de hogere bedienden ruimere opzeggingstermijnen toe te kennen.

B.7.3. Zonder afbreuk te doen aan het streven naar een grotere harmonisatie van de statuten van de verschillende categorieën van werknemers, wordt doorgaans aangenomen dat een bepaalde categorie van werknemers, die binnen de onderneming met zwaardere verantwoordelijkheden zijn belast en die moeilijker een op het vlak van de arbeids- en inkomensvoorwaarden gelijkwaardige betrekking zullen vinden, aanspraak kunnen maken op een betere bescherming van de vastheid van hun dienstbetrekking. Het door de wet bestendigde onderscheid tussen twee categorieën van bedienden beantwoordt dan ook aan een geoorloofd doel. De wetgever vermag aan te nemen dat het jaarlijks loon boven een bepaalde grens een aanwijzing kan zijn voor de bijzondere aard van de door de bediende verrichte arbeid.

Rekening houdend met het doel en de gevolgen van de ter beoordeling staande norm, is het onderscheid tussen de verschillende categorieën van bedienden naargelang hun jaarlijks loon al dan niet het vastgestelde bedrag van 650.000 frank overschrijdt, niet zonder objectieve en redelijke verantwoording.

Om die redenen, zegt het Hof voor recht :

De artikelen 59 en 82 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten schenden de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet niet, in zoverre zij een verschillende

termijn vaststellen voor de opzegging gedaan respectievelijk aan een werkman en een bediende die dezelfde anciënniteit als werknemer hebben.

De paragrafen 2 en 3 van artikel 82 van dezelfde wet schenden de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet niet, in zoverre zij een verschillende termijn vaststellen voor de door de werkgever gedane opzegging aan de bedienden naargelang het jaarlijks loon al dan niet hoger is dan 650.000 frank.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 11 SEPTEMBER 1992

Voorzitter : mevr. Baeté-Swinnen

Raadsheer-rapporteur : de h. Forrier

Openbaar ministerie : de h. Goeminne

Advocaten : mrs. Bützler en De Gryse

Huur – 1. Onderhuur – Begrip – 2. Brand – Aansprakelijkheid van de onderhuurder t.a.v. de hoofdhuurder

1. De overeenkomst van onderhuur is een nieuwe huurovereenkomst waardoor tussen de hoofdhuurder en de onderhuurder autonome verbintenissen ontstaan, waarbij de hoofdhuurder het genot van het gehuurde goed geheel of gedeeltelijk overdraagt aan de onderhuurder.

2. Art. 1733 B.W. (oud), dat de aansprakelijkheid van de huurder voor de brand van het gehuurde goed regelt, geldt eveneens voor de onderhuurder ten aanzien van de hoofdhuurder, ook wanneer de onderhuurder tevens eigenaar en hoofdverhuurder is.

N.V. I. t/ De B.

Gelet op het bestreden arrest, op 14 januari 1991 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

...

Overwegende dat een overeenkomst van onderhuur een nieuwe huurovereenkomst is waardoor tussen de hoofdhuurder en de onderhuurder autonome verbintenissen ontstaan, waarbij de hoofdhuurder het genot van het gehuurde goed geheel of gedeeltelijk overdraagt aan de onderhuurder ;

Overwegende dat krachtens artikel 1733 (oud) van het Burgerlijk Wetboek, de huurder, behoudens de in dat artikel bepaalde gevallen, aansprakelijk is voor brand ; dat die bepaling eveneens geldt voor de onderhuurder ten aanzien van de hoofdhuurder ;

Overwegende dat de omstandigheid dat de onderhuurder tevens eigenaar en hoofdverhuurder is, er niet aan in de weg staat dat de onderhuurder tegenover de hoofdhuurder aansprakelijk is voor brand ;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat verweerster als onderhuurster niet aansprakelijk is voor de brand omdat zij tevens eigenares en hoofdverhuurster is van het aan eiseres verhuurde pand, «zodat er in feite een toestand werd geschapen waarbij de huurder en de verhuurder, doch in de hoedanigheid van onderhuurder, samen en gelijktijdig bepaalde rechten op het gehuurde goed konden laten gelden»; dat het evenwel niet vaststelt dat de hoofdhuurster en de onderhuurster het gehuurde goed gelijktijdig betrekken ;

Dat het aldus zijn beslissing niet naar recht verantwoordt ;
Dat het middel gegrond is ;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 29 MAART 1993

Voorzitter : de h. Marchal

Rapporteur : de h. Waÿters

Openbaar ministerie : de h. du Jardin

Advocaat : mr. Verbist

Ziekte- en invaliditeitsverzekering – Arbeidsongeschiktheid – Uitkering – Schade – Dekking – Andere wetgeving – Vergoedingspensioenen – Cumulatie

Ingevolge art. 52, § 4, van de op 5 oktober 1948 gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen, mag de gerechtigde de arbeidsongeschiktheidsuitkering waarop hij krachtens de Z.I.V.-wet aanspraak heeft, cumuleren met het hem toegekende vergoedingspensioen.

V. t/ Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten

Gelet op het bestreden arrest, op 7 oktober 1991 door het Arbeidshof te Gent gewezen ;

Over het tweede onderdeel van het middel : schending van (...) de artikelen 1, 9 en 52, § 4, van de door het regentsbesluit van 5 oktober 1948 gecoördineerde wetten op de vergoedingspensioenen (artikel 1 in de versie zoals het bestond na de wijziging bij de wet van 12 juli 1979 ; artikel 9 in de versie zoals het bestond na de wijziging bij de wet van 27 december 1977),

doordat het arbeidshof vooraf vaststelt dat eiser als beroepsmilitair tijdens de uitoefening van de dienst ten val kwam, dat hij als gevolg daarvan een vergoedingspensioen genoot en dat verweerder hem nadien op grond van hetzelfde schadeverwekkend feit een uitkering in het kader van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering toekende, en vervolgens voor recht zegt dat de door verweerder verstrekte uitkering niet met het vergoedingspensioen kan worden gecumuleerd ; het arbeidshof aldus beslist op de volgende gronden : «(Eiser) heeft bij de aangifte van zijn ziekte aan (verweerder) verklaard dat de aandoening op grond waarvan hij arbeidsongeschikt werd, haar oorsprong vond in voormeld ongeval van 1978. Te dezen kan niet ontkend worden dat het aan (eiser) toegekende vergoedingspensioen een forfaitaire patrimoniale schadeverzekering vormt op grond van hetzelfde schadeverwekkend feit (ischiasletsel door val) dat in het kader van de Z.I.V.-wetgeving aanleiding geeft tot een economische arbeidsongeschiktheid overeenkomstig de criteria van deze Z.I.V.-wetgeving. Het karakter van het toegekende vergoedingspensioen is dus niet strijdig met de conclusie, op grond van elementen eigen aan de zaak, dat deze vergoeding een welbepaald percentage van verlies aan verdienvermogen op forfaitaire wijze dekt. Derhalve kan de Z.I.V.-uitkering beschouwd worden als tweede vergoeding voor een zelfde schade veroorzakend feit, zodat (verweerder) terecht toepassing heeft gemaakt van artikel 70, § 2

(vanaf 1 januari 1989, artikel 76quater, § 2 wet 9 augustus 1963)»,

...

Overwegende dat, krachtens artikel 52, § 4, van de wetten op de vergoedingspensioenen, gecoördineerd op 5 oktober 1948, de in deze wetten bepaalde invaliditeitspensioenen niet in aanmerking komen voor de toepassing van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders ;

Overwegende dat deze wetsbepaling beoogt aan de rechthebbers op een vergoedingspensioen alle voordelen waarop zij krachtens de sociale-zekerheidswetgeving voor werknemers aanspraak hebben, zonder enige beperking toe te kennen ; dat daaronder ook de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen vallen die met toepassing van de Ziekte- en Invaliditeitswet worden verleend ;

Dat de arbeidsongeschiktheidsuitkering waarop de gerechtigde krachtens de Ziekte- en Invaliditeitswet aanspraak heeft, derhalve niet met het hem toegekende vergoedingspensioen mag worden verminderd ;

Dat het onderdeel gegrond is ;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 23 APRIL 1993

Voorzitter : mevr. Baeté-Swinnen

Rapporteur : de h. Verougstraete

Openbaar ministerie : de h. Goeminne

Advocaat : mr. Vandebergh

Inkomstenbelastingen – Teken en indicieën – Onderzoek door douaneambtenaren

De douaneambtenaar die een controle of een onderzoek uitvoert van een voertuig zonder dat enig vermoeden bestaat dat goederen worden vervoerd, oefent zijn functie niet regelmatig uit en heeft aldus niet het recht een voertuig te controleren en personen aan den lijve te onderzoeken uitsluitend om nuttige inlichtingen in te zamelen voor de heffing van directe belastingen.

Belgische Staat t/ M. en T.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 juni 1991 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

...

Overwegende dat het arrest constateert dat : 1. ambtenaren van het douanebestuur het voertuig, waarin verweerder had plaats genomen, in het binnenland hebben gecontroleerd ; 2. na aftasting en onderzoek van persoonlijke handtassen, verweerder in het bezit werd gevonden van 800.000 fr., in coupures van 5.000 fr. door de N.V. X te Luxemburg gebundeld ; 3. die inlichtingen aan het bestuur van de directe belastingen werden gezonden en dat op die grond ten laste van de verweerder een bijkomende aanslag werd vastgesteld ;

Overwegende dat de ambtenaren van de staatsbesturen geen daden van onderzoek mogen verrichten die door de

wet niet zijn toegelaten; dat, in de regel, de ambtenaar van een bepaald fiscaal staatsbestuur slechts bevoegd is controles uit te voeren in verband met inbreuken op de belastingreglementering die zijn bestuur aanbelangen en volgens de modaliteiten door die reglementering bepaald;

Overwegende dat, luidens artikel 242 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, elke ambtenaar van een fiscaal staatsbestuur, regelmatig belast met een controle of een onderzoek in verband met de toepassing van een bepaalde belasting bij een natuurlijke of rechtspersoon, van rechtswege gemachtigd is alle inlichtingen te nemen, op te zoeken en in te zamelen welke de juiste heffing van alle door deze persoon verschuldigde andere belastingen kan verzekeren;

Dat, krachtens die uitbreiding van de opsporingsbevoegdheid, een ambtenaar van de administratie van douane en accijnzen die regelmatig belast is met een controle of een onderzoek in verband met de toepassing van de douanewetgeving, gemachtigd is om naar aanleiding van een dergelijke controle met de onderzoeksmiddelen eigen aan de douanewetgeving inlichtingen in te zamelen die dienstig zijn voor een juiste heffing van de door de gecontroleerde persoon verschuldigde directe belastingen;

Overwegende dat, krachtens artikel 182, § 1, van de Algemene Wet inzake douane en accijnzen, de douaneambtenaren bevoegd zijn, mits voorzien van hun aanstellingsbewijs, te allen tijde, zo buiten als binnen hun standplaats, en zowel bij nacht als bij dag, alle schepen en vaartuigen, en rij- en voertuigen of andere middelen tot vervoer, welke zij zien of vermoeden met goederen beladen te wezen, mitsgaders alle gedragen wordende goederen, en tevens alle personen, welke men verdenkt goederen met zich te voeren, te visiteren en te onderzoeken of ook enige invoer, uitvoer, doorvoer of vervoer plaatshebben, strijdig met de wet;

Dat daaruit volgt dat een ambtenaar van de administratie van de douane en accijnzen ter plaatse slechts voertuigen mag controleren en personen aan den lijve onderzoeken voor zover hij vermoedt of kan vermoeden dat goederen worden vervoerd;

Dat de bevoegdheid, die krachtens artikel 238 van het koninklijk besluit tot uitvoering van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen aan de douaneambtenaren toekomt «overtredingen op te sporen en zelfs alleen processen-verbaal op te stellen inzake directe belastingen», slechts mag worden uitgeoefend door die ambtenaren naar aanleiding van het regelmatig uitoefenen van hun functie als douaneambtenaar; dat de aan de Koning door artikel 208 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen toegekende bevoegdheid de «vervolg» te regelen, niet inhoudt dat de Koning de in de wet omschreven specificiteit van het onderzoek kan opheffen;

Overwegende dat uit die wetsbepalingen volgt dat de douaneambtenaar die een controle of een onderzoek uitvoert van een voertuig zonder dat enig vermoeden bestaat dat goederen worden vervoerd, zijn functie niet regelmatig uitoefent en aldus het recht niet heeft een voertuig te controleren en personen aan den lijve te onderzoeken uitsluitend om nuttige inlichtingen in te zamelen voor de heffing van directe belastingen;

Overwegende dat het arrest op onaantastbare wijze oordeelt dat niet bewezen is dat te dezen «enig vermoeden van vervoer van goederen in de personenwagen of door (verweerster) aanwezig was»;

Dat het aldus zijn beslissing dat de door de douaneambtenaren uitgevoerde controle niet verantwoord was en dat de door eiser ingeroepen inlichtingen onwettige bewijsmiddelen zijn, naar recht verantwoordt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 28 MEI 1993

Voorzitter: mevr. Baeté-Swinnen

Rapporteur: de h. Forrier

Openbaar ministerie: de h. Goeminne

Advocaten: mrs. Delahaye en Claeys Bouaert

1. Douane en accijnzen – Onderzoek – Bevoegdheid – Kennisgeving aan het bestuur der directe belastingen – 2. Inkomstenbelastingen – Teken en indiciën – Onderzoek door douaneambtenaren

1. Een ambtenaar van het bestuur van douane en accijnzen die regelmatig belast is met een controle of een onderzoek in verband met de toepassing van de douanewetgeving, is gemachtigd om, naar aanleiding van een dergelijke controle, met de onderzoeksmiddelen eigen aan de douanewetgeving inlichtingen in te zamelen die dienstig zijn voor een juiste heffing van de door de gecontroleerde persoon verschuldigde directe belastingen.

Die ambtenaar mag van de aldus ingezamelde inlichtingen uit eigen beweging kennis geven aan het bestuur der directe belastingen.

2. Het bestuur der directe belastingen is gerechtigd de inlichtingen die door douaneambtenaren zijn ingezameld bij het uitoefenen van hun functies, aan te voeren voor het opsporen van de verschuldigde directe belastingen.

L. en P. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 12 mei 1992 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel: schending van (...)

doordat bestreden arrest de fiscale voorziening van eisers als ongegrond afwijst en de uitgevoerde taxatie in de personenbelasting behoudt op grond van de gegevens vastgesteld door douaneambtenaren en door hen meegedeeld aan de administratie der directe belastingen, betreffende de Belgische bankbriefjes die in het bezit van eisers op 19 september 1985 werden aangetroffen, op grond: «dat de (eisers) niet betwisten dat de douaneambtenaren bij het uitoefenen van hun normale ambtsverrichtingen ook feiten kunnen vaststellen die verband houden met andere belastingen, waarvoor zij op zichzelf genomen niet bevoegd zijn; dat (eisers) evenwel stellen dat in casu de douanebeambten niet optraden in het kader van hun normale ambtsverrichtingen; dat zulks evenwel uit geen enkel element blijkt; dat daarentegen uit de overgelegde stukken blijkt dat de douanediensten optraden in het kader van een onderzoek naar illegale invoer van goud»;

...

Overwegende dat het arrest oordeelt: 1. dat de douanediensten die «optraden in het kader van een onderzoek naar illegale invoer van goud», hun normale ambtsverrichtingen uitvoerden; 2. dat die diensten tijdens die normale ambtsverrichtingen eiseres, «die klaarblijkelijk vanuit het Groot-hertogdom Luxemburg naar België terugkeerde, in het bezit vonden van 500.000 frank baar geld in briefjes van 5.000 frank, in wikkels van de 'Banque Y à Luxembourg'; 3. dat het bestuur der douane en accijnzen zijn vaststellingen medeelde aan het bestuur der directe belastingen; 4. dat het bestuur der directe belastingen die gegevens gebruikte bij de berekening van de door de eisers verschuldigde personenbelasting;

Overwegende dat de ambtenaren van de staatsbesturen geen daden van onderzoek mogen verrichten die door de wet niet zijn toegelaten; dat, in de regel, de ambtenaar van een bepaald fiscaal staatsbestuur slechts bevoegd is controles uit te voeren in verband met inbreuken op de belastingreglementering die zijn bestuur aanbelangen en volgens de modaliteiten door die reglementering bepaald;

Overwegende dat artikel 210, § 3, van de Douane en Accijnzenwet bepaalt: «Elk ambtenaar van een belastingbestuur van de Staat, regelmatig belast met een controle of een onderzoek in verband met de toepassing van een bepaalde belasting bij een natuurlijke of een rechtspersoon is van rechtswege gemachtigd alle inlichtingen op te zoeken of in te zamelen welke de juiste heffing van alle door deze persoon verschuldigde andere rechten kunnen verzekeren»; dat artikel 242 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen een soortgelijke bepaling bevat;

Dat, krachtens die uitbreiding van de opsporingsbevoegdheid, een ambtenaar van de administratie van douane en accijnzen die regelmatig belast is met een controle of een onderzoek in verband met de toepassing van de douanewetgeving, gemachtigd is om, naar aanleiding van een dergelijke controle, met de onderzoeksmiddelen eigen aan de douanewetgeving inlichtingen in te zamelen die dienstig zijn voor een juiste heffing van de door de gecontroleerde persoon verschuldigde directe belastingen;

Dat uit die bepaling tevens impliciet volgt dat de betrokken ambtenaar van de aldus ingezamelde inlichtingen uit eigen beweging kennis mag geven aan het bestuur der directe belastingen;

Overwegende dat, volgens artikel 243 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, elke inlichting, stuk, procesverbaal of akte ontdekt of bekomen in het uitoefenen van zijn functies, door een ambtenaar van een fiscaal staatsbestuur door de Staat kan worden ingeroepen voor het opsporen van elke krachtens de belastingwetten verschuldigde som;

Dat daaruit volgt dat het bestuur der directe belastingen gerechtigd was de inlichtingen, die door de douaneambtenaren in het uitoefenen van hun functies werden ingezameld, aan te voeren voor het opsporen van de verschuldigde directe belastingen;

Dat de onderdelen, in zoverre ze die mogelijkheden betwisten, falen naar recht;

Overwegende dat de onderdelen, in zoverre ze ervan uitgaan dat de appelrechters beslissen dat de douanediensten slechts hun normale ambtsverrichtingen uitvoerden in zoverre zij optraden in het kader van een controle op de wis-

selverrichtingen, op een onjuiste lezing van het arrest berusten;

Dat de onderdelen in zoverre feitelijke grondslag missen;
...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 21 JUNI 1993

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Waûters

Openbaar ministerie: de h. De Swaef

Advocaat: mr. Bützler

Collectieve arbeidsovereenkomst — C.A.O. nr. 17 van 19 december 1974 — Conventioneel bruggpensioen — 1. Ontstaan van het recht — 2. Rechtsvordering — Verjaring

1. *Krachtens de bepalingen van de C.A.O. nr. 17 van 19 december 1974 moet de ontslagen werknemer eerst zijn uit wetelijke of reglementaire bepalingen voortvloeiende rechten op wegens ontslag toegekende loonvervangende vergoedingen of toeslagen uitoefenen, alvorens aanspraak te kunnen maken op de aanvullende vergoeding (het conventioneel bruggpensioen) ten laste van zijn laatste werkgever.*

2. *Hoewel de verjaring bepaald in art. 15 van de Arbeidsovereenkomstenwet toepasselijk is op de vordering tot het verkrijgen van de aanvullende vergoeding (het conventioneel bruggpensioen), is niet vereist, in het geval van ontslag met een opzeggingsvergoeding, dat die vordering binnen een jaar na het beëindigen van de arbeidsovereenkomst wordt ingesteld.*

C. e.a. t/ N.V. U.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 januari 1992 door het Arbeidshof te Gent, afdeling Brugge, gewezen;

Over het middel: schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 26 en 28 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, 2, 3, 4, 9 en 10 van de collectieve arbeidsovereenkomst nummer 17 van 19 december 1974 tot invoering van een regeling van aanvullende vergoeding ten gunste van sommige bejaarde werknemers indien zij worden ontslagen (algemeen verbindend verklaard bij koninklijk besluit van 16 januari 1975; artikel 3 als vervuldigd bij collectieve arbeidsovereenkomst nr. 17novies van 7 juni 1983), 1 van genoemd algemeen verbindend verklarend koninklijk besluit, 56, enig lid, 1, van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, en 2257 van het Burgerlijk Wetboek, en voor zoveel nodig 15 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten,

doordat het arbeidshof m.b.t. het recht op aanvullende vergoeding in het raam van de reglementering op het conventioneel bruggpensioen, na te hebben vastgesteld dat C. op 31 maart 1987 ontslagen werd, dat hij aan de voorwaarden voldeed om een bruggpensioen te genieten, dat hij op 28 april 1987 dagvaardde voor de arbeidsrechtbank om een verbrekingsvergoeding te krijgen van 29 maanden loon i.p.v. de hem toegezegde 18 maanden loon, dat hij bij conclusie, neergelegd ter griffie van de arbeidsrechtbank op 21 april 1988, uitdrukkelijk zijn aanspraak op het bruggpensioen be-

vestigde – na het verstrijken van de opzegtermijn volgens welke hij een verbrekingsvergoeding vorderde –, en dat hij bij conclusie, neergelegd op 28 december 1988, zijn vordering voor de arbeidsrechtbank had uitgebreid, tot het verkrijgen van de aanvullende vergoeding, oordeelt dat «daar de arbeidsovereenkomst verbroken werd op 25 maart 1987 en C. pas op 21 april 1988, dus meer dan een jaar na het beëindigen van de arbeidsovereenkomst zijn conventioneel brugpensioen vorderde, (verweerster) terecht aanvoert dat zijn vordering laattijdig was krachtens art. 15, wet 3 juli 1978», op de volgende gronden: «C. was niet onwetend over zijn recht op brugpensioen, want op 17 en 20 maart 1987 had hij daarover uitvoerig gediscuteerd met de N.V. U. en niets belette hem zijn recht op conventioneel brugpensioen reeds te laten vaststellen in rechte, bij zijn eerste dagvaarding op 28 april 1987, samen met de gevorderde verbrekingsvergoeding, wat hij echter niet deed. Het is anders juist dat de vordering tot toepassing van de bepalingen van een c.a.o. (hier c.a.o. nr. 17 van de Nationale Arbeidsraad) algemeen verbindend verklaard bij koninklijk besluit, een burgerlijke rechtsvordering is, dit wil zeggen te dezen de vordering tot veroordeling van de werkgever tot betaling van de maandelijksse aanvullende vergoeding, voortvloeiende uit een misdrijf, omschreven in artikel 56 van de wet van 5 december 1968, een vordering die verjaart na verloop van vijf jaar vanaf het laatste delictueel feit. Er dient echter te worden opgemerkt dat, zo de werknemer zich wil beroepen op deze burgerlijke vordering *ex delicto*, hij eerst zijn recht op dit conventioneel brugpensioen moet laten gelden. Hij is immers niet verplicht dit te doen. Art. 10, laatste lid, c.a.o. nr. 17 zegt in dit verband uitdrukkelijk: «De ontslagen werknemers hebben de mogelijkheid de aanvullende regeling te aanvaarden of deze te weigeren». Te dezen blijkt dat C. enkel zijn recht op conventioneel brugpensioen liet gelden bij conclusie neergelegd op 21 april 1988. Bij weigering dit toe te kennen zou er eerst dan sprake kunnen zijn van strafbaarheid. Te dezen echter was op 21 april 1988 de burgerlijke vordering *ex contractu* van C. waarbij hij zijn aanspraak op de aanvullende regeling van het conventioneel brugpensioen voor het eerst liet gelden, laattijdig en verjaard en kon er aan hem dus geen conventioneel brugpensioen meer toegekend worden. Daar hem geen conventioneel brugpensioen meer toegekend kon worden is er dan ook geen sprake meer van strafbare feiten wanneer de N.V. U., deze eruit vloeien de voordelen niet betaalt»;

...

Overwegende dat, krachtens artikel 4 van de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 17 van 19 december 1974, de werknemer, die onder de in artikel 3 bepaalde voorwaarden wordt ontslagen, recht heeft op een aanvullende vergoeding ten laste van zijn laatste werkgever, voor zover hij werkloosheidsuitkeringen ontvangt;

Dat artikel 9, eerste lid, van die collectieve arbeidsovereenkomst preciseert dat die werknemer eerst zijn uit wettelijke of reglementaire bepalingen voortvloeiende rechten op wegens ontslag toegekende loonvervangende vergoedingen of toeslagen moet uitputten, alvorens aanspraak te kunnen maken op de in artikel 4 bepaalde aanvullende vergoeding;

Dat de opzeggingsvergoeding zulk een loonvervangende vergoeding is;

Overwegende dat, wanneer aan die werknemer een opzeggingsvergoeding wordt toegekend, zijn recht op de aanvullende vergoeding pas ontstaat na afloop van de termijn waarvoor de vergoeding hem is toegekend; dat die werknemer dat recht pas kan doen gelden na afloop van die termijn;

Overwegende dat uit de voormelde bepalingen volgt dat, hoewel de verjaring bepaald in artikel 15 van de Arbeidsovereenkomstenwet, toepasselijk is op de vordering tot het verkrijgen van de aanvullende vergoeding, niet is vereist, in het geval van ontslag met een opzeggingsvergoeding, dat die vordering binnen het jaar na het eindigen van de arbeidsovereenkomst wordt ingesteld;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de rechtsvoorganger van de eisers bij aangetekende brief van 25 maart 1987 ontslagen werd mits de uitbetaling van een opzeggingsvergoeding gelijk aan het loon over achttien maanden en dat hij op 21 april 1988 aanspraak maakte op de hiervoren bedoelde aanvullende vergoeding;

Dat het arrest oordeelt, op grond van artikel 15 van de Arbeidsovereenkomstenwet, dat de vordering van de rechtsvoorganger van de eisers laattijdig is, nu zij is ingesteld meer dan één jaar na het beëindigen van de arbeidsovereenkomst;

Dat het arrest aldus de voormelde bepalingen van de bedoelde collectieve arbeidsovereenkomst, alsmede artikel 15 van de Arbeidsovereenkomstenwet schendt;

HOF VAN BEROEP TE GENT

14e KAMER – 17 NOVEMBER 1992

Voorzitter: de h. Top

Advocaten: mrs. De Padt en Goessens

Verzekering – Motorrijtuigen – Regresvordering van de verzekeraar – Afzonderlijke straffen wegens overtreding van het Wegverkeersreglement en het besturen van een voertuig in staat van alcoholintoxicatie – Strafrechtelijk gewijsde – Oorzakelijk verband

Als de strafrechter twee afzonderlijke straffen heeft uitgesproken, een wegens overtreding van het Wegverkeersreglement en een wegens het besturen van een voertuig in staat van alcoholintoxicatie, heeft de strafrechter enkel met zekerheid beslist dat het gaat om twee onderscheiden feiten.

Aangezien geen van beide misdrijven het bestaan van een ongeval impliceert, diende de strafrechter zich niet uit te spreken over het oorzakelijk verband tussen deze misdrijven en de mogelijke schade. In zo'n geval kan de burgerlijke rechter, die uitspraak moet doen over de regresvordering van de verzekeraar tegen de verzekerde die deze twee misdrijven beging, zonder miskenning van het gezag van het strafrechtelijk gewijsde elk van beide misdrijven als oorzaak van het ongeval beschouwen.

B. t/ N.V. De V.

Het geschil betreft de regresvordering van geïntimeerde, die terugbetaling vordert tegen appellant van de vergoeding die zij aan derden heeft uitbetaald voor schade geleden bij een door appellant op 6 oktober 1987 te Geraardsbergen

veroorzaakt verkeersongeval, waarbij gebleken is dat het alcoholgehalte in zijn bloed toen 2,27 gr. pro mille bedroeg.

Naar aanleiding van die feiten werd appelland strafrechtelijk vervolgd en bij vonnis van de Politierechtbank te Geraardsbergen van 24 juli 1988 veroordeeld tot onderscheiden straffen wegens enerzijds overtreding van artikel 10.1, 1°, van het Wegverkeersreglement (verzuimd snelheid te regelen) en anderzijds overtreding van artikel 34 van de wet betreffende de politie van het wegverkeer (alcoholintoxicatie: ten minste 0,8 gr. alcohol per liter in het bloed). Hij werd echter vrijgesproken van een derde telastlegging, namelijk overtreding van artikel 35 van dezelfde wet (dronken sturen).

Geïntimeerde baseert haar regresvordering in feite op de grove fout van artikel 16 Algemene Verzekeringenwet en op artikel 25/9 van de modelpolis (regres wegens zware fout). In beide teksten gaat het om dezelfde fout die van die aard moet zijn dat het verzekerd risico er door dermate wordt verzwaaard dat het buiten de normale voorzieningen van het contract valt, zonder dat er evenwel sprake moet zijn van een buitengewoon of abnormaal risico (Cass., 21 september 1987, *R.W.*, 1987-88, 743). Bovendien is vereist dat de dader zich ervan bewust was dat het risico in die mate werd verzwaaard.

De eerste rechter heeft de regresvordering gegrond verklaard, aannemend enerzijds dat de elementen van het strafdossier bewijzen dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen het sturen in staat van alcoholintoxicatie en het ongeval, anderzijds dat die fout beantwoordt aan de zware fout van artikel 25/9 van de Polis.

Appellant werd veroordeeld tot betaling aan geïntimeerde van het niet betwist bedrag van de reeds vergoede schade, zijnde 186.780 frank, met de vergoedende interesten vanaf de onderscheiden data van uitbetaling, de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding.

I. Het gezag van het gewijsde van het vonnis van de politierechter

Appellant handhaaft zijn voor de eerste rechter verdedigde stelling dat de politierechter door het afzonderlijk bestraffen van de twee bewezen verklaarde telastleggingen, impliciet heeft beslist dat de alcoholintoxicatie niet de oorzaak of een van de oorzaken van het ongeval is geweest.

Hij deelt bovendien mee dat zijn raadsman om die reden de afzonderlijke bestraffing heeft bepleit. Hij acht het alleen jammer, dat geen benadeelde zich burgerlijke partij heeft gesteld, want dan zou de strafrechter volgens hem verplicht geweest zijn zich expliciet over het oorzakelijk verband uit te spreken.

De politierechter heeft in dezen alleen uitspraak moeten doen op strafrechtelijk gebied. Het gezag van gewijsde in strafzaken is beperkt tot hetgeen zeker en noodzakelijk door de strafrechter is beslist. Door afzonderlijke straffen uit te spreken wegens enerzijds sturen in staat van alcoholintoxicatie en anderzijds overtreding van het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, heeft de strafrechter met zekerheid beslist dat het gaat om onderscheiden feiten.

Geen van beide misdrijven impliceert echter het bestaan van een ongeval, zodat de strafrechter zich niet moest uitspreken over het oorzakelijk verband tussen de feiten en mogelijke schade. Hij heeft dat ook niet gedaan. In zodanig geval is het gezag van gewijsde zeer beperkt en kan de bur-

gerlijke rechter, die over de regresvordering van de verzekeraar uitspraak moet doen, zonder miskening van het strafrechtelijk gewijsde, elk van beide feiten als oorzaak van het ongeval aanwijzen (Cass., 15 januari 1976, *R.W.*, 1976-77, 2230; Cass., 27 januari 1978, *Volt.zit.*, *R.W.*, 1977-78, 2211; Cass., 24 april 1981, *A.C.*, 1980-81, 969; Cass., 18 juni 1987, *R.W.*, 1987-88, 575).

Het stond de eerste rechter dus vrij nader te onderzoeken of de alcoholintoxicatie van appelland één van de oorzaken van het ongeval is geweest.

Maar ook indien een benadeelde zich voor de politierechter burgerlijke partij had gesteld en provisioneel 1 frank schadevergoeding had verkregen, zou de toestand niet noodzakelijk anders geweest zijn, daar de strafrechter die schadevergoeding toekent, enkel impliciet maar zeker beslist dat minstens één van de strafrechtelijk beteelde fouten de schade heeft veroorzaakt. Wanneer hij hierbij niet verduidelijkt welke van de bewezen verklaarde overtredingen het ongeval en de daaruit voortvloeiende schade heeft veroorzaakt, dan impliceert het toepassen van afzonderlijke straffen niet zeker en noodzakelijk dat de overtreding van het wegverkeersreglement de enige oorzaak van het ongeval is geweest en dat de rechter aldus elk oorzakelijk verband tussen de alcoholintoxicatie en de schade heeft uitgesloten (Cass., 27 januari 1978, *Volt.zit.*, *R.W.*, 1977-78, 2211; Cass., 18 juni 1987, *R.W.*, 1987-88, 575).

Men kan nog verder redeneren. Zelfs indien de strafrechter de schadevergoeding zou toekennen op grond van de verkeersovertreding, met uitsluiting van het alcoholdelict als oorzaak van het ongeval, dan doet hij enkel uitspraak over de burgerlijke vordering, een beslissing die niet geldt erga omnes maar waarvan het gezag van gewijsde beperkt is, zoals bepaald in artikel 23 Ger.W. Deze beslissing kan dus in beginsel niet bindend zijn voor de burgerlijke rechter die naderhand uitspraak doet over de regresvordering van de verzekeraar.

II. Het oorzakelijk verband en de zware fout

De omstandigheden van het ongeval, zoals die blijken uit de overgelegde fotokopie van enkele stukken uit het strafdossier, wijzen erop dat de aanrijding van de wagen bestuurd door appelland met de stilstaande voorligger het gevolg is van een niet aangepaste snelheid bij appelland, een gebrek aan aandacht en aan tijdig reageren op wat er vóór hem gebeurde.

Zelfs indien een dergelijk ongeval aan elk andere onoplettende bestuurder, die niet gedronken heeft, kan overkomen, dan lijdt het nochtans geen twijfel dat het rijgedrag van appelland in casu zeer nadelig beïnvloed werd door zijn overmatig drankgebruik, dat blijkt uit de ontleding van het bloedstaal.

De eerste rechter oordeelde terecht dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen de zware alcoholintoxicatie (2,27 gram alcohol per liter bloed op het ogenblik van het ongeval – appelland vroeg een tweede analyse, maar deelt de uitslag niet mee) en het ongeval. De eerste rechter verwijst echter ten onrechte naar de bevindingen van de verbalisanten, die bij hun aankomst ter plaatse vaststelden dat appelland kalm was, maar kennelijk dronken. Appellant werd immers van die telastlegging vrijgesproken.

Dat neemt niet weg dat appelland ten onrechte verwijst naar de vaststellingen van dezelfde verbalisanten, meer dan

drie uur na de feiten, toen ze hem aan bepaalde proeven hebben onderworpen. Deze gegevens over zijn uiterlijk voorkomen (fysieke staat) hebben uiteraard geen betrekking op zijn toestand op het ogenblik van het ongeval.

De eerste rechter oordeelde ook terecht dat de hoge alcoholintoxicatie, die wijst op een ernstige vermindering van de aandacht en de reflexen bij appellant een zware fout uitmaakt, die volledig beantwoordt aan de vereiste risicoverzwarende, zoals hierboven uiteengezet.

Eveneens werd terecht beslist dat appellant zich van zijn toestand bewust moet zijn geweest en dus ook van het feit dat hij het verzekerd risico op ontoelaatbare wijze heeft verzwaaard door in die toestand achter het stuur plaats te nemen. Hij heeft die toestand overigens willen verborgen houden, nu blijkt dat hij op eigen initiatief het ziekenhuis heeft verlaten, zodat de verbalisanten hem pas veel later thuis konden aantreffen.

De regresvordering werd dus terecht principieel gegrond verklaard.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 4 JUNI 1993

Voorzitter-rapporteur: de h. Vandeplas

Raadsheren: de h. Mennes en mevr. Transaux

Advocaten: mrs. Schuermans loco Geniets en Van Kesbeeck

1. Wegmaking van in beslag genomen goederen – Wegmaking – 2. Strafvordering – Teruggave

1. Het verbergen van goederen ten aanzien waarvan een maatregel is uitgevaardigd als bedoeld in art. 223 B.W., het onttrekken van deze goederen aan de opstelling van de inventaris, het verklaren onder eed dat men niets afweet van enige onttrekking van deze goederen, kan niet anders worden uitgelegd dan als een wegmaking in de zin van art. 226, tweede lid, Sw.

2. Als een zaak aanhangig is bij het vonnisgerecht, door verwijzing van de zaak door de raadkamer, heeft de procureur des Konings geen bevoegdheid om het beslag, dat regelmatig was gelegd op bevel van de onderzoeksrechter, op te heffen en de teruggave te bevelen. Een dergelijke beslissing kan slechts worden genomen door het vonnisgerecht.

K. t/ De G.

Overwegende dat C. De G. wordt vervolgd wegens het afleggen van een valse eed bij de boedelbeschrijving en wegens wegmaking van goederen ten aanzien waarvan een maatregel als bedoeld in artikel 223 B.W. is uitgevaardigd;

Overwegende dat de vrederechter te Willebroek bij vonnis van 31 mei 1990 aan de beklaagde en aan haar echtgenoot verbod oplegde om enig roerend goed afhankelijk van de tussen hen bestaande huwelijksgemeenschap te vreemden, te hypothekeken of in pand te geven;

Overwegende dat bij de ontzegeling op 30 juli 1990 werd verklaard door J.K. dat zijn echtgenote talloze goederen toebehorende aan de gemeenschap had ontdragen; dat een inventaris op 30 juli 1990 werd opgesteld door notaris H.M. in tegenwoordigheid van notaris P.V. en dat o.m. de be-

klaagde onder eed heeft verklaard niets te hebben verduisterd of van een dergelijke verduistering geen kennis te hebben;

Overwegende dat achteraf aan het licht is gekomen dat talloze goederen werden verduisterd hetzij door de beklaagde, hetzij door haar toedoen of ten minste met haar medeweten; dat o.m. de wasautomaat Zoppas in de garage van E. De S. werd aangetroffen, dat een eiken dressoir, zes stoelen, een eiken TV-kast, een tafel, en een eiken tweedeurkast werden aangetroffen in de garage van F. De G.; dat een belangrijke hoeveelheid huisgerief werd aangetroffen in het bezit van de beklaagde; dat trouwens uit de gegevens van het strafdossier blijkt dat de beklaagde een verhuiswagen heeft volgeladen en weggehaald;

Overwegende dat de beklaagde trouwens heeft toegegeven dat ze deze goederen had weggehaald uit de echtelijke woning;

Overwegende dat de beklaagde in haar conclusie beweert dat «het verhuizen» niet zonder medeweten van de burgerlijke partij gebeurde en dat de ouders van de burgerlijke partij daarbij aanwezig waren; dat deze beweringen, zelfs al mochten ze bewaarheid worden, ter zake irrelevant zijn;

Overwegende dat de burgerlijke partij inderdaad heeft toegegeven dat hij gezien heeft hoe zijn schoonouders vergezeld van nog andere personen de gemeenschappelijke goederen hebben opgeladen op een verhuiswagen, maar dat hij daaraan heeft toegevoegd dat hij zich niet durfde verzetten «te meer daar er reeds een schermutseling was geweest» waarbij zijn moeder was betrokken;

Overwegende dat de beklaagde bijgevolg bezwaarlijk kan beweren dat de «verhuis» gebeurde met de instemming van de burgerlijke partij of ingevolge een akkoord tussen echtgenoten;

Overwegende dat vanaf het ogenblik dat de vrederechter aan beide partijen verbod had opgelegd de goederen van de gemeenschap te vreemden, te hypothekeken of in pand te geven, de beklaagde zich niet meer kon beroepen op een eventuele vroegere overeenkomst met haar echtgenoot om bepaalde goederen weg te maken, zo zulk een overeenkomst er ooit heeft bestaan;

Overwegende dat de beslissing van de vrederechter aan duidelijkheid niet te wensen overlaat; dat trouwens de beschikking van de voorzitter van de rechtbank, gegrond op artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, evenmin enige plaats voor betwisting openlaat;

Overwegende dat het niet tot de taak behoort van het Hof na te gaan of de beschikking van de voorzitter van de rechtbank overeenstemt met die van de vrederechter, noch zich uit te spreken over de inwerkingstelling der notarissen, noch over de mogelijke benadeling van de huwelijksgemeenschap;

Overwegende dat, bij beschikking van de waarnemend voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen, notaris H.M. werd aangesteld om inventaris op te stellen van alle goederen die zich bevonden in de woning te B. en dat notaris P.V. werd aangesteld om de niet-verschijnende partijen te vertegenwoordigen; dat bijgevolg de ontzegeling, bevolen door de voorzitter, regelmatig is gebeurd door de aangestelde notarissen;

Overwegende dat de beklaagde aanvoert dat onmogelijk kan worden nagegaan wat precies aan de huwelijksgemeenschap toebehoort en wat tot het vermogen van elk der echt-

genoten behoort; dat het niet tot de taak van het Hof behoort een inventaris op te stellen van de huwelijksgemeenschap of van de eigen goederen van elk der partijen; dat in beginsel de roerende goederen van de echtgenoten, gehuwd zonder huwelijkscontract, gemeenschappelijk zijn; dat het gemeenschappelijk bezit nooit werd betwist door de beklaagde, zelfs niet bij de boedelbeschrijving;

Overwegende dat ze de goederen die aan de gemeenschap toebehoorden, heeft opgeladen op een verhuishwagen en dat ze deze goederen heeft verborgen opdat haar echtgenoot geen aanspraak zou kunnen maken op deze goederen;

Overwegende dat de beklaagde bovendien een valse verklaring onder eed heeft afgelegd voor de notaris; dat deze valse eed werd afgelegd in verband met de boedelbeschrijving die door de voorzitter van de rechtbank was bevolen; dat het zonder belang is of de ontzegeling, die het opstellen van de inventaris voorafging, werd opgemaakt op verzoek van de beklaagde, van haar ouders of van de burgerlijke partij;

Overwegende dat de regelmatigheid van de inventaris niet wordt aangetast door de afwezigheid van de burgerlijke partij, daar een tweede notaris precies werd aangesteld om de afwezige partij te vertegenwoordigen;

Overwegende dat de eed regelmatig aan de beklaagde werd opgelegd enerzijds omdat ze de plaatsen waar de goederen zich bevonden heeft bewoond en anderzijds omdat ze voorwerpen afkomstig van de huwelijksgemeenschap in haar bezit had;

Overwegende dat in de authentieke akte duidelijk staat vermeld dat mevrouw K. de eed heeft afgelegd; dat ze trouwens de authentieke akte mede heeft ondertekend en dat ze nooit heeft betwist dat zij het was die de eed heeft afgelegd; dat er bijgevolg niet de minste twijfel kan bestaan dat het wel degelijk de beklaagde is die de verklaring onder eed heeft afgelegd; dat deze eed wel degelijk werd afgelegd bij de boedelbeschrijving en dat de authentieke akte opgesteld door notaris H.M. wel degelijk beantwoordt aan het begrip «boedelbeschrijving» bedoeld in artikel 226 van het Strafwetboek en dat de omstandigheid dat in deze boedelbeschrijving de termen «activa» of «passiva» niet voorkomen, of dat er geen sprake is van bankrekeningen, waardepapieren noch van liggende gelden, hieraan niets afdoet;

Overwegende dat uit de authentieke akte zelf blijkt dat werd voldaan aan de voorschriften van artikel 1183, 11°, van het Gerechtelijk Wetboek bij de eedaflegging;

Overwegende dat de aflegging van een valse eed bij de boedelbeschrijving onder de toepassing van artikel 226, tweede lid, van het Strafwetboek valt, ongeacht of de eed aan de beklaagde werd opgedragen of spontaan afgelegd;

Overwegende dat de beklaagde ten slotte aanvoert dat ze de goederen niet heeft verduisterd, doch slechts verplaatst; dat de beklaagde echter niet wordt vervolgd wegens verduistering van de goederen, maar wegens «wegmaking» van roerende goederen ten aanzien waarvan een maatregel is uitgevaardigd als bedoeld in artikel 223 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat het verbergen van deze goederen, het onttrekken aan de opstelling van de inventaris, het verklaren onder eed dat men niets afweet van enige onttrekking van deze goederen, niet anders kan worden uitgelegd dan als een wegmaking van deze goederen bij de verdeling ervan;

Overwegende dat de eerste rechter terecht heeft aangenomen dat de ten laste gelegde feiten voortspruiten uit één zelfde opzet; dat bij de straftoemeting rekening kan worden gehouden met de verderfelijke rol die de ouders van de beklaagde hebben gespeeld bij het plegen van deze feiten zodat deze verzachtende omstandigheden aanleiding geven tot een verminderde straf, maar dat anderzijds ook rekening wordt gehouden met het winstbejag dat de beklaagde nastreefde en met de voortgezette onwil om de ontdragen goederen terug te geven; dat de hiernabepaalde straf dan ook beter aangepast is aan het wangedrag van de beklaagde;

Overwegende dat regelmatig beslag was gelegd op een wasautomaat Zoppas en op de goederen vermeld in de inventaris opgesteld door opperwachtmeester A.; dat eveneens regelmatig beslag ter plaatse werd gelegd op de meubelen; dat deze beslaglegging geschiedde in het raam van het gerechtelijk onderzoek;

Overwegende dat de procureur des Konings te Mechelen bij apostil van 3 april 1991, dit is na de verwijzing door de raadkamer te Mechelen, het beslag op deze goederen heeft gelicht en deze goederen heeft doen teruggeven aan beklaagde;

Overwegende dat, als een zaak aanhangig is bij het vonnisgerecht, door verwijzing van de zaak door de raadkamer, de procureur des Konings geen bevoegdheid heeft om het beslag, dat regelmatig was gelegd op bevel van de onderzoeksrechter, op te heffen en de teruggave te bevelen; dat een dergelijke beslissing slechts rechtsgeldig kan worden genomen door het vonnisgerecht; dat deze onregelmatige opheffing dan ook als niet bestaande dient te worden beschouwd;

Overwegende dat er dientengevolge aanleiding bestaat om opheffing te verlenen op de beslagleggingen ter plaatse en de afgifte te bevelen van deze voorwerpen aan de huwelijksgemeenschap opdat de door de rechtbank aangestelde notarissen kunnen overgaan tot de gerechtelijke verdeling;

Overwegende dat de vordering van de burgerlijke partij gerechtvaardigd voorkomt;

...

NOOT—In verband met de teruggave, zie A. Vandeplas, «Teruggave», nr. 43 in *Comm.Strafr.*; P.E. Trousse, noot bij Hof Luik, 24 november 1948, *R.D.P.*, 1948-49, 423; J. Granier, «Les restitutions dans le Code de procédure pénale», *Rev.sc.crim.*, 1959, 627.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

1e KAMER – 14 MEI 1991

Rechter: de h. Floren

Advocaten: mrs. Delacourt en Matthys

Aanneming van werk – Beëindiging door de eenzijdige wil van de opdrachtgever – Ondubbelzinnige wilsuiting – Begrip

De toepassing van art. 1794 B.W. veronderstelt de ondubbelzinnige wil van de opdrachtgever om eenzijdig een einde te maken aan de aannemingsovereenkomst.

Het loutere uitblijven van een schriftelijke reactie van de opdrachtgever op een brief van de aannemer waarin aan de opdrachtgever wordt gevraagd of hij de overeenkomst al of niet wenst voort te zetten, kan in de gegeven omstandigheden niet worden uitgelegd als een stilzwijgende wilsuiking van de opdrachtgever om de aannemingsovereenkomst eenzijdig te beëindigen, nu vaststaat dat de oorspronkelijke aannemingsovereenkomst niet meer kon worden uitgevoerd volgens de aanvankelijk vastgelegde modaliteiten.

B.V.B.A. Gebroeders F. t/ L.-S. e.a.

Bijzonderste gegevens

1. Tussen partijen werd in april 1987 een aannemingsovereenkomst gesloten, waarbij eiseres er zich toe verbond voor rekening van verweerders een appartementsgebouw op te trekken voor de prijs van 5.078.298 frank.

Wegens moeilijkheden omtrent een gemene muur, waarbij de eigenaar van het aanpalend perceel in november 1987 het werk had laten stilleggen, verkreeg eiseres bij beschikking van 11 februari 1988, verleend door de voorzitter van deze rechtbank, zetelend in kort geding, de aanstelling van architect S. als deskundige met, onder meer, als opdracht de tot dan toe voor rekening van verweerders uitgevoerde werkzaamheden te beschrijven en een afrekening tussen partijen op te maken.

Op grond van de overweging dat zij, niettegenstaande herhaalde aanmaning daartoe, van verweerders geen toestemming kreeg om het werk voort te zetten, stelt eiseres in het inleidend exploit dat zij de iure en de facto mocht veronderstellen dat verweerders hadden afgezien van de verdere uitvoering van de overeenkomst en vorderde zij, op grond van artikel 1794 Burgerlijk Wetboek, de veroordeling van verweerders tot betaling van 620.408 frank, als saldo van de uitgevoerde werken en 745.995 frank als vergoeding voor gemaakte kosten en winstderving.

In reactie op deze vordering, betekenden verweerders op 31 maart 1989 een dagvaarding in kort geding, waarbij zij de voorzitter van deze rechtbank om een nieuw deskundigenonderzoek verzochten met betrekking tot de kostprijs en de eventuele gebreken van de tot dan toe uitgevoerde werkzaamheden. Bij beschikking van 26 april 1989 werd architect S. met een dergelijk onderzoek belast.

Deze deskundige legde zijn definitief verslag neer op 3 november 1989. Hij raamt de kostprijs van het door eiseres uitgevoerde werk op 2.556.651 frank en brengt 3.750 frank in rekening als herstelkosten van een klein gebrek aan het parlements metselwerk van de voorgevel. Rekening houdend met de tot dan toe verrichte betalingen, bepaalt hij het tegoed van eiseres op 591.659 frank.

Gelet op de bevindingen van de deskundige past eiseres bij conclusie haar vordering aan en beperkt zij haar eis, wat het saldo van het uitgevoerde werk betreft, tot dit bedrag.

In een latere conclusie vermindert zij die eis in hoofdsom tot 95.659 frank, gelet op de betaling van 496.000 frank op 25 mei 1989.

2. Verweerders, die beweren alle verschuldigde bedragen aan eiseres te hebben betaald, betwisten ten stelligste dat zij eenzijdig een einde gemaakt hebben aan de overeenkomst, hetgeen eiseres zou toestaan op grond van artikel 1794 Burgerlijk Wetboek een vergoeding te vorderen wegens verlies aan winst. Zij vorderen, bij tegeneis, de ontbin-

ding van de overeenkomst ten laste van eiseres met toepassing van artikel 1184 Burgerlijk Wetboek en haar veroordeling tot een schadevergoeding van 392.578 frank, later verhoogd tot 699.177 frank.

Beoordeling

1. Op de factuur van eiseres van 28 februari 1989 is vermeld: «Saldorekening volgens onderzoek experts». Deze factuur ten bedrage van 496.000 frank werd door verweerders op 25 mei 1989 betaald. Zij achten zich door deze betaling bevrijd.

Er dient evenwel te worden vastgesteld dat architect S. partijen pas in kennis heeft gesteld van zijn voorverslag op 17 mei 1989, zodat eiseres op het ogenblik van het opstellen van de factuur nog geen kennis had van diens bevindingen. Bovendien kan er, gelet op de reactie van eiseres in het kader van de onderhavige procedure, geen sprake van zijn dat zij de betaling zou hebben aanvaard voor slot van alle rekeningen.

Dientengevolge is eiseres gerechtigd op een (nog te factureren) saldo van 95.659 frank, met de gerechtelijke interesten vanaf de dagvaarding, moratoire interesten vanaf 11 februari 1988, zoals door eiseres gevorderd, kunnen niet worden toegekend, nu het (in mei 1989 betaald) bedrag van 496.000 frank pas bij factuur van 28 februari 1989 werd gevorderd.

2. De toepassing van artikel 1794 Burgerlijk Wetboek veronderstelt de ondubbelzinnige wil van de opdrachtgever om eenzijdig een einde te maken aan de aannemingsovereenkomst. Of deze wil bij verweerders al dan niet bewezen voorkomt, is precies de kern van de betwisting tussen partijen, wat de vordering tot schadevergoeding betreft.

Hiertoe komt een korte recapitulatie van de voornaamste antecedenten noodzakelijk voor:

- op 4 november 1987 betekent de N.V. N. aan verweerders een dagvaarding in kort geding, strekkende tot aanstelling van een deskundige in verband met het conflict nopens de gemene muur; deze eis is gebaseerd op de overweging dat verweerders de gemene muur gebruiken voor de constructie van hun gebouw, daar waar deze muur bouwtechnisch in een onaanvaardbare toestand is en dient te worden afgebroken en herbouwd;

- op 25 november 1987 betekent de N.V. N. aan verweerders een beschikking van de voorzitter van deze rechtbank van dezelfde datum, verleend op eenzijdig verzoekschrift, waarbij hun verbod wordt opgelegd het bouwwerk voort te zetten in zoverre dit de gemene muur raakt, en in afwachting van de neerlegging van het proces-verbaal van een door de vrederechter van het derde kanton te Brugge bevolen plaatsopneming; deze beschikking wordt ook aangezegd aan eiseres;

- ten gronde vonnissend beslist de vrederechter van het derde kanton te Brugge op 5 februari 1988 dat de gemene muur dient te worden afgebroken en dat een nieuwe scheidsmuur op gemene kosten dient te worden opgericht;

- nadat de N.V. N. op 10 februari 1988 aan eiseres aanzegt dat zij zal overgaan tot afbraak van de bestaande gemene muur, beslist de voorzitter van deze rechtbank bij beschikking van 11 februari 1988, verleend ten verzoeken van eiseres op eenzijdig verzoekschrift, dat de afbraak dient te worden uitgesteld tot een expert de door eiseres uitgevoerde werkzaamheden zal hebben opgenomen, een afrekening zal

hebben opgemaakt en zal hebben nagegaan welke maatregelen bij de afbraak van de gemene muur dienen te worden genomen om schade aan het bouwwerk te vermijden;

– bij niet-vertrouwelijk schrijven van de raadsman van eiseres van 7 maart 1988, gericht aan de toenmalige raadsman van verweerders, wordt naar hun bedoelingen gevraagd; meer bepaald wordt de vraag gesteld of zij het contract wensen te verbreken (met uitdrukkelijke verwijzing naar artikel 1794 Burgerlijk Wetboek), dan wel of het werk dient te worden voortgezet, in welk geval het aannemingscontract volledig dient te worden herzien, gelet op de duidelijke meerkosten;

– in reactie op de dagvaarding, waarbij de onderhavige procedure wordt ingeleid, verkrijgen verweerders bij beschikking van 26 april 1989 de aanstelling van architect S. om de definitieve afrekening tussen partijen op te maken, rekening houdend met het uitgevoerde werk en de eventuele gebreken; in de motivering van deze beschikking wordt onder meer vastgesteld dat voormelde brief van 7 maart 1988 aanleiding was tot besprekingen tussen partijen, welke evenwel niet tot enig resultaat hebben geleid.

Het is duidelijk, en dit wordt trouwens met zoveel woorden gesteld in de brief van de raadsman van eiseres van 7 maart 1988, dat de perikelen met de N.V. N. in verband met de gemene muur niet alleen tot gevolg hadden dat het werk diende te worden stilgelegd, maar dat daarenboven een deel van het uitgevoerde werk diende te worden afgebroken en de nieuwe vorm van de constructie meerkosten met zich zou brengen, hetgeen een volledige herziening van het aannemingscontract noodzakelijk maakte.

Het lijkt dus geen twijfel dat de oorspronkelijke aannemingsovereenkomst niet meer kon worden uitgevoerd volgens de aanvankelijk vastgelegde modaliteiten. Precies de nieuwe modaliteiten van de overeenkomst (de herziening ervan wegens de meerkosten) maakten het voorwerp uit van de besprekingen tussen partijen, welke uiteindelijk niet tot een akkoord hebben geleid.

Die onderhandelingen verklaren trouwens het gebrek aan schriftelijke reactie van verweerders en het feit dat eiseres bijna een jaar wacht om verdere stappen te ondernemen (de dagvaarding van 28 maart 1989).

In de gegeven omstandigheden kan dan ook niet worden aangenomen dat het louter uitblijven van een schriftelijke reactie op het schrijven van 7 maart 1988 dient te worden uitgelegd als een omstandig stilzwijgen en meteen als een bewijs van de wil van verweerders om het aannemingscontract eenzijdig te verbreken. Integendeel, van een eenzijdige wil tot verbreken kan geen sprake meer zijn, nu vaststaat dat om de hiervoor aangehaalde redenen, het aannemingscontract (zoals oorspronkelijk overeengekomen) niet meer kon worden uitgevoerd.

Derhalve kan eiseres haar vordering tot het verkrijgen van een schadevergoeding wegens contractbreuk, gemaakte kosten en winstderving, niet baseren op artikel 1794 Burgerlijk Wetboek en is deze vordering, nu zij zich uitsluitend op deze rechtsgrond beroept, ongegrond.

Volledigheidshalve zij hieraan toegevoegd dat eiseres, daarbij verwijzend naar de motivering van het vonnis van de vrederechter van het kanton van 5 februari 1988, blijkt te insinueren dat de moeilijkheden met de N.V. N., welke er de oorzaak van waren dat de aannemingsovereenkomst niet volledig kon worden uitgevoerd, uitsluitend te wijten zijn

aan het foutief gedrag van verweerders. Nu zij bij conclusie evenwel uitdrukkelijk verklaart haar vordering niet te gronden op een foutieve contractuele tekortkoming van verweerders (artikel 1184 Burgerlijk Wetboek), dient de mogelijke toepasselijkheid van deze wetsbepaling niet verder te worden onderzocht.

3. Om dezelfde redenen als hiervoor aangehaald met betrekking tot de vordering tot schadevergoeding van eiseres, kan evenmin worden ingegaan op de tegenvordering van verweerders.

Nu de oorspronkelijke aannemingsovereenkomst niet meer kon worden uitgevoerd en het niet tot een akkoord kwam omtrent de nieuwe voorwaarden, kan het niet voortzetten van het werk immers niet als een contractuele tekortkoming van eiseres worden aangemerkt.

Er is dan ook geen aanleiding om de overeenkomst te haren laste te ontbinden en zij dient evenmin in te staan voor de meerkosten, die verweerders dienen te betalen aan de aannemer die het werk uiteindelijk heeft voortgezet.

4. Gelet op het wederzijds ongelijk en de overweging dat de expertiseverrichtingen beide partijen tot nut waren, komt het billijk voor de gedingskosten elk voor de helft ten laste van beide partijen te leggen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

BESLAGRECHTER (RAADKAMER) – 10 SEPTEMBER 1993
Beslagrechter: de h. Carrette

Burgerlijke rechtspleging – Conclusie – Termijnen – Regeling beslagrechter – Art. 747, § 2, Ger.W.

De beslagrechter houdt zitting zoals in kort geding. De wet van 3 augustus 1992 heeft het onderscheid tussen de gewone rechtspleging en die in kort geding gehandhaafd. Art. 747, § 2, Ger.W. met betrekking tot de regeling van de conclusietermijnen is derhalve niet van toepassing voor de kortgedingrechter of de beslagrechter. De enige uitzondering hierop is de revindicatieprocedure.

A. t/ B.V.B.A. A.

Gezien het verzoek van 9 augustus 1993 van de eisende partijen tot regeling van de conclusietermijnen met toepassing van artikel 747, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek, ter kennis gebracht aan de verwerende partij per gerechtsbrief van 18 augustus 1993 (...);

Overwegende dat de beslagrechter zitting houdt «zoals in kort geding» (artikel 1395, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek) en dat «in kort geding» geen termijnen voor het nemen van conclusies zijn bepaald, noch de verplichting geldt om conclusie te nemen (vgl. De Corte R., «Sancties tegen de onwillige procespartij», *T.P.R.*, 1971, (217), nrs. 9-13; Lindemans D., *Kort geding*, Antwerpen, 1985, nr. 182-183; Verougstraete I., *Com.Ger.*, art. 751, nr. 2, en art. 753, nr. 2; Dirix E. en Broeckx K., *A.P.R.*, *Beslag*, nr. 82; Top F., *Com.Ger.*, art. 1395, nr. 70);

Overwegende dat met de inwerkingtreding van de wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek

dit standpunt gehandhaafd kan blijven (*anders*: Laenens J., «Gids», Het nieuw gerechtelijk recht, nr. 5, pp. 2-5);

Overwegende dat meer bepaald de wetgever met de wet van 3 augustus 1992 niet de bedoeling heeft gehad de procedure in kort geding of de procedure voor de beslagrechter te wijzigen; dat immers de gerechtelijke achterstand niet het kort geding of de beslagprocedures betreft; dat verder de oude regeling voorzag in conclusietermijnen en daaromtrent geen onderscheid maakte tussen de gewone procedure en die in kort geding of zoals in kort geding (vgl. artt. 741 e.v. oud Gerechtelijk Wetboek en voornamelijk art. 748 oud Ger.W.), terwijl de rechtspraak en rechtsleer dit onderscheid nochtans aanvaardde (zie boven); dat het feit dat de nieuwe regeling eveneens geen onderscheid maakt, dan ook geen element vormt om de conclusietermijnen thans van toepassing te maken op het kort geding of in de procedure zoals in kort geding;

Overwegende dat dienaangaande een bijkomend argument gevonden kan worden in de wijziging die de wetgever heeft aangebracht in de procedure in hoger beroep bij beslagzaken (art. 1066 Ger.W.); dat de wetgever de versnelling van deze procedure heeft beoogd; dat, terwijl voordien deze procedure geen speciaal regime had, het thans immers *de regel* is, dat ze gevoerd moet worden met de procedure van korte debatten (het feit dat de partijen in gemeen overleg afstand kunnen doen van deze regel, doet geen afbreuk aan de bedoeling van de wetgever); dat het voorzeker de bedoeling van de wetgever is geweest thans zowel in eerste aanleg als in hoger beroep voor beslagzaken een «versnelde» procedure te hebben; dat het aldus *niet* de bedoeling van de wetgever geweest kan zijn in eerste aanleg voor beslagzaken de bestaande snelle procedure *te vertragen* door de gewone conclusietermijnen erop van toepassing te maken;

Overwegende dat zelfs aangenomen mag worden dat de wetgever een «analoge» snelle procedure heeft beoogd in hoger beroep en in eerste aanleg in beslagzaken, met als enig onderscheid dat de partijen in hoger beroep afstand kunnen doen van de snelle procedure (en aldus kunnen terugvallen op de «oude» regeling); dat, nu in de «snelle» procedure in hoger beroep (korte debatten) geen conclusies genomen hoeven te worden (art. 735, § 3, Ger.W.) en wordt aangenomen dat de nieuwe artikelen 747, 748, 750 en 751 geen toepassing erop kunnen vinden (vgl. Storme M., *De procedure van korte debatten*, in «Het vernieuwd gerechtelijk recht», Kluwer, Antwerpen, 1992, 100) dan ook nog gesteld kan worden dat de wetgever ervan uitgegaan is dat dit ook na de wetwijziging het geval blijft of wordt in de procedure voor de beslagrechter (argument «naar analogie»);

Overwegende dat tegen dat alles geen tegenargument gevonden kan worden in het feit dat de wetgever de procedure van korte debatten niet ook als regel heeft gesteld voor de procedure voor de beslagrechter (of voor de procedure in kort geding); dat namelijk enerzijds de procedures «in kort geding» en «zoals in kort geding» en anderzijds de procedure «met korte debatten» als regelingen van gelijke aard gezien moeten worden; dat meer bepaald de urgentie, noodzakelijk bij de procedure «in kort geding» en verondersteld bij de procedure «zoals in kort geding» voor de beslagrechter (vgl. De Smet W., «De bevoegdheid van de beslagrechter», in *Actuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, Acco, Leuven, 1976, nr. 79), juist uitmaakt dat de zaken behandeld worden op de inleidende zitting of verdaagd wor-

den tot een nabije datum voor pleidooien (het tegendeel zou de urgentie tegenspreken); dat met andere woorden *het resultaat* van de procedure «met korte debatten» en van de procedures «in kort geding» en «zoals in kort geding» dus hetzelfde is (vgl. art. 735, § 1 en § 2, Ger.W.) en dat eventueel enkel een onderscheid te maken valt in de toegekende duurtijd voor de pleidooien; dat een onderscheid maken bij de procedures «in kort geding» en «zoals in kort geding» tussen die met «gewone debatten» en die met «korte debatten» dan ook geen zin heeft (een geding kan alleen «kort» zijn als ook de debatten ervan «kort» zijn); dat het duidelijk is dat de wetgever dit voor ogen heeft gehouden toen de procedure «met korte debatten» alleen als regel werd gesteld in hoger beroep bij beslagzaken;

Overwegende dat bovenstaande zienswijze niet procesonomisch te noemen is, daar de meest gerede partij steeds toepassing kan maken van artikel 730 van het Gerechtelijk Wetboek, wanneer een zaak naar de bijzondere rol werd verwezen door de beslagrechter (vgl. Kort Geding Brussel, 25 februari 1993, *J.T.*, 1993, 446); dat daarbij kan worden opgemerkt dat het verwijzen naar de bijzondere rol door de beslagrechter steeds een «weglating van de zittingsrol vormt en een billijke maatregel van inwendige orde uitmaakt, gebaseerd op het «abnormaal» aanslepen van een zaak, volgens artikel 730, vierde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, zelfs als de partijen dienaangaande de suggestie doen (vgl. Van Reepinghen Ch., *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, 308; Deconinck B., «Gids», Het nieuw gerechtelijk recht, nr. 2, p. 2); dat verder deze zienswijze voorzeker ook de toepassing van artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek niet uitsluit, daar het niet «moeten» concluderen nog niet het niet «mogen» concluderen inhoudt;

Overwegende dat in beginsel aldus dient te worden aangenomen, dat de wettelijke termijnregeling inzake conclusies – thans geregeld in artikel 747, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek – niet thuishoort in de «doorsnee»-beslagprocedures, die zoals in kort geding behandeld worden (vgl. Beslagrechter Veurne, 5 mei 1993, A.R. 13.778, onuitg.); dat nog verder gegaan kan worden en dat ook artikel 747, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek – dat het regelen door de rechter van de conclusietermijnen behandelt – als niet thuishorend in de «doorsnee»-beslagprocedures bestempeld kan worden (vgl. Kort Geding Brussel, 26 februari 1993, *o.c.*); dat de procedure van artikel 747, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek op zich immers niet alleen verdragend werkt gezien vanuit het standpunt van de «beslagnormen», maar ook nutteloos voorkomt nu men geen conclusies «moet» nemen en met artikel 730 van het Gerechtelijk Wetboek een rechtsdag gevraagd kan worden;

Overwegende dat de enige uitzondering op dit laatste gemaakt moet worden voor de revindicatieprocedure; dat deze geen «doorsnee»-beslagprocedure te noemen is, daar ze een «onsplitsbaar geschil» vormt en daar *normaal* voor een «niet-contradictoire» vaststelling ervan artikel 753 van het Gerechtelijk Wetboek toegepast moet worden; dat de revindicatieprocedure ook vóór de wet van 3 augustus 1992 de toepassing van artikel 753 van het gerechtelijk wetboek in dat geval noodzaakte (vgl. o.a. Verougstraete I., *Com.Ger.*, art. 753, nr. 2); dat, daar artikel 730 van het Gerechtelijk Wetboek hier dus niet toegepast kan worden, de procedure van artikel 747, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek mogelijk moet zijn om de lange procedure van artikel 753 van het Ge-

rechtelijk Wetboek te vermijden, die op zich ook niet strookt met de «beslagnormen» (zitting te bepalen op zijn vroegst op drie maanden en uiterlijk op vier maanden na het verwittigen van de niet-verschenen partij); dat verder het resultaat van zowel artikel 753 van het Gerechtelijk Wetboek als van artikel 747, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek het verkrijgen van «een vonnis geacht op tegenspraak te zijn gegeven» vormt, zodat het «onsplitsbaar geschil» wordt gerespecteerd met artikel 747, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek; dat trouwens, daar wordt aangenomen, dat een partij een keuze kan maken tussen artikel 751 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 747, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek, dit ook mogelijk moet zijn tussen artikel 753 van het Gerechtelijk Wetboek en bedoeld artikel (vgl. De Leval G., «Het in staat stellen der zaken», in *Het vernieuwd gerechtelijk recht*, Kluwer, Antwerpen, 1992, p. 129);

Overwegende dat in casu de procedure *geen* reindicatie betreft; dat het verzoek niet ingewilligd wordt.

NOOT – Zie in dezelfde zin: Voorz. Rb. Brussel, 26 februari 1993, *J.T.*, 1993, 446; Beslagn. Antwerpen, 5 maart 1993, *R.W.*, 1992-93, 1172.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE LEUVEN

9 JULI 1991

Voorzitter: de h. Mombaerts

Advocaten: mrs. Fierens en Breways

Overeenkomst – Bindende derdenbeslissing – Toetsing

Een bindende derdenbeslissing is bindend voor de partijen. Ze kan slechts marginaal worden getoetst, meer in het bijzonder op haar kennelijke onredelijkheid of onbillijkheid.

O. en L. t/ L. en C.

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering het volgende voorwerp heeft: veroordeling van verweerders tot betaling van een bedrag van 3.227.673 fr., met interesten en kosten, uit hoofde van overnameprijs van de verzekeringsportefeuille van de ontbonden feitelijke vereniging «Verzekeringkantoor L. Willy en Roger»; (...)

Overwegende dat de feitelijke vereniging «Verzekeringkantoor L. Willy en Roger» vrijwillig ontbonden werd met ingang op 1 juli 1983;

Overwegende dat de eisers de rechtsopvolgers zijn van wijlen Roger L., terwijl de verweerders optreden als erfopvolgers van wijlen Willy L.;

Overwegende dat de verweerders aanbieden om voor slot van rekening een bedrag van 90.173 fr. te betalen;

Overwegende dat, voor de oplossing van het onderhavige geschil, een document van groot belang is, namelijk de «overeenkomst van bindende expertise» op 7 februari 1985 ondertekend door de eisers ter ener zijde, en door de verweerders, ter andere zijde;

Overwegende dat vooral de volgende bepalingen uit die overeenkomst belangrijk zijn:

Art. 1. Partijen beslissen de heer H., bedrijfsrevisor, aan te stellen als deskundige ten einde: a) een reeks vaststel-

lingen te doen; b) een advies te geven betreffende de opsplitting van de verzekeringsportefeuille van de feitelijke vereniging; c) als bemiddelaar op te treden bij de definitieve uitvoering van de verdeling van de portefeuille van de ontbonden vereniging.

Art. 4. «Het advies dat door de deskundige zal worden opgesteld zal voor partijen definitief en bindend zijn.»

Overwegende dat de heer H. zijn eindverslag indiende op 15 juli 1988;

Overwegende dat de deskundige tot het volgend besluit komt: «Aan de hand van de uitgevoerde controles en steunend op de verklaringen van de betrokken partijen meen ik te kunnen stellen dat de verdeling van de portefeuille van de feitelijke vereniging gevormd door de heer Willy L. en wijlen de heer Roger L. afgesloten kan worden door een eenmalige storting als saldo van alle rekeningen van de heer Willy L. aan de erfopvolgers van de heer Roger L., van een bedrag van 3.690.173 fr.»;

Overwegende dat de eisers, in hun oorspronkelijke dagvaarding, deze som vorderen, alsook een bedrag 37.500 fr., uit hoofde van het laatste aandeel, dat de verweerders nog dienden te betalen in de kosten en honoraria van de heer H., dat werd voorgeschoten door de eisers;

Overwegende dat alle partijen nadien het erover eens waren dat het finaal bedrag van 3.690.173 fr. dient te worden verminderd met 500.000 fr. wegens een telfout;

Overwegende dat, voor al het overige, de verweerders het verslag van de heer H. niet aanvaardden;

Overwegende dat de rechtbank, alvorens dieper in te gaan op de kritiek tegen het verslag, dient te onderzoeken welke haar toetsingsbevoegdheid is;

Overwegende dat partijen, op grond van hun partijautonomie, hun beslissingsrecht hebben overgedragen aan de heer H., met als gevolg dat zijn «derdenbeslissing» in de plaats komt van hun «partijenbeslissing»;

Overwegende dat m.a.w. de beslissing van deskundige H. de «wet van partijen» vormt en dat de rechtbank die beslissing moet doen eerbiedigen, zonder daarin zelf een wijziging te kunnen aanbrengen;

Overwegende dat de rechtbank slechts een marginale toetsingsbevoegdheid bezit en met name volgende punten moet onderzoeken: 1° is de materie vatbaar voor een dading? 2° is het compromis van aanstelling geldig? 3° is de derdesbeslisser onpartijdig? 4° is zijn beslissing volledig? 5° heeft hij zijn bevoegdheid overschreden? 6° zijn partijen in hun middelen gehoord? 7° is er geen dwaling, bedrog of valsheid? 8° is zijn beslissing kennelijk (klaarblijkelijk) onredelijk of onbillijk?

Overwegende dat op al die toetsingsvragen het volgend antwoord kan worden gegeven:

1° de verdeling van het vermogen van een ontbonden vereniging is vatbaar voor een dading en dus voor een «derdenbeslissing» (bindend advies);

2° de overeenkomst van 7 februari 1985 is opgesteld «in drie exemplaren» en door alle betrokken partijen ondertekend en waar nodig geparafeerd;

3° de heer H. is noch familie, noch accountant van een van partijen; hij is een vooraanstaand bedrijfsrevisor en zelfs voorzitter van het Instituut der Bedrijfsrevisoren; hij sluit niet aan bij de betrokken klanten of verzekeringsmaatschappijen; hij is ongetwijfeld een onpartijdig beslisser;

4° deskundige H. blijkt alle punten van zijn uitgebreide opdracht nauwgezet te hebben behandeld in zijn drieënveertig pagina's tellend verslag;

5° hij blijkt nergens zijn bevoegdheid te hebben overschreden en hij heeft zich gehouden binnen de perken van zijn opdracht;

6° de partijen en hun raadslieden werden gehoord; op 9 oktober 1986 werd een voorverslag opgesteld «op verzoek van beide partijen» en partijen met hun raadslieden werden samengeroepen tegen 23 oktober 1986 om dit voorverslag te bespreken;

7° nergens zijn sporen van bedrog, dwaling of kwade trouw.

8° *het probleem van de S.-portefeuille*: Overwegende dat i.v.m. de toetsing naar de «klaarblijkelijke of kennelijke onredelijkheid of onbillijkheid», dieper moet worden ingegaan op het speciaal geval van de S.-portefeuille.

Overwegende dat de heer H. op pag. 16 van zijn voorverslag schrijft: «De S.-portefeuille werd op 1 juli 1984 getransfereerd naar de heer D. De raadslieden van beide partijen hebben te kennen gegeven dat deze portefeuille wel degelijk het voorwerp moet uitmaken van een verdeling»;

Overwegende dat de deskundige nogmaals in zijn eindverslag op pag. 35 herhaalt: «De raadslieden van beide partijen hebben te kennen gegeven dat deze portefeuille wel degelijk het voorwerp moet uitmaken van de verdeling»;

Overwegende dat deze herbevestiging moet worden gesteld in het licht van de vergadering van 23 oktober 1986, op verzoek van beide raadslieden door de heer H. belegd, ten einde het voorverslag te bespreken;

Overwegende dat de conclusies van de verweerders, dan ook regelrecht indruisen tegen dit bevestigd akkoord van verdeling van de S.-portefeuille, waar geschreven wordt: «Men ziet dan ook niet in hoe concluanten uit dien hoofde enige vergoeding verschuldigd zouden zijn aan eiseressen»;

Overwegende dat de heer D., waaraan de S.-portefeuille werd overgedragen op 1 juli 1984, theoretisch weliswaar een derde is, ten opzichte van de litigerende partijen;

Overwegende evenwel, dat verweerders niet blijken te weerleggen wat volgt:

- de heer D. is de schoonzoon van wijlen Willy L. en van tweede verweerster;

- hij oefent zijn makelaarsactiviteit uit in kantoren van het nieuw verzekeringsbedrijf van de verweerders;

- hij ondertekende destijds een overeenkomst met het ontbonden verzekeringskantoor, waarin hij er zich toe verbond geen agentschap op eigen naam te openen;

Overwegende dat het aan de kant van deskundige H. dus blijkbaar niet kennelijk onredelijk of onbillijk» was de S.-portefeuille tot het te verdelen vermogen te rekenen, vooral gelet op de tot tweemaal toe uitgedrukte wil van partijen, bijgestaan door hun raadslieden, om ook deze portefeuille te verdelen;

Overwegende dat de heer H. in zijn voorverslag voor deze post een eenmalige betaling van 2.425.000 fr. had voorzien en deze in zijn eindverslag, rekening houdend met de opmerkingen van partijen, verminderde tot 1.750.000 fr.;

Overwegende dat de verweerders opmerken dat de S.-portefeuille werd opgezegd, zodat de vergoeding, door de heer H. toegekend, niet kan worden opgelegd;

Overwegende dat, luidens de brief van 14 januari 1988, die opzegging echter plaatsvond per 1 juli 1984, zodat de

heer H. hiermee rekening heeft gehouden in zijn verslagen; dat die opzegging ook reeds bekend was, toen de partijen aan de deskundige verklaarden, dat ze akkoord gingen om deze portefeuille toch te verdelen;

Overwegende dat een diepgaandere toetsing onwettig zou zijn; dat er een onderscheid is tussen een gewoon deskundig verslag, dat vatbaar is voor wijzigingen en verbeteringen, eventueel voor bijkomend deskundig onderzoek, éénerzijds, en een verslag van derdebeslissers (bindend advies), dat slechts kan worden onderworpen aan een marginale, d.i. een beperkte toetsing, en voor het overige de gedelegeerde wil van partijen is;

De vordering tegen tweede verweerster:

Overwegende dat tweede verweerster laat gelden dat ze nooit de hoedanigheid van vennoot heeft gehad in de ontbonden firma «Verzekeringskantoor L. Willy en Roger»;

Overwegende dat tweede verweerster desondanks de overeenkomst van bindend advies van 7 februari 1985 mede ondertekende als opdrachtgevende partij;

Overwegende dat haar optreden klaarblijkelijk kan worden verklaard door het feit dat ze samen met haar (toen in leven zijnde) echtgenoot, de heer Willy L., de activa en passiva van het ontbonden verzekeringskantoor heeft overgenomen;

Overwegende dat in de hele periode van expertise (tussen 1 oktober en 15 juli 1988) tweede verweerster, op geen enkel moment, de huidige exceptie heeft ingeroepen;

Overwegende dat de heer H. op pag. 41 van zijn eindverslag schrijft: «De heer en Mevrouw Willy L., in hoedanigheid van overnemers van activa en passiva van het kantoor L., zijn verschuldigd aan... enz.»

Overwegende dat ook deze beslissing, om de bovenvermelde redenen, niet kennelijk onredelijk of onbillijk blijkt te zijn en derhalve eveneens als de wet van partijen dient te worden uitgevoerd;

...

NOOT – *De bindende derdenbeslissing als ernstig alternatief voor de overheidsrechtpraak*

Bovenstaand vonnis is een voortreffelijk model voor een keurige toepassing van de rechtsfiguur die men het best als bindende derdenbeslissing zou kwalificeren (zie Storme, M.L., en Storme, M.E., «De bindende derdenbeslissing naar Belgisch recht», *T.P.R.*, 1985, 713 e.v.).

Een onafhankelijke derde werd door partijen aangewezen om een «definitief en bindend advies» te verstrekken met betrekking tot de verdeling van de portefeuille van een verzekeringskantoor. De rechter is terecht van oordeel dat hij deze bindende derdenbeslissing slechts marginaal kan toetsen op acht punten, die in het vonnis worden opgesomd en nader ontleed. De rechter blijft voornamelijk stilstaan bij de toetsing van de kennelijke onredelijkheid of onbillijkheid, en voegt eraan toe dat elke verdere toetsing onwettig zou zijn, nu men moet aannemen dat de bindende derdenbeslissing beschouwd dient te worden als een «gedelegeerde wil der partijen».

Aan de hand van deze keurige uitspraak kan gesteld worden dat de vermelde rechtsfiguur op volmaakte wijze een aangewezen alternatief kan bieden voor de rechtspraak, op

een ogenblik dat partijen en rechters zich vermeien in het labyrint van de gewone procesgang.

Marcel Storme

VREDERECHTER TE KAPELLEN

12 MEI 1993

Rechter: mevr. Duym

Advocaten: mrs. Van Putten en Van Kildonck

Huur – Woninghuur - Herziening van de huurprijs – Nieuwe omstandigheden – Gestegen prijzen op de vastgoedmarkt

Om een verzoek tot huurprijsherziening te beoordelen moeten de vergelijkingspunten voldoende ter zake dienend zijn en onder meer betrekking hebben op een zelfde categorie van woningen. De stijging van de huurprijzen en de algemene toestand van de vastgoedmarkt kunnen niet zonder meer als motief voor een huurprijsherziening worden aangevoerd: de door de wet vereiste nieuwe omstandigheden moeten worden aangetoond.

De B. t/ Van H. en E.

De vordering beoogt de verhoging van de maandelijks huurprijs van het door verweerders van eiser sinds maart 1984 gehuurd appartement, van 11.445 fr. – geïndexeerd bedrag – tot 14.500 fr., alsmede de veroordeling van verweerders tot storting van een aanvullende huurwaarborg.

Eiser verwijst, wat de huidige huurwaarde aangaat, naar de vaststellingen van deskundige V., – die de huurwaarde op 14.500 frank per maand bepaalt – en roept als nieuwe omstandigheid in de gestegen prijzen op de vastgoedmarkt, medeveroorzaakt door «de vlucht uit de stad naar de randstad en de aanwezigheid van buitenlandse huurders». Verweerder betwist de gestegen huurwaarde en nieuwe omstandigheden, en stelt dat er geen wettelijke basis is voor de gevraagde aanpassing van de huurwaarborg.

Een huurprijsherziening kan krachtens artikel 7 van de Woninghuurwet op grond van «nieuwe omstandigheden» toegestaan worden, als aangetoond kan worden dat tengevolge van nieuwe omstandigheden, de eisbare huurprijs minstens 20% hoger of lager is dan de normale huurwaarde.

De normale huurwaarde van het door verweerders gehuurd appartement, eerste verdieping, met garage, wordt door de bij tussenvonnis van de aangestelde deskundige geschat op 14.500 frank, wat ruim 20% hoger is dan de eisbare huurprijs van 11.445 frank.

Deze vaststellingen worden door verweerder betwist en verweerder voegt een kopie van een huurcontract betrekking hebbend op een soortgelijk appartement in de buurt waarvoor een huurprijs van 12.000 frank per maand betaald wordt.

Het advies van de deskundige overtuigt inderdaad niet omdat niet beoordeeld kan worden of de vergelijkingspunten voldoende ter zake dienend zijn: elk gegeven met betrekking tot bouwjaar, bewoonbare oppervlakte, confort en dergelijke ontbreken immers.

Nog aangenomen dat er een algemene stijging van de huurwaarden zou zijn, blijft eiser in gebreke de door de wet vereiste nieuwe omstandigheden aan te tonen.

De stijging van de huurprijzen en de algemene toestand van de vastgoedmarkt kunnen niet zonder meer als motief voor een huurprijsherziening ingeroepen worden (noot B. Hubeau onder vonnis 7e kanton Antwerpen, *T.Vred.*, 1993, 51 e.v., die terecht wijst op het «olievlekeffect»); bovendien is het zo dat de elementen die daar ten deze aan de basis van liggen, – aldus eiser – gekend waren door partijen bij het aangaan van de huurovereenkomst in 1984 en zij dus redelijkerwijze konden worden voorzien: toen ook was er de vlucht uit de fiscaal en milieuonvriendelijke stad, toen ook was de invloed van de haven en haar buitenlandse werknemers er en in zoverre eiser met «stijging ingevolge buitenlandse huurders» de komst naar onze kontreien van onze kapitaalkrachtige Noorderburen bedoelt, heeft deze komst wel de prijs van de residentiële villagronden en uiterst luxueuse appartementen de hoogte ingejaagd, maar is zonder invloed gebleven op de categorie van woning waarvoor thans de huurprijsherziening wordt gevraagd.

Eiser duidt geen nieuwe omstandigheden aan zoals bedoeld door de wet.

NOOT – *De huurprijsherziening in de woninghuurwet en de toestand van de vastgoedmarkt*

1. Het gaat hier om een toepassing van de mogelijkheid tot herziening van de huurprijs, zoals geregeld in artikel 7 van de woninghuurwet: dit wordt gezien als een toepassing van de imprevisie (zie hierover Van Oevelen, A., *Het nieuwe huurrecht anno 1991*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 1991, 58, nr. 49; Van Oevelen, A., «Het nieuwe huurrecht anno 1991», *R.W.*, 1990-91, (1459), 1479, nr. 49; Van Oevelen, A., «De huurprijs, de kosten en de lasten», in *Woninghuur en nieuw algemeen huurrecht*, Herbots, J. en Merchiers, Y. (red.), Brugge, Die Keure, 1991, (129), 135-136, nr. 185; zie in het algemeen nog Meulemans, D., *De nieuwe woninghuurwet*, Kalmthout, 1991, 70-72, nrs. 197-211; Rens, J.L., «De huurovereenkomsten betreffende de hoofdverblijfplaats van de huurder», *T.Not.*, 1991, (243), 262-264; Van Kerckhove, J. en Rommel, G., «Lois des 20 février et 1er mars 1991 modifiant et complétant les dispositions du Code civil relatives aux baux à loyer», *J.T.*, 1991, (322), 333-334, nrs. 44-46; Simons, J., «Loyer et charges», in *Baux à loyer (Bail de résidence principale et droit commun)*, Benoît, G., Merchiers, Y. en Vanwijck-Alexandre, M. (red.), Brussel, La Charte, 1991, (153), 163; Foiriers, P.A., «Etat du bien loué et bail à la rénovation. Loyer et charges. Garantie locative. Cession, sous-location et transmission du bien loué», in *La nouvelle réglementation des baux à loyer*, Fontaine, M. en Jadoul, P. (red.), Brussel/Louvain-La-Neuve, Bruylant/Academia, reeks Patrimoine, afl. XIII, 1991, (79), afl. 1, 5-6 en afl. 3, 2-4).

2. Aan de orde is de interpretatie van het begrip «nieuwe omstandigheden», die ten grondslag liggen aan een stijging of een daling van de normale huurwaarde voor minstens 20%. In dit geval werd aangevoerd: «de gestegen prijzen op de vastgoedmarkt, mede veroorzaakt door 'de vlucht uit de stad naar de randstad en de aanwezigheid van buitenlandse huurders'». Ofschoon in de parlementaire voorbereiding de ontwikkeling van de prijzen op de vastgoedmarkt is aange-

duid als een mogelijke nieuwe omstandigheid (*Gedr.St., Kamer*, 1990-91, nr. 1357/1, 21, M.v.T. ontwerp van wet «op de bescherming van de gezinswoning»), gaat de vrederechter niet in op het verzoek tot huurprijsaanpassing en wel om vier redenen. Naar onze mening maken deze tegelijkertijd verfijningen uit op de door artikel 7 van de woninghuurwet gestelde beginselen.

2.1. Aan de hand van het advies van de deskundige kan niet worden beoordeeld of de vergelijkingspunten voldoende ter zake dienend zijn. Daartoe ontbreken gegevens over bouwjaar, bewoonbare oppervlakte, confort en zo meer. Omdat juist de prijzen op de vastgoedmarkt als parameter worden aangegeven, lijkt dit een elementair vereiste ten aanzien van het deskundig verslag (over de aanstelling van een deskundige, wanneer partijen het niet eens worden over de omstandigheden, met name de prijsontwikkeling en de verbetering van de omgeving: *Vred. St.-Niklaas* (1), 16 november 1992, *T.Vred.*, 1993, te verschijnen).

2.2. Een algemene stijging van de huurwaarden betekent nog niet *ipso facto* dat sprake is van de door de wet vereiste nieuwe omstandigheden. De stijging van de huurprijzen en de algemene toestand van de vastgoedmarkt kunnen immers, zo wordt terecht gesteld, niet zonder meer als motief voor een huurprijsherziening worden ingeroepen. Dit werd reeds eerder aanvaard door de vrederechter van het zevende Antwerpse kanton (*Vred. Antwerpen*, 16 juni 1992, *T.Vred.*, 1993, 50, noot Hubeau, B., «Voor een huurprijsherziening moeten 'nieuwe omstandigheden' voorhanden zijn») en door de vrederechter te Sint-Jans-Molenbeek (*Vred. St.-Jans-Molenbeek*, 31 maart 1992, *T.Vred.*, 1992, 175). Om een vicieuze cirkel van stijgende huurprijzen en de daaruit voortvloeiende – snel oncontroleerbare – escalatie te vermijden, is deze overweging volkomen terecht.

2.3. Een derde reden betreft de kennis van de partijen betreffende de elementen die aan de basis liggen van de stijging van de huurprijzen en de toestand van de vastgoedmarkt. Deze omstandigheden waren bekend bij het aangaan van de overeenkomst, zodat ze niet – opnieuw – kunnen worden aangevoerd om een herziening te schragen: ze zijn immers niet «nieuw» (zie ook reeds *Vred. St.-Jans-Molenbeek*, 31 maart 1992, *T.Vred.*, 1992, 175). De vrederechter bedoelt dat voorspelbare evoluties *ab initio* moeten worden ingecalculëerd bij de huurprijzetting.

2.4. Voor zover het prijsverloop als nieuwe omstandigheid zou worden aangevoerd, dan nog moet worden aangetoond dat het inderdaad invloed heeft op de desbetreffende categorie van woningen: *in casu* wordt gesteld dat de prijs van de «residentiële villagronden en uiterst luxueuze appartementen» de hoogte is ingegaan als gevolg van de komst van buitenlandse huurders. Dit hoeft echter niet het gehele woningpark te affecteren: de relatie tussen het prijsverloop en het type van onroerende goederen moet derhalve worden aangetoond. Dit lijkt ons tevens zeer terecht.

3. Door aandacht te besteden aan de uitwerking van die vier elementen bij de beoordeling van een verzoek tot huurprijsherziening in het kader van artikel 7 van de woninghuurwet wordt naar onze mening recht gedaan aan de filosofie van de bepaling. Het maakt evenwel de opdracht van deskundigen die de gegevens moeten leveren, enerzijds en de vrederechter, die ze moet beoordelen in functie van zijn uitspraak, anderzijds niet makkelijk. Maar een zorgvuldige afweging is noodzakelijk, aangezien deze mogelijkheid tot

herziening wordt gezien als een compensatie voor de woonzekerheid van de huurder.

Bernard Hubeau
Universiteit Utrecht – Universiteit Antwerpen

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 15 april 1993

Pacht – 1. Overdracht in strijd met art. 34 Pachtwet – Art. 29 toepasselijk – 2. Vordering tot ontbinding – Vereiste – Schade voor de verpachter

Het bestreden vonnis (Rb. Marche-en-Famenne, 16 januari 1992) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat het vonnis, zonder deswege te worden aangevochten, oordeelt dat de overeenkomst van pachtoverdracht tussen de eerste twee eisers, de echtgenoten A.-D., en de derde eiser, Thierry P., hun schoonzoon, 'niet voldoet aan de vereisten van artikel 34 van de Pachtwet, dat voor een zodanige overdracht zonder de toestemming van de verpachter voorschrijft dat de pachter zijn pacht geheel overdraagt'; dat het beslist dat, doordat 'de pachters (de eerste twee eisers) de verplichting niet hadden nageleefd om hun pacht geheel aan hun dochter of haar echtgenoot over te dragen, en een gedeelte van het gepachte goed zijn blijven betrekken, de pachtovereenkomst dient te worden ontbonden in het nadeel van de pachters die noch artikel 30, noch artikel 34 van de wet in acht hebben genomen en dat de pacht bovendien voor de derde (eiser) niet kon worden hernieuwd, overeenkomstig artikel 25 van de wet: dat die ontbinding, nu ze op grond zowel van artikel 29 van de Pachtwet, als van artikel 1741 van het Burgerlijk Wetboek was gevorderd, moet worden toegekend op grond van artikel 1741 van het Burgerlijk Wetboek, zonder dat de verpachter hoeft aan te tonen dat hij schade heeft geleden';

«Overwegende dat de pachter die, in strijd met artikel 30 van de Pachtwet, zijn pacht geheel of ten dele aan anderen overdraagt, zonder schriftelijke en voorafgaande toestemming van de verpachter, of die, in strijd met artikel 34 van die wet, aan de echtgenoot van een van zijn afstammelingen, zonder toestemming van de verpachter, zijn pacht slechts ten dele en niet geheel overdraagt, een bepaling van de pachtovereenkomst niet nakomt en dus onder de toepassing valt van artikel 29 van dezelfde wet;

«Overwegende dat artikel 29 bepaalt dat: 'Indien de pachter van een landeigendom dit niet voorziet van de dieren en het gereedschap nodig voor het bedrijf, indien hij met de bebouwing ophoudt, indien hij bij de bebouwing niet als een goed huisvader handelt, indien hij het gepachte voor een ander doel aanwendt dan waartoe het bestemd was, of, in het algemeen, indien hij de bepalingen van de pachtovereenkomst niet nakomt, en daardoor schade ontstaat voor de verpachter, deze, naar gelang van de omstandigheden, de pachtovereenkomst kan doen ontbinden';

«Overwegende dat uit het gebruik van de bewoordingen 'daardoor schade ontstaat voor de verpachter' en 'naar ge-

lang van de omstandigheden', alsmede uit de verplichting van de pachter tot vergoeding van die schade 'in geval van ontbinding door (zijn) schuld', dient te worden afgeleid dat, enerzijds, het de bedoeling van de wetgever is geweest dat de feitenrechter oordeelt of de niet-uitvoering van de pacht-overeenkomst ernstig genoeg is om ontbinding uit te spreken en dat, anderzijds, het ernstige karakter van de niet-uitvoering dient te worden beoordeeld op grond van het al dan niet bestaan van schade aan de zijde van de verpachter; dat die regel niet afwijkt van artikel 1741 van het Burgerlijk Wetboek;

«Dat het vonnis, door ontbinding van de pachtovereenkomst uit te spreken, zonder na te gaan of de verpachter schade heeft geleden, voormeld artikel 29 van de Pachtwet en artikel 1741 van het Burgerlijk Wetboek heeft geschon- den.»

(Voorzitter: de h. Ghislain — Rapporteur: de h. Verheyden — Openbaar ministerie: mevr. Liekendael — Advocaten: mrs. De Bruyn en Draps — In de zaak: A. e.a. t/ H. e.a.)

NOOT — Zie Cass., 11 oktober 1991, *R.W.*, 1991-92, 623, en de noot.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 15 april 1993

Inkomstenbelastingen — Hof van beroep — Taak — Uitspraak, binnen de perken van het aanhangig gemaakte geschil, over de grond van de zaak — Wat de fout in de bestreden beslissing ook moge zijn

Het bestreden arrest (Hof Bergen, 8 mei 1992) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat de voorwaarden en het doel van de voorziening voor het hof van beroep inzake inkomstenbelastingen, alsmede de rol van dat rechtscollege, in de bijzondere bepalingen van de artikelen 278 tot 286 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen zijn vastgesteld;

«Dat het middel, nu artikel 1068 van het Gerechtelijk Wetboek op die procedure niet toepasselijk is, faalt naar recht in zoverre het uit de schending van die bepaling is afgeleid;

«Overwegende dat, voor het overige, nu belastingen de openbare orde raken, het hof van beroep, dat bevoegd is om in eerste en laatste aanleg het beroep van de belastingplichtige te behandelen, zelf en binnen de perken van het aanhangig gemaakte geschil, over de grond van de zaak uitspraak moet doen, welke de fout in de bestreden beslissing ook moge zijn;

«Dat het arrest, bijgevolg, door te beslissen 'dat het aan de administratie staat het bezwaarschrift betreffende de belastingjaren 1982 en 1983 te onderzoeken', de artikelen 276 en 278 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen schendt.»

(Voorzitter: de h. Ghislain — Rapporteur: mevr. Charlier — Openbaar ministerie: mevr. Liekendael — In de zaak: Belgische Staat t/ A.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 20 april 1993

Ziekte- en invaliditeitsverzekering — Geneeskundige verstrekkingen — Ongeval — Persoon ten laste — Getroffene — Aansprakelijke persoon — Gerechtigde — Verzekeringsinstelling — Verzekerde — Indeplaatsstelling — Subrogatoire vordering

Omdat de subrogatoire vordering die de verzekeringsinstelling krachtens art. 70, § 2, Z.I.V.-wet (thans art. 76^{quater}) bezit, ook geldt ten aanzien van de bij haar aangesloten gerechtigde-verzekerde m.b.t. de uitkeringen voor geneeskundige verstrekkingen ten behoeve van rechthebbenden die personen ten laste zijn van de bedoelde gerechtigde, wordt het arrest van 15 februari 1991 van het Hof van Beroep te Antwerpen gecasseerd op de volgende gronden:

«Overwegende dat artikel 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, zoals het ten tijde van de feiten van kracht was, bepaalt dat de verzekeringsinstelling rechtens in de plaats van de rechthebbende treedt; dat artikel 2 van die wet de 'rechthebbende' omschrijft als 'iedere persoon die aanspraak heeft op de in deze wet bedoelde prestaties' en tevens vermeldt welke rechthebbenden de hoedanigheid van 'gerechtigden' hebben, zijnde onder andere de werknemers die vallen onder de verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit;

«Dat de personen ten laste van die gerechtigden, krachtens artikel 21, 10°, van die wet, rechthebbenden op geneeskundige verstrekkingen zijn; dat, overeenkomstig artikel 165 en volgende van het koninklijk besluit van 4 november 1963 tot uitvoering van de voormelde wet van 9 augustus 1963, personen ten laste zijn, de leden van het gezin van de gerechtigde;

«Overwegende dat, enerzijds, uit het in context lezen van het bovenvermelde artikel 70, § 2, met artikel 241 van het koninklijk besluit van 4 november 1963, dat ter uitvoering van die wetsbepaling is genomen, volgt dat de verstrekkingen van de wet van 9 augustus 1963 in beginsel niet zijn verschuldigd wanneer de schade 'door het gemene recht wordt gedekt';

«Overwegende dat, anderzijds, die wet niet afwijkt van het gemene recht krachtens hetwelk de gerechtigde aansprakelijk kan worden gesteld; dat die wet er niet toe strekt de gerechtigde geheel of ten dele vrij te stellen van de overeenkomstig het gemene recht op hem rustende verplichting om de door zijn schuld veroorzaakte schade te herstellen;

«Dat het verhaal dat, krachtens artikel 70, § 2, aan de verzekeringsinstelling is verleend en gegrond is op subrogatie, dus kan worden ingesteld tegen diegene die volgens het gemene recht voor de schade aansprakelijk is, ook al heeft die persoon de hoedanigheid van 'gerechtigde' in de zin van artikel 2, f, van de wet van 9 augustus 1963;

«Overwegende dat het bestreden arrest beslist dat het bovenvermelde artikel 70, § 2, van de wet van 9 augustus 1963 geen regresrecht geeft aan de verzekeringsinstelling die prestaties heeft toegekend aan een rechthebbende, die ten laste is van een gerechtigde die volgens het gemene recht aansprakelijk is voor de schade die de rechthebbende heeft opgelopen; dat het aldus de in het onderdeel aangevoerde wetsbepaling schendt.»

(Voorzitter: de h. D'Haenens, voorzitter-rapporteur: de h. Forrier – Openbaar ministerie: de h. D'Hoore – Advocaten: mrs. De Gryse en Bützler – In de zaak: L.C.M. t/ H.)

NOOT – Zie voor een gelijksoortig geval Cass., 4 november 1991, *R.W.*, 1991-92, 1322.

Hof Antwerpen (6e Kamer), 18 mei 1993

Faillissement – Voorrecht – Werk voor de Staat – Schuldvordering van de onderaannemer – Derdenbeslag door de onderaannemer in de loop van het faillissement – Geldigheid

De P.V.B.A. Bouwbedrijf V. werd op 1 oktober 1985 failliet verklaard. Appellante diende een schuldvordering in, waaraan volgens haar het voorrecht van art. 2 van de wet van 5 januari 1958 verbonden was met betrekking tot een voor het Wegenfonds uitgevoerd werk. Het beroepen vonnis (Kh. Hasselt, 25 januari 1990) heeft de vordering van appellante in het gewone passief opgenomen. Met verwijzing naar Cass., 3 april 1992, *R.W.*, 1992-93, 249, met conclusie van adv.-gen. De Swaef en noot van G. Van Haegenborgh) neemt het hof van beroep het bevoorrecht karakter van de schuldvordering aan.

De eerste rechter besliste ook dat het op 4 april 1986 door appellante bij het Wegenfonds ten laste van de gefailleerde gelegde bewarend beslag onder derden nietig en ongeldig was als strijdig met de Faillissementswet. Het hof beslist dienangaande:

«Overwegende dat de uitoefening van het voorrecht, gecreëerd door de wet van 3 januari 1958, niet aan bepaalde formaliteiten is onderworpen, doch dat aan dit voorrecht geen volgrecht is verbonden, zodat het teniet gaat wanneer de aannemer of de leverancier wordt betaald;

«Dat derhalve het voortbestaan van het voorrecht moet worden veilig gesteld door een tijdig verzet of beslag onder derden (cf. Heurterre P., o.c., *T.P.R.*, 1971, nr. 42; Dirix E. en de Corte R., *Zekerheidsrechten*, Kluwer, Antwerpen, nr. 234, blz. 115-116);

«Overwegende dat derhalve het door appellante bij het Wegenfonds ten laste van de P.V.B.A. Bouwbedrijf V. gelegde bewarend beslag onder derden op 4 april 1986, hernieuwd op 29 maart 1989, rechtsgeldig is krachtens de bepalingen van art. 454 Fw., aangezien deze maatregelen slechts een conservatoir karakter hebben, die te dezen volkomen gerechtvaardigd waren ter vrijwaring van de rechten, aangezien de curatoren het bestaan van het voorrecht, ingesteld bij Wet van 3 januari 1958, nadrukkelijk betwisten; (cf. *R.P.D.B.*, o.c., nrs. 1234-1235);

«Dat dientengevolge vaststaat dat de bewarende beslagen onder derden, door appellante gelegd, niet strijdig zijn met de faillissementswetgeving en terecht werden gelegd, zodat dan ook de kosten ervan ten laste van de failliete boedel dienen te worden gelegd.»

(Voorzitter: de h. Van Gelder – Raadsheren: de hh. Thys en Van Hoogenbemt – Advocaten: mrs. Descamps en Dewez – In de zaak: P.V.B.A. T. t/ Faillissement P.V.B.A. Bouwbedrijf V.)

BOEKEN

J. CLESSE, *Congé et contrat de travail*, Faculté de Droit de Liège, 1992, 234 pp.

Dit boek is de neerslag van de doctoraatsverhandeling van Jacques Clesse. In het bondige werk bestudeert de auteur het ontslag als arbeidsrechtelijke beëindigingswijze van arbeidsovereenkomsten. Hij beperkt zich hierbij echter niet tot het loutere arbeidsrecht, maar confronteert de arbeidsrechtelijke regels steeds met de regelen uit het gemene recht.

In een preliminair deel behandelt de auteur de problematiek van het recht versus de macht om te ontslaan. De auteur onderstreept het recht om te ontslaan en de mogelijkheid om te allen tijde aan elke arbeidsovereenkomst naar Belgisch recht een einde te maken. Ook de zogenaamde bijzondere beschermingsregelen doen aan dit principe geen afbreuk. De auteur maakt de vergelijking met de mogelijkheden die het gemene recht biedt om steeds eenzijdig een einde te maken aan een overeenkomst. Terwijl in het gemene recht de vrijheid van handel en de bescherming van de individuele vrijheid als een rechtvaardiging worden aangevoerd, moet volgens Clesse naar een bijkomende grondslag gezocht worden in het arbeidsrecht, waar deze beëindigingsbevoegdheid een ruimer werkingsveld heeft. In het arbeidsrecht bestaat deze bevoegdheid immers ook voor overeenkomsten die slechts voor een bepaalde tijd zijn aangegaan. Met betrekking tot dergelijke overeenkomsten kan het eigendomsrecht van de werkgever als rechtvaardigingsgrond gelden. Voor de werknemer zou deze beëindigingsbevoegdheid gerechtvaardigd worden op basis van de wederkerigheid die kenmerkend is voor contractuele verhoudingen.

In dit voorafgaande gedeelte handelt de auteur verder nog over de wilsautonomie die de partijen op dit gebied gelaten wordt. De geldigheid van beperkingen die aan de partijen kunnen worden opgelegd in het kader van ontslagmogelijkheden wordt kort besproken. Tot onze verwondering komt bij de bespreking van artikel 6 van de Arbeidsovereenkomstenwet, juncto artikel 1780 B.W., dat handelt over het verbod van levenslange bindingen, het cassatiearrest van 3 september 1991 (*R.W.*, 1991-92, 77, noot, *J.T.T.*, 1991, 479, noot, *T.S.R.*, 1991, 343, noot, *Soc.Kron.*, 1992, 79) nergens aan bod (p. 28-29). In dat arrest verklaarde het Hof van Cassatie immers uitdrukkelijk dat «*strijdig is met de openbare orde en mitsdien nietig het beding dat de uitoefening door de werkgever van het recht tot eenzijdige beëindiging van de arbeidsovereenkomst, behoudens wegens dringende reden, onmogelijk maakt*». Het arrest waartegen de voorziening in Cassatie was ingesteld had een benoeming voor het leven (vaste benoeming in het katholieke onderwijs) als strijdig met artikel 1780 beoordeeld.

Het eerste eigenlijke deel van het boek handelt over de juridische aard van het ontslag. Dit eerste deel is verder opgedeeld in twee hoofdstukken, waarvan het eerste handelt over de geldigheidsvereisten van het ontslag als een eenzijdige rechtshandeling. Het tweede hoofdstuk handelt over de problematiek van de eenzijdige wijziging van arbeidsvoorwaarden die met een verbreking van de arbeidsovereenkomst wordt gelijkgesteld. In het eerste hoofdstuk worden de verschillende vereisten besproken waaraan de wil van de ontslaggever moet voldoen opdat er van een geldige wilsuiting sprake kan zijn: de wil moet aanwezig zijn – inclusief de problematiek van het ontslag onder opschortende of ontbindende voorwaarde –; de wil moet geuit en meegedeeld zijn, de wil mag geen gebreken vertonen en moet een oorzaak hebben – waarbij de auteur terecht stelt dat de gevallen waarin een beroep wordt gedaan op de leer van de onwettige oorzaak, vrij beperkt zijn. In zijn conclusie bij dit eerste hoofdstuk stelt de auteur dat de wetgever geen duidelijke interesse heeft getoond voor de geldigheidsvereisten van het ontslag. Deze geldigheidsvereisten zouden dan ook eerder in het gemene recht moeten worden gezocht. Alle gemeenrechtelijke regels lijken echter niet zo geschikt voor een toepassing in het kader van het ontslag. Hierbij kan dan bijvoorbeeld gedacht worden aan de vereisten van de wettige oorzaak.

In het tweede hoofdstuk van het eerste deel wordt de zogenaamde eenzijdige wijziging in al haar constitutieve bestanddelen besproken. Opmerkelijk hierbij is de stelling dat het belang van de onderneming in het hele debat volgens de auteur van het boek niet in overweging genomen mag worden; en dit op basis van zuiver burgerrechtelijke redeneringen. Naast het argument dat het belang van

de goede trouw ook in het burgerlijke recht aan belang wint, stelt prof. Van Eeckhoutte hiertegen terecht de overweging dat het zoeken naar evenwicht in de belangen van werkgever en werknemer een wezenlijk kenmerk is van het arbeidsrecht, dat tot uiting komt zowel bij het bepalen van de inhoud als bij het afdwingen van de normen (zie Van Eeckhoutte, W., «Individueelrechtelijke sociale aspecten van herstructurering van ondernemingen», seminarie van de Vakgroep Sociaal Recht, 4 december 1992, p. 68). In dit hoofdstuk wordt ook uitgebreid en kritisch aandacht besteed aan de rechtspraak van het Hof van Cassatie waarbij ook louter tijdelijke wijzigingen als een met verbreking gelijk te stellen daad aangemerkt kunnen worden. De auteur schrijft: «Les récents arrêts de la Cour de cassation laissent deviner une évolution significative au terme de laquelle 'l'acte équipollent à rupture' se détacherait totalement de la résiliation unilatérale pour se rattacher aux principes de la résolution pour inexécution fautive du contrat; d'acte juridique, il se transformerait en fait juridique. (...) Il faut dénoncer le procédé selon lequel sont qualifiées de manifestations tacites des situations qui ne relèvent aucune volonté de résilier le contrat.» (p. 87).

Het tweede grote deel van het boek handelt over ongemotiveerde vormen van ontslag, terwijl het derde deel handelt over beëindigingswijzen die een motivering vereisen. In verband met de beëindiging van de arbeidsovereenkomst door opzegging behandelt de auteur kort de traditionele punten van interesse. In de discussie aangaande de gevolgen van een opzegging door de werkgever gegeven via de overhandiging van een geschrift aan de werknemer, neemt m.i. de auteur het correcte standpunt in wanneer hij stelt dat het daaruit volgende ontslag op zich niet nietig is. De auteur stelt dat er een duidelijk onderscheid is tussen de nietigheid die volgt uit de niet-naleving van deze bepaling en de nietigheid die volgt uit de niet-naleving van de taalvereisten, zij het dan dat het in beide gevallen om een absolute nietigheid gaat die niet kan worden bevestigd (p. 94 e.v.). Ook de opzeggingsvergoeding, de omvang ervan en het moment van de eisbaarheid komen in dit deel aan bod. Interessant in dit verband is ook het tweede gedeelte van deel 2 dat handelt over «speciale regels» bij de opzegging. In eerste instantie gaat het over het geheel van regels dat aan bijzondere werknemers een bijkomende bescherming biedt door te stellen dat bepaalde eigenschappen en kenmerken geen aanleiding mogen vormen tot ontslag (vaak wordt aan deze bijzondere regels gerefereerd als «ontslagverboden»); in tweede instantie gaat het om contractuele (collectieve of individuele) afspraken waarbij de werkgever een bepaalde verzwaaring van zijn verplichtingen aanvaardt en die dus leiden tot een grotere vastheid van betrekking voor de werknemers. In dit laatste geval is het belangrijk te weten welke de financiële waarde is van dergelijke bepalingen aangezien ook in deze gevallen de ontslagen die in strijd met de contractuele voorzieningen gegeven worden, nog steeds hun effect blijven sorteren. Ook in deze gevallen stelt de auteur een originele, sterk aan het gemeene recht geïnspireerde regeling voor. «En renonçant pour un temps déterminé à l'exercice de son droit de licencier, l'employeur renonce également aux suites attachées par la loi à l'exercice de ce droit, suites parmi lesquelles figure le bénéfice du forfait légal (...) Dans cette situation, aucune disposition, aucun principe ne s'oppose plus à l'application du droit commun de la responsabilité contractuelle: le salarié pourra obtenir une indemnité à la mesure du préjudice subi et établi, c'est à dire l'espoir trompé d'une stabilité relative» (pp. 132-133). Deze schadevergoeding zou dus zowel hoger als lager kunnen zijn dan het forfait omschreven in artikel 39 van de Arbeidsovereenkomstenwet. In de gevallen waarin de werkgever zijn ontslagrecht slechts inkrimpt, of waarin slechts procedures worden voorzien die in het geval van ontslag nageleefd moeten worden, zou de regeling van artikel 39 echter van kracht blijven.

Het laatste grote deel van het boek, dat handelt over de te motiveren vormen van ontslag, besteedt grotendeels aandacht aan het rechtsmisbruik en het willekeurig ontslag; waarbij ook de theorie van de machtsafwending wordt bestudeerd. Deze laatste theorie, die een bijzondere toepassing is van de meer algemene theorie van het misbruik van recht, stoot, zo stelt ook de auteur, op het grote probleem dat de finaliteit van het ontslagrecht als zodanig niet duidelijk omliggend is in het Belgische arbeidsrecht. Immers de begrippen onderneming en belang van de onderneming zijn in ons arbeidsrecht niet duidelijk omschreven. Een bijkomende moeilijkheid bestaat hierin dat een onderzoek naar een machtsafwending gepaard gaat met een beoordeling van de bedoeling die een partij bij het verrich-

ten van de handeling inspireerde. Rechters beperken zich normalerwijze bij de beoordeling van het ontslag tot controleerbare omstandigheden — ontslagredenen, zoals uit de feitelijke omstandigheden afgeleid —, zonder zich op het terrein van de controle van de bedoeling van de auteur van een handeling te begeven (p. 161). Een zelfde terughoudendheid, zo stelt de auteur, wordt ook teruggevonden bij de toepassing van de artikel 63 van de Wet betreffende de Arbeidsovereenkomsten. Hij komt tot de vaststelling dat «sous réserve des implications liées au renversement de la charge de la preuve, l'entrée en vigueur de l'article 63 de la loi organique n'apporte aucune modification appréciable» (p. 188). Deze vaststelling zal wellicht diegenen die zich met arbeidsrecht bezighouden, niet verbazen. Met meer verwondering zullen zij echter wel vaststellen dat het hele deel van het besproken werk dat over rechtsmisbruik en willekeurig ontslag handelt geen gewag maakt van de doctoraatsthesis van Daniël Cuypers, *Misbruik van ontslagrecht en willekeurig ontslag*, Brugge, Die Keure, 1990, 419 pp., of van de bijdrage van dezelfde auteur dienaangaande in de Reeks Arbeidsrecht, ook uitgegeven bij Die Keure, onder de wetenschappelijke leiding van prof. dr. R. Blanpain. Hoewel Clesse in zijn werk een overzicht geeft van rechtspraak aangaande het onderwerp, wordt ook daar met geen woord gerept over de overzichten van rechtspraak die Cuypers dienaangaande reeds meermaals in het tijdschrift *Orientatie* heeft gepubliceerd.

Deze laatste opmerkingen mogen echter geen afbreuk doen aan het werk van J. Clesse. Het werk heeft de verdienste beknopt de Belgische regels inzake ontslag, naast een toetsing aan arbeidsrechtelijke principes, ook aan een toepassing van gemeenrechtelijke principes te onderwerpen.

Chris Engels

J. STUYCK en P. WYTINCK (red.), *De nieuwe wet handelspraktijken*, Brussel, Story-Scientia, 1992, XXIII + 460 pp.

Dit boek bevat de referaten en discussies van een colloquium over de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, dat door het Studiecentrum voor Consumentenrecht van de K.U. Leuven werd georganiseerd.

De algemene inleiding wordt verzorgd door J. Stuyck, die de wet in haar historisch en maatschappelijk kader bestudeert, het toepassingsgebied ervan aanduidt alsook de relatie schetst tussen de nieuwe handelspraktijkenwet en andere bepalingen van het consumentenrecht en het mededingingsrecht. Hij ziet de wet als een soort superwet die voornamelijk als doel heeft de positie van de consument te verbeteren. Of die ambitie waargemaakt kan worden, zal grotendeels afhangen van de stakingsrechter.

L. De Gryse geeft een systematisch overzicht van de (te) talrijke verboden vormen van reclame en van de sanctie- en bewijsregeling daaromtrent. Die houdt in dat de adverteerder in bepaalde gevallen, hetzij automatisch, hetzij in opdracht van de voorzitter van de rechtbank van koophandel al naargelang de vordering uitgaat van de minister of van een andere persoon, de bewijslast draagt m.b.t. de juistheid van bepaalde feitelijke gegevens. Dit verschil in behandeling is volgens de auteur niet te verantwoorden. Ook wijst hij op een te betreuren interne tegenstrijdigheid: de definitie van reclame vermeldt dat elke mededeling die rechtstreeks of onrechtstreeks bedoeld is om de verkoop van producten, met inbegrip van onroerende goederen, rechten en verplichtingen, te bevorderen, als reclame moet worden beschouwd. Artikel 1 van dezelfde wet vermeldt echter dat de wet niet van toepassing is op effecten en andere financiële instrumenten en dat met «producten» enkel lichamelijke roerende zaken worden bedoeld.

H. Swennen maakt een grondige analyse van het hoofdstuk over «Bepaalde handelspraktijken». Hij komt hierbij tot de vaststelling dat het verbod van verkoop met verlies problemen oproept i.v.m. het vrije goederenverkeer in de EG. In de eerste plaats is artikel 40 van de Belgische wet discriminatoir t.a.v. geïmporteerde producten: het verbod dat geïmporteerde producten niet met verlies mogen worden doorverkocht, geldt niet voor Belgische concurrerende producten die in dezelfde handelsfase worden verkocht. De auteur beweert ook dat het verbod zelf reeds in strijd is met artikel 30 van het EEG-Verdrag: iedere verkoop die slechts een geringe winst verwezenlijkt, wordt erdoor getroffen en daardoor worden nieuwko-

mers verhinderd tot de markt toe te treden. Zij werken immers tegen hoge vaste kosten, halen slechts een beperkte omzet en werken naar een «break-even» toe. In de ogen van de wetgever verkopen ze echter met verlies want hun winstmarge zal berekend zijn met het oog op hetgeen na langere tijd als omzet bedoeld is. Het verbod is dus onevenredig t.a.v. het beoogde doel: het waarborgen van de eerlijkheid van de handelstransacties. Eveneens in strijd met het EEG-recht, maar dan met de Richtlijn nr. 85/577 betreffende de bescherming van de consument bij buiten verkoopruimten gesloten overeenkomsten (*P.B.*, 1985, L 372, p. 31), is volgens deze auteur de bedenktijdregeling bij dienstverlening i.g.v. verkoop buiten het bedrijf van de verkoper. Volgens artikel 6 van de Europese Richtlijn mag de consument tijdens de bedenktijd geen afstand doen van zijn recht om af te zien van de gevolgen van zijn verbintenis. Maar volgens artikel 89 van de Belgische wet verliest de consument het recht om af te zien van de dienst zo die reeds werd uitgevoerd vooraleer de consument zijn wil uitte om zijn aankoop te herzien.

I. Verougstraete geeft een interessante toelichting bij de «Praktijken strijdig met de eerlijke gebruiken». Hoewel weergegeven in twee artikelen, handelen de artikelen 93 en 94 fundamenteel over hetzelfde: het verbod een met de eerlijke handelsgebruiken strijdige daad te verrichten, als daardoor de beroepsbelangen van ondernemingen of consumentenbelangen geschaad (kunnen) worden. Volgens de auteur wordt correct marktgedrag beoogd, waarbij de vrije mededinging centraal staat.

J. Laenens bespreekt de vordering tot staking. Hij betreurt dat de stakingsvordering niet in het Gerechtelijk Wetboek is opgenomen, waardoor van het principe van de eenheid van rechtspleging wordt afgeweken en waardoor de vordering als een sui generis procedure wordt opgevat. Vervolgens worden nog de bevoegdheidsregeling, de toelaatbaarheidsvereisten en de rechtsplegingsprocedure besproken.

P. Wytinck onderzoekt uitgebreid de (on)verenigbaarheid van de nieuwe wet met het Europese Gemeenschapsrecht. Na enkele algemene beschouwingen omtrent de relatie tussen nationale handelspraktijkenwetten enerzijds en het Europese Recht anderzijds, wordt een aantal bepalingen uit de nieuwe wet getoetst aan artikel 30 van het EEG-Verdrag. De conclusie luidt dat sommige van deze bepalingen inderdaad moeilijk te verzoenen zijn met het verdrag. Zo vindt de auteur terecht het verbod van vergelijkende reclame te ruim: ook vergelijkingen die het zonder noodzaak mogelijk maken één of meer andere verkopers te identificeren zijn verboden. Een minder belemmerende, proportionele, bescherming ware hier wellicht beter geweest: een absoluut verbod op niet afbrekende of misleidende, maar vergelijkende reclame onthoudt de consument immers informatie.

In dit verband kan worden verwezen naar het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen in de zaak Schutzverband gegen Unwesen in der Wirtschaft / Y. Rocher GmbH (arrest van 18 mei 1993, n.n.g.). Aanleiding was de door het Bundesgerichtshof gestelde prejudiciële vraag over de interpretatie van de artikelen 30 en 36 van het EEG-Verdrag. Het antwoord moest de nationale rechter in staat stellen de verenigbaarheid van artikel 6 (e) van het «Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb» met die bepalingen te beoordelen. Dit artikel verbiedt, met het oog op de bescherming van consumenten en concurrenten, reclame door middel van prijsvergelijkingen met eigen prijzen. Het verbod geldt uitsluitend wanneer de prijsvergelijkingen, ongeacht of ze juist zijn of niet, in het oog springen. Het Hof stelt dat het verbod, voor zover het reclame raakt die niet misleidend is, maar daadwerkelijk toegepaste prijzen vergelijkt, niet evenredig is aan het nagestreefde doel. Dergelijke vergelijkingen kunnen, volgens het Hof, zeer nuttig zijn om de consument in staat te stellen met volledige kennis van zaken zijn keuze te maken.

De oorzaak van vele inconsistenties met het Europese Recht moet volgens P. Wytinck worden gezocht in het te ongenueanceerd beschermen van de verbruiker en in een overdadig reglementeren ter bescherming van een bepaalde beroepscategorie.

De volgende bijdrage handelt over de vraag hoe het recht van de onrechtmatige mededinging zich verhoudt tot het recht van de intellectuele eigendom. Om deze vraag te beantwoorden gaat F. Gotzen uit van het basisbeginsel van ons economisch systeem: de economische vrijheid. Dit behelst mededingingsvrijheid en de vrijheid om een concurrent na te bootsen, waarbij het louter kopiëren geen onrechtmatige handeling is. Wie het kopiëren op zich wil ver-

hinderen en de mededinging *in se* wil inperken, moet beschikken over een door de wetgever vastgesteld intellectueel eigendomsrecht. De nieuwe handelspraktijkenwet kan dus niet als surrogaat dienen voor een ontbrekend exclusief recht. Enkel wanneer het kopiëren gepaard gaat met het stichten van verwarring of het aanbrengen van bedrieglijke vermeldingen, is er sprake van onrechtmatige mededinging zoals beteugeld door de handelspraktijkenwet. In dit deel wordt verder nog de problematiek van de niet-toepasselijkheid van de vordering tot staking op bepaalde inbreuken op de wetten over intellectuele eigendom besproken.

G.L. Ballon beschrijft kort de verplichting tot voorlichting van de consument en de regeling van de documenten betreffende de verkopen van producten en diensten. Hij bespreekt o.m. de inhoud van de te verstrekken informatie, het voorwerp van de verplichting, wie de schuldenaar ervan is en de sancties.

Vervolgens bestudeert E. Dirix de wetsbepalingen omtrent de «bezwarende bedingen». Met deze bepalingen heeft de wetgever de bedoeling gehad het contractuele evenwicht (het evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de contractspartijen) te garanderen. Daarom wordt voorzien in een rechtstreekse inhoudelijke toetsing van de contractbedingen door de rechter. Indien hij een kennelijk gebrek aan evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de partijen vaststelt, in het nadeel van de consument, moet de rechter de overeenkomst niet eerbiedigen en kan hij het onrechtmatige beding nietig verklaren. De contractsvrijheid van de partijen wordt hier duidelijk beperkt. Naast deze algemene toetsingsnorm uit artikel 31 bevat artikel 32 daarenboven een limitatief aantal bedingen die steeds als onrechtmatig moeten worden beschouwd en dus steeds verboden en nietig zijn. Deze bedingen, commentariseerd in de bijdrage, betreffen de totstandkoming van de overeenkomst, de eenzijdige wijziging aan de overeenkomst door de verkoper, de contractuele aansprakelijkheid, de verweermiddelen van de koper, de sancties bij wanprestatie, de duur van de overeenkomst, het bewijs en de toegang tot de rechter.

In een volgende bijdrage bespreekt M. Boes de in de wet voorkomende administratiefrechtelijke aspecten: de besluiten die de Koning moet nemen ter uitvoering van de wet, de werking en bevoegdheid van de Hoge Raad voor de Middenstand en de Raad voor het Verbruik, de (volgens de auteur te summieren) regeling voor uitgevers van titels, de voorafgaande toestemming nodig ter organisatie van een uitverkoop, openbare verkoop en afgedwongen aankoop en de administratieve sanctieregeling.

De strafsancities worden geanalyseerd en bekritiseerd door A. Vandeplas. Kritiek wordt o.m. geuit op de complexiteit van de strafbepalingen, op de vaagheid van de geïncrimineerde feiten, op de afwezigheid van duidelijke wetsomschrijvingen en afgelijnde misdrijven, alsook op de leemtes in de wet. Zo wordt bijvoorbeeld de samenloop met bedrog en oplichting en met bijzondere wetten niet geregeld. Dit maakt de wet moeilijk hanteerbaar voor de strafrechter. «Op strafrechtelijk gebied is het een wormstekig gedoe, een habbezakkerige tekst, een krakemikkige wet die in de praktijk zeer moeilijk te hanteren valt», aldus deze auteur.

De slotbeschouwingen zijn van de hand van W. Van Gerven. Net zoals de meeste andere auteurs heeft ook hij enkele kritische bedenkingen bij de nieuwe wet. Een eerste verwijt is dat de nieuwe handelspraktijkenwet, die een deel van het economische recht herschikt, niet altijd marktconform is. Bepaalde in de wet sloten liggende doelstellingen zijn moeilijk te verenigen met een systeem van vrije mededinging. Een andere opmerking betreft de wijze waarop de wetgever de consument wil beschermen: nl. via het verbieden van bepaalde praktijken. Minder ingrijpend en minder betuttelend zou het zijn wanneer de wetgever maatregelen zou hebben gekozen die de vrijheid van een goed en objectief geïnformeerde consument minder geweld aandoen. Zijn belangrijkste kritiek gaat over het feit dat bepalingen uit de wet die het contractenrecht raken, toch niet in het B.W. zijn ingepast. Een dergelijke bijzondere regeling, naast de gemeenrechtelijke, is nefast voor de rechtszekerheid.

Het boek bevat een zorgvuldige en kritische analyse van de thans geldende handelspraktijkenwet, waarbij wordt gewezen op haar merites en op haar onvolkomenheden. Handig is dat achteraan in het boek de oude en de nieuwe wet op de handelspraktijken naast elkaar staan afgedrukt, waardoor de wijzigingen en de vernieuwingen duidelijk opvallen.

Daisy Panis
Assistente U.I.A.

RAF VERSTRAETEN, **Handboek Strafvordering**, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn, 1993, 566 pp.

Dit handboek werd geschreven als instrument voor het doceren van de colleges Strafvordering aan de K.U.L. Het is echter veel meer dan een handleiding voor het volgen en het studeren van een cursus. Het gaat om een echt volledig en onmisbaar handboek over de moeilijke materie van het strafprocesrecht, dat onschatbare diensten zal bewijzen aan vele juristen.

De auteur heeft de materie opgedeeld in drie delen: de voordeelingen die ontstaan uit een misdrijf, de rechtspleging in de onderzoeksfase en de rechtspleging in de fase van het vonnisgerecht. Deze drie klassieke delen krijgen evenveel aandacht. Toch krijgt men de indruk dat bepaalde onderdelen, zoals de burgerlijke rechtsvordering, de regeling van de rechtspleging, de bevoegdheidsregeling van de vonnisgerichten en de waarborgen voor de beklagde uitvoerder dan in andere werken aan bod komen. Alle delen zijn helder geschreven en bevatten een rijkdom aan verwijzingen naar de Belgische, de Straatburgse en af en toe – waar zulks nodig blijkt – de Franse rechtspraak.

Na lectuur van het handboek valt op dat R. Verstraeten zeer terughoudend is om zijn onvrede te laten blijken met de huidige gang van zaken. Soms maakt hij gebruik van de rubricering «beoordeling» en «evaluatie» (zie bv. nrs. 167, 199 en 1105) om bepaalde rechtspraak te kritiseren. Hij doet dit echter met de reserve die in een handboek passend is. Een handboek is immers geen proefschrift. De houding van de auteur is waarschijnlijk niet vreemd aan de eerbied die hij onderhuids te kennen geeft voor het huidig systeem van het strafprocesrecht. Dat bepaalde rechtspraak ingaat tegen de bedoelingen van de wetgever van 1808 of moeilijk te verenigen is met het E.V.R.M. of een latere bijzondere wet is voor hem als het ware griedend (bv. nrs. 438, 754 en 777).

Het boek van R. Verstraeten, dat voorzien is van een zaakregister van een twintigtal bladzijden, ligt volledig in de traditie van wetenschappelijke degelijkheid van zijn beroemde voorganger, prof. R. Declercq.

Ongetwijfeld zal dit handboek gedurende jaren gezaghebbend blijven.

Alain De Nauw

C. BILLIET (red.), M. BOES, M. DEKETELAERE, A. VAN DAMME en J. BOUCKAERT, **Recente ontwikkelingen inzake milieuvergunningen**, *Milieurechtstandpunten* nr. 2, Brugge, Die Keure, 1993, XII + 128 pp.

In de reeks «milieurechtstandpunten», die gepatroneerd wordt door de Leuvense vereniging voor milieujuristen, is het tweede nummer gewijd aan de «recente ontwikkelingen inzake milieuvergunningen». Het boek omvat vijf bijdragen van milieurechtsspecialisten.

De eerste bijdrage is van de hand van M. Boes, en draagt het opschrift «Recente ontwikkelingen inzake milieuvergunningen in Vlaanderen: Vlarem I herbekeken». Wie enigszins vertrouwd is met het milieurecht, weet dat de nog jonge Vlaamse reglementen betreffende de milieuvergunning (Vlarem I en II) reeds wijzigingen ondergingen. De bijdrage van M. Boes is vooral gewijd aan het besluit van de Vlaamse Executieve van 28 oktober 1992 tot wijziging van Vlarem I. De auteur schetst op een heldere en overzichtelijke wijze de aanpassingen die Vlarem I onderging, alsmede de impact van deze wijzigingen. Tevens worden de knelpunten die het wijzigingsbesluit van 28 oktober 1992 teweegbracht, zeer goed aangegeven. Het siert de auteur dat mogelijke oplossingen voor deze knelpunten worden aangereikt.

In het staatsblad van 14 december 1992 verscheen het bijzonder lijvige Vlarem II, alsmede reeds een eerste wijziging van dit besluit. De lectuur van dit vele tientallen bladzijden tellend besluit is een schier onoverkomelijke zaak, en het mag dan ook een belangrijke verdienste van M. Deketelaere worden genoemd dat hij een zeer geslaagde poging onderneemt om de lezer op weg te helpen bij de raadpleging ervan. De structuur en de belangrijkste bepalingen van het besluit – zijn na de lectuur van «Vlarem II in vogelvucht» heel wat duidelijker, en zelfs de op het eerste gezicht ondoorgrondelijke overgangsregeling van Vlarem II wordt in de bijdrage van M. Deketelaere veel toegankelijker gemaakt.

De derde bijdrage is van C. Billiet, en zij heeft als titel «Het voorstel vergunningen & meldingsattesten van de interuniversitaire commissie tot herziening van het milieurecht in het Vlaamse Gewest: De toekomst?» De auteur besteedt aandacht aan de werkzaamheden van de «commissie Bocken», die belast is met het opmaken van een voorontwerp van kaderdecreet milieuhygiëne, en doet vervolgens het voorstel «vergunningen en meldingen» van dit voorontwerp uit de doeken. Zij analyseert de meldings- en vergunningsplicht, de meldingsprocedure en de vergunningsprocedure. Wie de bijdrage doorneemt, en dit is sterk aanbevolen voor al wie geïnteresseerd is in de toekomst van het milieurecht, leert dat er op bepaalde punten grondige verschillen bestaan tussen het thans geldende milieuvergunningende decreet en het tekstvoorstel van de commissie Bocken.

A. Van Damme verzorgde de vierde bijdrage, die gewijd is aan de «ordonnantie betreffende de milieuvergunning van 30 juli 1992». In dit onderdeel van het boek vindt men een degelijke en overzichtelijke kennismaking met de Brusselse ordonnantie betreffende de milieuvergunning. In de Brusselse regeling vallen heel wat opmerkelijke verschillen op met het Vlaamse milieuvergunningende decreet: verschillende indeling in klassen van vergunningsplichtige inrichtingen, overheden bevoegd om de vergunning af te leveren, het milieuattest, het «enig-loket-principe», de regeling voor «gemengde» projecten (waarvoor tegelijkertijd een bouw- en een milieuvergunning vereist is), de procedure, enz. Uit de bijdrage kan men afleiden dat de Brusselse regeling op een aantal punten eenvoudiger is dan de Vlaamse.

De vijfde en laatste bijdrage is geschreven door J. Bouckaert, en heet «Integrated pollution prevention and control: een Europees voorstel». De auteur staat stil bij het voorstel van richtlijn van de E.E.G.-commissie betreffende de geïntegreerde milieuverontreinigingspreventie en -controle (IPC-voorstel), en gaat inzonderheid in op de betekenis van dit voorstel voor het vergunningenbeleid. Na een overzicht van de reeds bestaande richtlijnen illustreert de auteur dat het IPC-voorstel bedoeld is als een stap naar een integrale vergunningverlening, teneinde korte metten te maken met een te sterk versnipperde sectorale aanpak. In het IPC-voorstel, dat vooral inrichtingen beoogt die een belangrijke grensoverschrijdende milieuvuiling kunnen veroorzaken, wordt geopteerd voor het «BAT-principe»: via de «Best Available Techniques» moet de belasting voor het milieu beperkt worden gehouden. J. Bouckaert weet de draagwijdte van het voorstel van IPC-richtlijn goed in te schatten en van zeer pertinente commentaar te voorzien.

Het boek *Recente ontwikkelingen inzake milieuvergunningen* is sterk aanbevolen literatuur voor al wie met het milieurecht bezig is of daarin geïnteresseerd is. Tijdens het doornemen van de vlot en helder geschreven bijdragen voelt men zeer goed dat ze zijn geschreven door specialisten in het milieurecht, die dan ook de recente ontwikkelingen in deze rechtstak uitstekend weten te duiden en van commentaar te voorzien.

Eric Lanckswaert

MEDEDELINGEN

Seminarie «De praktische uitvoering van de privacywet in de onderneming»

Op 18 november 1993 organiseert het Interdisciplinair Centrum voor Recht en Informatica (ICRI) in het auditorium Zeger van Hee, Tiensestraat 41 te Leuven een seminarie over de praktische uitvoering van de privacywet van 8 december 1992 over de verwerking van persoonsgegevens.

Inlichtingen: ICRI, K.U. Leuven, Tiensestraat 41, 3000 Leuven (tel. 016/28.52.73; fax: 016/28.54.38).